

Fylkesmannen i Oppland

MILJØVERNDELINGEN

Bruk og brukere i Jotunheimen 1992, 2002 og 2010

Dokumentasjonsrapport

www.fylkesmannen.no/oppland

Bruk og brukere i Jotunheimen 1992, 2002 og 2010

Dokumentasjonsrapport

Rapportnr.:

07/11

Dato: 21.03.11

Forfatter(e): Marit Vorkinn

Faggruppe: Naturforvaltning

Prosjektansvarlig: Marit Vorkinn

Område:
Oppland /Sogn og Fjordane

Finansiering: Direktoratet for naturforvaltning, Fylkesmannen i Oppland, SNO

Antall sider: 96 s + vedlegg

Emneord:

Nasjonalpark, brukerundersøkelse, tidsserier, forvaltning, reiseliv, friluftsliv, Jotunheimen

ISBN-nummer:

978-82-93078-14-2

Sammendrag:

Rapporten presenterer resultatene fra ulike brukerundersøkelser i Jotunheimen i 1992, 2002 og 1992, sammenholdt med tilgjengelige trafikkdata og tidligere undersøkelser fra regionen rundt parken. De første kapitlene presenterer dagens bruk av Jotunheimen, mens endringer fra 1992 er presentert i kapittel 5. Formålet med rapporten er primært å skaffe fram et kunnskapsgrunnlaget for en besøksstrategi for Jotunheimen nasjonalpark.

Referanse: Vorkinn, M. 2011. Bruk og brukere i Jotunheimen 1992, 2002 og 2010 - Dokumentasjonsrapport. Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, Rapp. nr. 07/11, 96 s + vedlegg.

Forsidebilde: Utfrakting av selvregistreringskasse ved Gjendesheim. Foto: Rigmor Solem.

Fylkesmannen i Oppland

Kontoradresse:

Storgt. 170
2626 Lillehammer

Postadresse:

Postboks 987
2626 Lillehammer

Elektronisk post:

postmottak@fmop..no

Telefon:

61 26 60 00

Telefaks:

61 26 61 67

Forord

Denne rapporten oppsummerer resultatene fra ulike brukerundersøkelser i Jotunheimen i 1992, 2002 og 2010. Formålet med rapporten er primært å skaffe fram et kunnskapsgrunnlag for en besøksstrategi for Jotunheimen nasjonalpark.

Et omfattende materiale ligger til grunn for rapporten. Av hensyn til framtidige undersøkelser og behovet for en grundig metodisk gjennomgang av det som er gjort, har vi valgt å lage en omfattende dokumentasjonsrapport. Dette har gått på bekostning av lesbarheten til rapporten. For å forsøke å kompensere noe for dette, er metodekapittelet plassert som vedlegg. Dette betyr ikke at metodekapittelet er ansett som uvesentlig, men erfaringsmessig blir de metodiske sidene ved slike undersøkelser dessverre ikke viet den oppmerksomhet de burde. Videre er det laget en relativt omfattende oppsummering av resultatene først i rapporten.

SNO Jotunheimen v. Rigmor Solem (2002 og 2010) og Esben Bøe (1992), samt lokale fjellstyrer, har hatt ansvaret for den praktiske gjennomføringen i felt. Uten deres omfattende innsats ville ikke disse undersøkelsene vært mulig å gjennomføre. De fortjener en stor takk!

Innhold

Forord	1
Oppsummering og diskusjon	4
1 Innledning	11
2 Metode og gjennomføring	11
3 Trafikkdata fra Jotunheimen og tidligere brukerundersøkelser i områdene rundt Jotunheimen	14
3.1 Trafikkdata fra Jotunheimen.....	14
3.1.1 Overnattinger på kommersielle reiselivsbedrifter	14
3.1.2 Passasjerer på Gjendebåten	16
3.1.3 Trafikktellinger over rv. 51 og rv. 55.....	17
3.1.4 Punkter med automatiske ferdselstellere.....	18
3.1.5 Samvarierer utviklingen for de ulike trafikkindikatorene?	19
3.2 Brukerundersøkelser i områdene rundt parken.....	20
3.2.1 Reiselivsundersøkelsen i Ottadalen sommeren 1995	20
3.2.2 Intervjuundersøkelse blant reisende på nasjonale turistveger sommeren 2005.....	21
3.2.3 Intervjuundersøkelse – Fossbergom 2007	22
3.2.4 Jotunheimen sett i forhold til reisestrømmene rundt parken	23
4. Besøkende til Jotunheimen sommeren 2010	25
4.1 Hvem er de besøkende?.....	25
4.1.1 Bosted.....	25
4.1.2 Alder.....	26
4.1.3 Kjønn, organiserte grupper og barn med i turfølget.....	27
4.1.4 Tidligere erfaring fra området	27
4.1.5 Purisme.....	28
4.1.6 Utdanningsnivå.....	31
4.1.7 Interesse for ulike typer friluftsliv	31
4.1.8 Friluftsliverfaring	33
4.2 Bruken av området.....	34
4.2.1 Besøk i Jotunheimen – hele 2010.....	34
4.2.2 Når bestemmer de besøkende seg for å besøke Jotunheimen?.....	34
4.2.3 Hvordan kommer folk seg til Jotunheimen?	36
4.2.4 Hvordan inngikk besøket i Jotunheimen på den turen de var på? – de som var på ett besøk i Jotunheimen i 2010	37
4.2.5 Hvorfor kommer de besøkende til Jotunheimen?.....	38
4.2.6 Hovedaktivitet på den turen hvor selvregistreringskort ble fylt ut.....	42
4.2.7 Overnattinger i selve Jotunheimen eller i utkanten av Jotunheimen	44
4.2.8 Deltakelse i ulike aktiviteter.....	47
4.2.9 Bruk av kart og GPS på turene.....	48
4.2.10 Bruk av ulike innfallsporter.....	49
4.2.10 Bruk av ulike innfallsporter.....	49
4.2.11 Forskjeller mellom innfallsportene	50
4.2.12 Kontakt med naturoppsyn/ naturveileder og møte med syklist	53

4.3 Informasjon.....	54
4.3.1 Hvor mange skaffer seg informasjon turen, og hva slags informasjonskilder benytter de?.....	54
4.3.2 Savner de besøkende informasjon når de er i Jotunheimen?.....	56
4.3.3 Preferanser for tidspunkt for informasjon	57
4.3.4 Preferanser for informasjonskanal.....	57
4.4 Tilrettelegging for friluftsliv sommerstid	63
4.5 Holdninger til andre besøkende	65
4.6 Holdninger til vern og forvaltning av området	65
4.6.1 Holdninger til vern	65
4.6.2 Hvordan oppleves forvaltningen av Jotunheimen?	66
5. Endringer fra 1992 til 2010 – data fra selvregistreringskort	71
5.1 Kjennetegn ved brukerne.....	71
5.1.1 Kjønn.....	71
5.1.2 Alder.....	71
5.1.3 Bosted.....	72
5.1.4 “Purismegrad”: Generelle holdninger til tilrettelegging.....	74
5.1.5 Erfaring fra flerdagers fot-/skiturer	75
5.3 Endringer i bruken av Jotunheimen.....	76
5.3.1 Tidligere besøk i Jotunheimen	76
5.3.2 Turfølgje	76
5.3.3 Formål med turen	77
5.4 Tilfredshet med forvaltningen	79
6. Endringer fra 1992 til 2010 – data fra intervjuer i felt (1992 og 2002) og mailbasert etterundersøkelse (2010).....	80
6.1 Kunnskaper om området og regelverk.....	80
6.2 Holdninger til forvaltningstiltak	82
6.2.1 Informasjonstiltak.....	82
6.2.2 Merking og forbedring av stier.....	83
6.2.3 Sikkerhetstiltak.....	84
6.2.4 Tiltak for å skåne miljøet	85
6.2.5 Helikopterturer og idrettsarrangement	86
6.2.6 Bedring av overnattingsmulighetene.....	87
6.3 Opplevde endringer i området	88
7. Referanser.....	91
Vedlegg 1 Metode og gjennomføring.....	93
Vedlegg 2 Vedleggstabeller	105

Oppsummering og diskusjon

Bruken av Jotunheimen fra 1992 til 2002: Stabilitet eller endring?

Bruken av Jotunheimen i perioden 1992-2010 er preget av både stabilitet og endringer. ”Store” utviklingstrekk som globalisering og eldrebølgen gjør seg etter hvert gjeldende også i Jotunheimen. I 1992 ble det registrert 27 nasjonaliteter på selvregistreringskortene. I 2002 var dette økt til 34 nasjonaliteter, mens det i 2010 ble registrert hele 47 nasjonaliteter. Andelen utenlandske besøkende til Jotunheimen holder seg likevel totalt sett relativt stabil. Tyskere er den største utenlandsgruppen med 15% av de besøkende.

Sammenlignet med Rondane, kan Jotunheimen karakteriseres som en ungdomspark og Rondane som en seniorpark. Men også i Jotunheimen ser en at gjennomsittsalderen øker. Andelen i aldersgruppen 55+ er mer enn fordoblet fra 1992 til 2010 (fra 8 til 20%).

Andre forhold har holdt seg forholdsvis stabile i undersøkelsesperioden. Dette gjelder bl.a. hvor erfarne friluftslivutøvere er. Det har de siste årene vært hevdet at erfaringsnivået i befolkningen generelt er synkende. Dette gjelder ikke for de besøkende til Jotunheimen. Når en måler friluftsliverfaring i hvor mange flerdagers fotturer/skiturer folk har vært på tidligere, har det ikke blitt færre erfarne friluftslivutøvere i Jotunheimen.

Bruken av Jotunheimen er i endring. Blant de som fyller ut et selvregistreringskort har det blitt merkbart færre på tradisjonell flerdagers fottur (reduksjon fra 52 til 38%), mens andelen på dagstur har økt tilsvarende. Dette trenger ikke nødvendigvis å bety at *oppholdet* i Jotunheimen har blitt kortere. En mulig årsak til endringene er at andelen som tar flere dagsturer framfor en tradisjonell, sammenhengende flerdagers tur har økt. I etterundersøkelsen i 2010 viste det seg at av de som var på et flerdagers besøk i Jotunheimen, gikk ca. 45% en sammenhengende tur med ulike overnattingssteder (tradisjonell flerdagerstur fra hytte til hytte), ca. 40% overnattet på ett sted og gikk dagsturer fra dette stedet, mens ca. 15% gikk dagsturer fra ulike utgangspunkt til ulike turmål. Særlig svenskene tar flere dagsturer fra ulike utgangspunkt (35%).

I 2002 var det ingen tilsvarende etterundersøkelse. Andelen som tok flere dagsturer i Jotunheimen i ulike områder ble da registrert ut fra inntegningen på kartet i selvregistreringskortene. I 2002 ble det på denne måten registrert 6 % som tok flere dagsturer i ulike områder. Andelen i 2010 (15%) er ikke direkte sammenlignbar pga. ulikheter i registreringsmåte, men det er interessant at også i 2002 skilte svenskene seg ut ved at andelen som tar flere dagsturer i Jotunheimen fra ulike utgangspunkt er to-tre ganger så høy som gjennomsnittet blant de besøkende.

Av rutebeskrivelsene i 2002 så en at blant de som tok dagsturer fra ulike utgangspunkt, var det mange som konsentrerte seg om de såkalte "highlights" i området. Det kan derfor se ut som om hensikten med besøket har vært å få med seg flest mulig høydepunkter i løpet av kortest mulig tid. Blant de som hadde tatt flere dagsturer fra ulike utgangspunkt var Galdhøpiggen og Besseggen de mest populære turmålene, sammen med Glittertind, Fannaråken og Utladalen.

I tråd med generelle endringer i ferie- og fritidsmønsteret, ser en også at flere tar kortere turer. Blant de som var på en flerdagers fottur i 1992 gikk 35% turer som varte 2-3 dager. I 2002 var denne andelen økt til 47% og i 2010 var den 45%. Dette er i samsvar med en tilsvarende undersøkelse i Rondane i 2009; Av de som gikk flerdagerstur var halvparten på en tur av 2-3 dagers varighet. Fokuset på høydepunkter materialiserer seg bokstavelig talt også i hva slags aktiviteter de besøkende deltar i. Rundt halvparten av de spurte hadde vært på topptur i løpet av 2010. Tilsvarende andel i Rondane året før var 44%, og dette viser at interessen for toppturer er stor.

Motstanden mot "utradisjonell bruk" av Jotunheimen har holdt seg stabilt høy fra 1992 til 2002. Svært få er positive til idrettsarrangementer i verneområdet (ca. 10% positive i alle tre undersøkelsesår) eller tillatelse til transport med helikopter/fly for folk som vil til vanskelig tilgjengelige områder/fjelltopper (ca. 5% positive i 1992, 2002 og 2010). Etterundersøkelsen i 2010 viser i samsvar med dette at det er svært få (6%) som er interessert i motoriserte utendørsaktiviteter.

Når det gjelder tiltak for å skåne miljøet, ble det fra 1992 til 2002 registrert en minkende oppslutning om slike tiltak, men i 2010 er oppslutningen på samme nivå som i 1992. En mulig forklaring på dette er at en i 2002-undersøkelsen fikk et tilfeldig utslag på disse spørsmålene. Andelen som er positive til for eksempel å legge om eksisterende ruter for å beskytte sårbar natur, ser derfor ut til å holde seg stabilt høy (ca. 75% positive).

I forhold til ulike tilretteleggingstiltak som merking, skilting, klopping og oppsetting av rekkverk/tau i bratte partier, er den tydeligste trenden at *motstanden* mot slik fysisk tilrettelegging inne i parken minsker. For noen tiltak, som flere og bedre merkete stier, er det også en økende oppslutning fra 1992 til 2010 (det tredje alternativet er de som verken er for eller imot nevnte tiltak).

En tydelig trend er at det blir flere og flere som sier at de ikke kjenner regelverket for nasjonalparken. Både når det gjelder utvidelse/ombygging av turisthytter, motorisert ferdsel i forbindelse med merking av løyper og tillatelse til jakt, fangst og fiske, så øker andelen som svarer "vet ikke" markert fra 1992 til 2010. For alle de fire tiltakene er det under halvparten som vet hva som faktisk er tillatt. Nå kan det hevdes at det ikke spiller noen rolle om de besøkende kjenner til alle sider ved regelverket, som at det kan gis tillatelse til utvidelser av

turisthyttene. Men det er grunn til å tro at svargivningen på disse spørsmålene reflekterer generell kjennskap til regelverket for nasjonalparkene. Resultatene er derfor et signal om at det er et betydelig og økende behov for informasjon om regelverket for nasjonalparken.

Forvaltning nytter!

Tilfredsheten med forvaltningen økte blant de besøkende til Jotunheimen fra 1992 til 2002, fra 72% som var godt fornøyd i 1992 til 81% som var godt fornøyd i 2002, og til 84% godt fornøyde i 2010. Jotunheimen har vært en foregangspark på brukerforvaltning her i landet. Resultatene tyder på at denne innsatsen har vært vellykket i forhold til de besøkendes tilfredshet. Nå kan en neppe forvente at de besøkende skiller mellom de tiltak forvaltningen/SNO har gjennomført, og den tilrettelegging Den Norske Turistforening og private aktører i parken gjennomfører, slik at æren for den økende tilfredsheten blant de besøkende må deles mellom de ulike aktørene i parken.

Alt i alt er også nesten 90% av de besøkende fornøyde eller svært fornøyde med tilretteleggingen for friluftsliv i Jotunheimen sommerstid. Selv om de fleste i hovedsak er fornøyde, er det likevel forhold som kan forbedres. 20-25% mener at det er et forbedringsbehov mht. tilrettelegging. Stimerking, broer/klopping over myrer og avstandsangivelser er av de forhold som nevnes hyppigst.

Framtidige forvaltningsutfordringer

Et hovedgrep i forvaltningsplanen for Jotunheimen og Utladalen er sonering, med ulik grad av fysisk tilrettelegging for friluftsliv i ulike delområder. Ikke bare i forhold til naturverdiene, men også i forhold til brukernes preferanser, viser brukerundersøkelsene at dette et riktig grep. Undersøkelsene viser at det er forskjeller i hva de besøkende ønsker i forhold til en rekke ulike kjennetegn, som type tur de besøkende er på, nasjonalitet og ikke minst erfaringsnivå.

Å praktisere en tydelig sonering er imidlertid bare halvgjort arbeid i forhold til de besøkende. Skal soneringen fungere etter hensikten er det nødvendig at de besøkende har informasjon på forhånd om hva de kan forvente å oppleve i ulike områder. En stor andel i Jotunheimen er førstegangsbesøkende. I 2010 var det 44% som hadde tidligere erfaring fra området. Fra reiselivs- og rekreasjonsforskning vet en at tilfredsheten med en opplevelse avhenger av hvilke forventninger folk har. For å oppnå fornøyde besøkende er det derfor viktig å gi de besøkende en riktig forventning til besøket. Brukerundersøkelsene viser at det betyr at folk må ha tilgang til informasjon i hjemmesituasjonen, og at internett vil være den meste effektive informasjonskanalen.

Fra 1992 til 2010 ser det som nevnt ut til at normene for hva som er riktig adferd i parken opprettholdes (ikke-motorisert ferdsel, tradisjonell friluftslivutøvelse, ivaretagelse av naturverdiene). Det synkende kunnskapsnivået om regelverket tilsier imidlertid at praksisen ikke nødvendigvis er i tråd med normene, og at behovet for å lære folk hva miljøvennlig bruk av området er, vil øke i årene framover.

Brukerundersøkelsene viser også at det er viktig å overvåke bruken av Jotunheimen framover. Det er antatt at det er flere besøkende pr. år til Jotunheimen enn Rondane. Når en ser på brukernes opplevelser av de to områdene, ser bruken ut til å medføre større negative effekter i Jotunheimen enn Rondane. Både i forhold til mengden folk, upassende oppførsel, slitasje og søppel, er det flere som reagerer på dette i Jotunheimen enn i Rondane (se avsnitt 4.6.2 for detaljerte resultater). Ut fra Jotunheimens store betydning som friluftspark, bør det vurderes om en grense for andelen av de besøkende som reagerer på for eksempel forsøpling og slitasje bør inn som en indikator for et forvaltningsmål i forvaltningsplanen.

Nordmenn, svensker og tyskere oppfatter tilstanden i Jotunheimen som noe mindre positiv enn andre nasjonaliteter. Det er flere blant disse nasjonalitetene som synes det er for mye søppel ved noen parkeringsplasser og langs stier, og som synes det har blitt for stor slitasje på noen stier i området. Tyske besøkende skiller seg også ut i forhold til hvordan de opplever andre besøkende. Nesten halvparten av tyskerne (N=149) var enige i at ”det er noen besøkende som ikke vet hvordan de skal oppføre seg i fjellet og forstyrrer andre”, og over halvparten var enige i at ”det er for mye folk i noen områder i høysesongen”. Nordmenn var de som var mest like tyskerne, med henholdsvis 30 og 45% enige i de samme spørsmålene.

Dette er en situasjon som viser hvordan bedre forhåndsinformasjon kan avbøte manglende tilfredshet. Forhåndskunnskap om trafikkmengden i ulike delområder gjør at de besøkende kan velge mellom å innstille seg på at her vil de møte mange andre, eller å velge områder med mindre trafikk.

I forhold til å begrunne forvaltningstiltak ser det ut til at folk i større grad aksepterer tiltak som gjennomføres av hensyn til naturverdiene, enn tiltak beregnet på friluftslivutøvere selv. Nesten tre fjerdedeler av de besøkende sier for eksempel at de er for omlegging av eksisterende ruter for å beskytte sårbar natur. Dette er i samsvar med en undersøkelse som ble gjennomført blant de som gikk over Besseggen sommeren 2008. På spørsmålet om hva som var viktige grunner for steinsettinga på deler av Besseggen, ble årsaker knytta til å ta hensyn til naturen og redusere erosjon og slitasje i området, rangert som viktigere enn å bedre tilretteleggingen for friluftslivutøvere.

Resultatene viser at det er en rekke utfordringer knyttet til økt bruk, inkludert reiselivsmessig bruk, av Jotunheimen. En stadig mer sammensatt brukergruppe, økte ønsker om

tilrettelegging for fotturisme og synkende kunnskapsnivå, *peker entydig i retning av et økt forvaltningsbehov*. Økt forvaltningsinnsats vil være nødvendig både for å ivareta naturverdiene i området, og for å sikre de besøkende en kvalitetsopplevelse. Også sikkerhetsaspektet tilsier økt behov for forvaltning. Et noe nedslående faktum fra brukerundersøkelsene er at jo mindre friluftsliverfaring respondentene har (målt i form av erfaring fra flerdagers fotturer/skiturer), jo færre er det som har med GPS/kart på turen. Mens bare 14% av de mest erfarne friluftsutøverne aldri hadde med kart/GPS på turene, gjaldt dette 46% av de som aldri hadde vært på en flerdagers fottur/skitur.

Generelt er det flere utlendinger enn nordmenn som ikke har noen som helst erfaring fra flerdagers fotturer eller skiturer. Blant utenlandske besøkende var det 30-35% som ikke hadde erfaring fra slike turer, mot 15-20% av norske besøkende. Dette tyder på at utenlandske besøkende også i større grad trenger informasjon om hvordan de skal oppføre seg i norske fjell.

Jotunheimen som reiselivsattraksjon

Jotunheimen er en internasjonal reiselivsattraksjon. Av de som registrerte seg på selvregistreringskortene var nesten halvparten utlendinger sommeren 2010, som nevnt fra nesten 50 nasjoner. Jotunheimen er imidlertid en typisk sommerattraksjon, med ca. 80% av overnattingsdøgnene i sommersesongen, både på DNTs hytter og andre reiselivsbedrifter i området. Motivene for å besøke både Jotunheimen og Rondane ser ut til å være ganske like, med naturopplevelse, god tilrettelegging for turgåing, tilhørighet gjennom lang tids bruk og mer praktiske forhold (som kort avstand fra hjemstedet) som underliggende motivdimensjoner. Nasjonalparkstatusen ser først og fremst ut til å være en tilleggsverdi til at parkene er flotte naturområder med gode muligheter for fotturer.

Reisestrømmene rundt Jotunheimen er preget av rundreiseturister. Mens norske besøkende er i flertall inne i Jotunheimen, er utlendingene i flertall i turiststrømmene rundt. Det kan enten bety at en del utenlandske turister reiser forbi Jotunheimen, eller at de bruker Jotunheimen mer til sightseeing/kortere stopp.

Jotunheimen skaper betydelige reiselivsmessig ringvirkninger. De aller fleste av de som besøker Jotunheimen overnatter i området. Ca. 80% av bosatte utenom kommunene som har areal i Jotunheimen, oppga at de hadde overnattet i selve Jotunheimen eller i utkanten av Jotunheimen i forbindelse med noen av turene i 2010. I hvor stor grad de bruker kommersielle overnattingstilbud, ser imidlertid ut til å variere noe. En langt større andel av de norske besøkende brukte både turisthytter og hoteller/pensjonater/fjellstuer, sammenlignet med utenlandske besøkende, særlig bosatte utenom Norden. Mens over halvparten av de norske besøkende hadde overnattet på ei turisthytte, gjaldt dette 40% av svensker/dansker og

bare 21% av bosatte utenom Norge/Sverige/Danmark. Utlendingene foretrekker i større grad enn nordmenn å telte utenom campingplass eller å campe på en campingplass på fjellet. Dette gjenspeiles også i SSBs overnattingsstatistikk. På hoteller/fjellstuer i området (DNTs hytter og campingplasser ikke inkludert) står nordmenn for 70-80% av overnattingsdøgnene. For å øke antall gjestedøgn i området blir det av mange vist til at det er nødvendig å øke markedsføringsinnsatsen overfor utlandet, men det er da viktig at dette ikke skjer på bekostning av det store hjemmemarkedet.

Endringene i bruk av Jotunheimen, med nedgang i flerdagersturer, og større andel som tar dagsturer til ulike turmål (gjerne ”highlights”) synes fortsatt ikke å være reflektert i tilbud fra reiselivssida, for eksempel i form av pakker med overnatting ulike steder rundt Jotunheimen med dagsturer til Galdhøpiggen, Utladalen og Besseggen.

Utlendinger er ikke en ensartet gruppe besøkende. Brukerundersøkelsene viser at over 70% av de norske, svenske og danske besøkende til Jotunheimen hadde Jotunheimen som hovedmål for turen. Blant bosatte lengre unna var det bare mellom 25-35% som hadde Jotunheimen som hovedmål for turen. En stor andel av disse var på rundreise, og var innom Jotunheimen som en del av denne reisen. Dette har implikasjoner for markedsføringen av området; mens Jotunheimen kan markedsføres som et hovedreisemål i de nordiske landene, tyder resultatene på at markedsføringen overfor andre nasjoner i større grad bør inngå som del av et rundreisekonsept.

Det har den seinere tida vært diskutert hvordan reiselivet best kan gi informasjon til de besøkende når de er i området, bl.a. om tida er moden for overgang til informasjon via mobil. Ut fra brukerundersøkelsene synes dette å være noe tidlig. De som deltok i brukerundersøkelsene er en gruppe med høy utdanning og deltakere i etterundersøkelsen var de som oppga mail-adresse på selvregistreringskortet, dvs. besøkende med internettkompetanse. Det var likevel bare 17% som oppga at de foretrakk å få informasjon via mobil underveis fra bostedet til Jotunheimen. Ved innfallsportene og inne i selve Jotunheimen var det henholdsvis 8% og 10% som ønsket informasjon formidlet via mobil (det var mulig å krysse av for flere informasjonskilder). Nordmenn og svensker er de som i størst grad foretrekker informasjon via mobil, mens få utenfor Norden foretrekker mobilinformasjon.

Det har vært en viss pågang fra reiselivsbedrifter i vårt distrikt for å få skiltet inn til nasjonalparkene med brune severdighetsskilt fra hovedveiene. Bakgrunnen har vært en forhåpning om at slike skilt ville gjøre at flere gjennomfartsreisende ville besøke parkene, og dermed forlenge oppholdstida i området. Resultatene fra brukerundersøkelsene i Jotunheimen tyder på at brune skilt med dagens utforming i svært liten grad har en slik effekt. Bare 2 av 1022 personer svarte at de hadde bestemt seg for å besøke Jotunheimen da de så det brune skiltet til Jotunheimen ved hovedveien. Nå omfatter undersøkelsen både innfallsporter som var skiltet og som ikke var skiltet, men de brune skiltenes effekt i å motivere de veifarende til

impulsive besøk i Jotunheimen, synes uansett å være svært liten. Som i en rekke andre undersøkelser ser en at de aller fleste hadde bestemt seg for å besøke Jotunheimen før de dro hjemmefra.

Trafikkregistreringer og brukerundersøkelser i nasjonalparker

Allemannsretten gjør det i praksis umulig å kartlegge den totale bruken av norske nasjonalparker. En må derfor nøye seg med å kartlegge ulike trafikkindikatorer. I Jotunheimen har vi undersøkt hvordan trafikkutviklingen målt med ulike indikatorer samvarierte. Indikatorene omfattet trafikktegningsfor rv 55 Sognefjellet, rv 51 Valdresflya, antall passasjerer på Gjendebåten, overnattingsstatistikk fra DNTs hytter og overnattingsstatistikk fra SSB.

Sammenligningen viser at trafikkutviklingen varierer en god del mellom de ulike indikatorene. Dette betyr mest sannsynlig at de ulike indikatorene fanger opp ulike typer trafikk/gjestegrupper. For å vurdere utviklingen i bruk av en nasjonalpark, vil det med andre ord være behov for å følge utviklingen for flere indikatorer. Videre indikerer resultatene at det kan være ulike drivkrefter bak trafikksvingningene i Jotunheimen. Trafikken inne i selve Jotunheimen synes bl.a. å være mer stabil, og være mindre påvirket av generelle svingninger i ferie- og fritidstrafikken, enn områdene rundt parken.

Den gruppen som bruker Jotunheimen kun til korte stopp/sightseeing, synes å være den gruppen som i minst grad fanges opp gjennom de trafikkindikatorer og undersøkelser en pr. i dag har for Jotunheimen. En undersøkelse langs nasjonale turistveier sommeren 2005 viste at ca. 30% av de veifarende over Valdresflya og Sognefjellet hadde gått en kortere tur ved vegen (inntil 20 minutter). Disse ser i liten grad ut til å være fanget opp via selvregistreringskassene (bare 2% av de 5.263 personene som hadde registrert seg på dagstur i 2010 svarte at de hadde tatt en tur på 1 time). I forvaltningssammenheng er dette en brukergruppe som kanskje ikke skal prioriteres så høyt, men i reiselivssammenheng er det en interessant gruppe. Om det er mulig å forlenge oppholdstida til disse besøkende gjennom tilretteleggings- eller andre forvaltningstiltak i/nær nasjonalparken, vet vi imidlertid lite om ut fra de undersøkelsene som er gjennomført.

I forhold til bruk av selvregistreringskasser kan det være verdt å merke seg for framtidige undersøkelser at 40% i etterundersøkelsen oppga å ha brukt mer enn én av innfallsportene hvor det var utplassert selvregistreringskasse, men at det ut fra registrerte mailadresser var under 1% som registrerte seg i kassene flere ganger. Dvs. at det ser ut til at de besøkende bare fyller ut ett selvregistreringskort i løpet av sommeren, selv om de tar flere turer i området. For å kartlegge den totale bruken av området over sommeren, vil derfor oppfølgende etterundersøkelser være nødvendig.

1 Innledning

Kunnskap om brukerne og bruken av parken er i mange tilfeller en forutsetning for å iverksette effektive forvaltningstiltak, noe som understrekes i utenlandsk litteratur:

”En fungerande skötsel av ett naturområde kräver kunskap om hur området nyttjas för friluftsliv och rekreation. Besökarundersökningar ger ett konkret underlag för planering och förvaltning”. (Statens naturvårdsverk. <http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Arbete-med-friluftsliv/Planera-for-friluftsliv/Undersokningar-av-besokare-i-naturen/>)

“To guide the sustainable development of the parks, it is clearly important that information regarding volumes of use, visitor behaviour, the knowledge and attitudes of visitors and the impacts of information provided to visitors are available to the bodies responsible for the parks’ management” (National Parks Visitor Monitoring Steering Group 2002).

Brukerundersøkelser kan brukes til å:

1. Følge utviklingen av bruken av området i forhold til volum, geografisk og sesongmessig fordeling og brukersammensetning (som grunnlag for å iverksette forvaltningstiltak).
2. Målrette framtidige forvaltningstiltak.
3. Måle effektene av forvaltningstiltak.
4. Måle tilfredsheten blant de besøkende.
5. Legitimere forvaltningstiltak.
6. Øke lokal oppslutning om vernet, for eksempel ved at det dokumenteres hva de besøkende legger igjen i lokalsamfunnene rundt.

Brukerundersøkelsene som er gjennomført i Jotunheimen har hatt ulike utgangspunkt. Den første undersøkelsen, i 1992, ble gjennomført som grunnlag for den første forvaltningsplanen for Jotunheimen nasjonalpark (Bø 1998). I 2002 var utgangspunktet for undersøkelsene at Fylkesmannen i Oppland hadde planer om å utarbeide en “Handlingsplan for bærekraftig reiseliv for Jotunheimen”. Det var da ønskelig å gjenta brukerregistreringene fra 1992, for å se på mulige endringer i bruken av nasjonalparken. Arbeidet med “Handlingsplan for bærekraftig reiseliv for Jotunheimen” stoppet imidlertid opp pga. manglende bevilgninger. I 2009 ble arbeidet med en besøksstrategi for Jotunheimen tatt opp på nytt. Strategien var planlagt ferdig i 2010. Pga. manglende finansiering ble den planlagt brukerundersøkelsen i 2009 utsatt til 2010, og arbeidet med besøksstrategien tilsvarende forskjøvet.

2 Metode og gjennomføring

Brukerundersøkelser i naturområder gjennomføres gjerne som en kombinasjon av automatiske tellinger og intervjuundersøkelser. I store naturområder brukes gjerne metoden med selvregistreringskasser, der de passerende via en plakat utenpå kassene blir oppfordret til å fylle ut et kort (Kajala et al. 2007). Via disse kortene kan også postadresser/mailadresser samles inn, slik at det kan gjennomføres oppfølgende undersøkelser. I en oppfølgende undersøkelse har en mulighet til å samle inn mer detaljert informasjon, for eksempel om de besøkendes kunnskapsnivå (grunnlag for å iverksette informasjonstiltak), holdninger til ulike forvaltningstiltak (hvilke regulerende tiltak vil være akseptable?), hva slags informasjonskilder de besøkende har benyttet (hvilken informasjonskanal er mest effektiv?), bruk av kommersielle tilbud i randsona til parken (legitimering av parken) og tilfredshet med forvaltningen (legitimering av forvaltningsinnsatsen).

I 1992 besto undersøkelsene av selvregistrering blant de besøkende ved selvregistreringskasser utplassert ved 8 hovedinnfallsporter til parken (Sognefjellet, Leirvassbu, Gjendeosen, Veodalen, Utladalen, Visdalen, Turtagrø og Mjølkedalen). I tillegg ble det gjennomført en intervjuundersøkelse i felt blant fotturister (Kaltenborn 1994, Intervjuundersøking 1992 i felt). Den praktiske gjennomføringen av datainnsamlingen ble gjennomført av forvaltningstjenesten i Jotunheimen, mens NINAs friluftslivavdeling på Lillehammer hadde det faglige ansvaret for undersøkelsen, inkludert analyse av materialet.

I 2002 ble samme metodiske opplegg med selvregistreringskasser og feltintervjuer benyttet. I 2002 hadde SNO og fjellstyrene det praktiske ansvaret for undersøkelsene, mens Østlandsforskning hadde det faglige ansvaret.

I 2010 ble selvregistreringskasser ble utplassert på de samme lokalitetene som i 1992 og 2002. I tillegg ble det delt ut selvregistreringskort på parkeringsplassen ved Juvasshytta. I stedet for intervjuundersøkelser i felt ble det samlet inn e-mailadresser fra selvregistreringskortene, for å kunne gjennomføre en nettbasert etterundersøkelse. SNO og fjellstyrene hadde det praktiske ansvaret for undersøkelsene også i 2010. Det faglige ansvaret for undersøkelsen har for den siste undersøkelsen ligget hos Fylkesmannen i Oppland.

Gjennomføringen av brukerundersøkelsene i Jotunheimen i 1992, 2002 og 2010 har vært knyttet til ulike prosjekter/arbeidsoppgaver. Det har alle tre årene vært begrensa med ressurser til gjennomføring og analyse, og arbeidet har hatt preg av dugnadsinnsats. Det har ikke ligget noen langsiktig plan til grunn om at undersøkelsene skulle gjentas med jevne mellomrom. Opplegget for feltintervjuer i 1992 og 2002 har derfor vært mindre stringent enn det ville ha vært dersom langtidsstudier hadde vært hovedformålet med undersøkelsene. Det

er derfor brukt betydelig med tid i 2011 til å kontrollere for mulige skjevheter i ulike utvalg. Metode og gjennomføring er nærmere beskrevet i vedlegg 1.

Tabell 1 Oversikt over undersøkelser gjennomført i 1992, 2002 og 2010

	Intervjuer i Jotunheimen, i sommersesongen		Intervjuer hjemme, på høsten	Kommentar
	Selvregistreringskort	Mer omfattende, personlige intervjuer		
1992	 N=9.498	 N= 224		Uavhengige utvalg
2002	 N=10.641	 N=275		Uavhengige utvalg
2010	 N=9.110		 N= 1.556	Etterundersøkelsen: Utvalg fra selvreg.kort

3 Trafikkdata fra Jotunheimen og tidligere brukerundersøkelser i områdene rundt Jotunheimen

3.1 Trafikkdata fra Jotunheimen

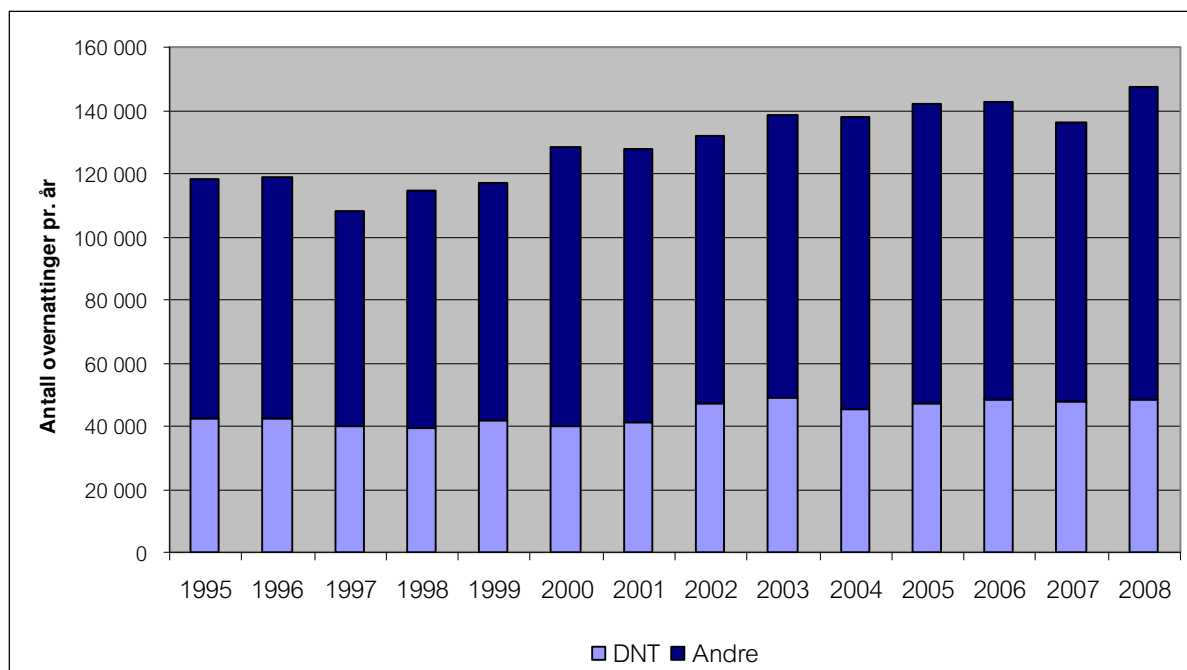
Det finnes ingen oversikt over antall besøkende til norske nasjonalparker pr. i dag. En undersøkelse sommeren 2008 blant danske, nederlandske og tyske bilister som reiste med ferge ut fra Oslo, Larvik, Kristiansand og Bergen viste imidlertid at Jotunheimen var den 3.mest besøkte parken på denne turistgruppens reise¹. Bare Hardangervidda og Jostedalbreen var besøkt av flere. 20 % oppga å ha besøkt Jotunheimen på denne turen og 17% hadde besøkt Jotunheimen på en tidligere reise (Haukeland 2009).

For de fleste nasjonalparker finnes det imidlertid eksisterende trafikkdata fra ulike kilder; Bomveier, overnattingsstatistikk fra Turistforeningens hytter, SSBs overnattingsstatistikk fra kommersielle reiselivsbedrifter, trafikktegninger fra nærliggende hovedveger, tellinger fra automatiske ferdselstellere plassert ute i felt og andre trafikkdata. Også for Jotunheimen finnes flere typer trafikkdata. Disse er dels rapportert i årsmeldingene for parken. En oppsummering er likevel tatt med her, for å gi en samlet oversikt over bruker- og trafikkdata.

3.1.1 Overnattinger på kommersielle reiselivsbedrifter

For bedrifter i og i umiddelbar nærhet til Jotunheimen har det vært en betydelig vekst i antall overnattinger de siste 20 årene, fra ca. 118.000 overnattinger i 1995 til ca. 147.000 overnattinger i 2008 (figur 1). Dette tilsvarer en økning på 25%.

¹ Utvalgspopulasjonen representerer ca. 1/6 av alle utenlandske gjester i perioden, og ca. 1/4 av alle overnattingsdøgn fra utenlandske gjester i perioden.

Figur 1 Antall overnattinger pr. år på bedrifter i og i umiddelbar nærhet til Jotunheimen nasjonalpark

*DNT-hytter*¹: Fannaråken, Fondsbu, Gjendebu, Gjendesheim, Glitterheim, Skogadalsbøen, Olavsbu, Skagastølsbu, Stølsmaradalen, Tomashelleren, Yksendalsbu

*Andre overnattingsbedrifter*²: Turtagrø Hotel, Sognefjellshytta, Krossbu, Bøvertun skystasjon, Jotunheimen fjellstue, Raubergstulen turisthytte, Juvasshytta, Spiterstulen, Memurubu, Bessheim, Hindsæter, Valdresflya vandrehjem, Bygdin Fjellhotell, Torfinnsbu

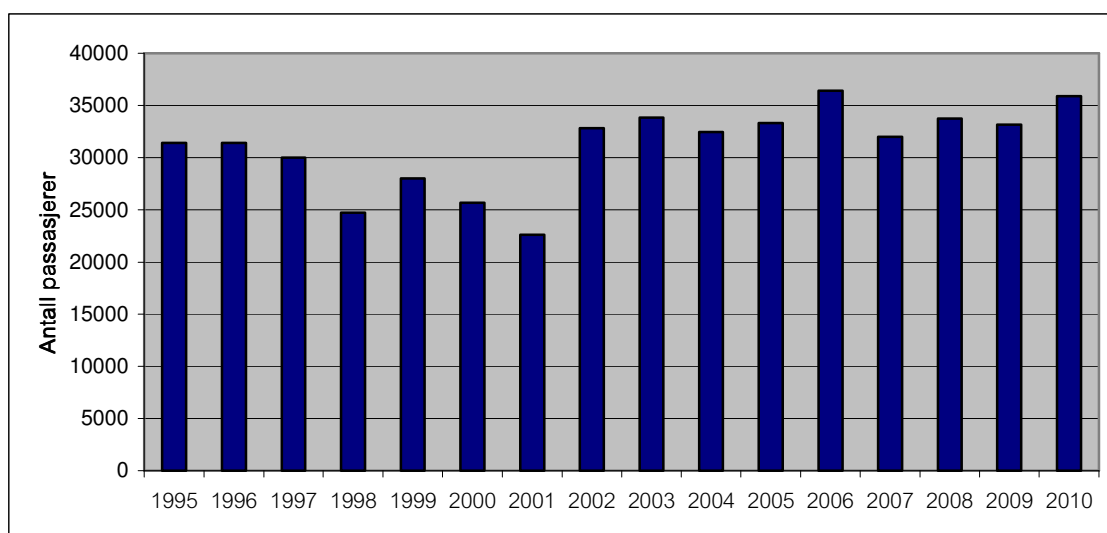
Ut fra overnattingstallene synes Jotunheimen å kunne karakteriseres som en "sommerpark". De siste årene (fra 2002) har vel 80% av overnattingene på DNTs hytter skjedd i sommersesongen. På de andre reiselivsbedriftene inne i/i randsona til parken utgjorde sommertrafikken (juni-september) i samme periode 78-84% av trafikken på årsbasis. På ikke-DNT-bedriftene har nordmenn stått for 70-80% av overnattingene. 90-95% har vært ferie- og fritidstrafikk.

¹ Overnattingsstatistikk fra DNT.

² Overnattingsstatistikk utkjørt av Statistisk Sentralbyrå på bestilling.

3.1.2 Passasjerer på Gjendebåten

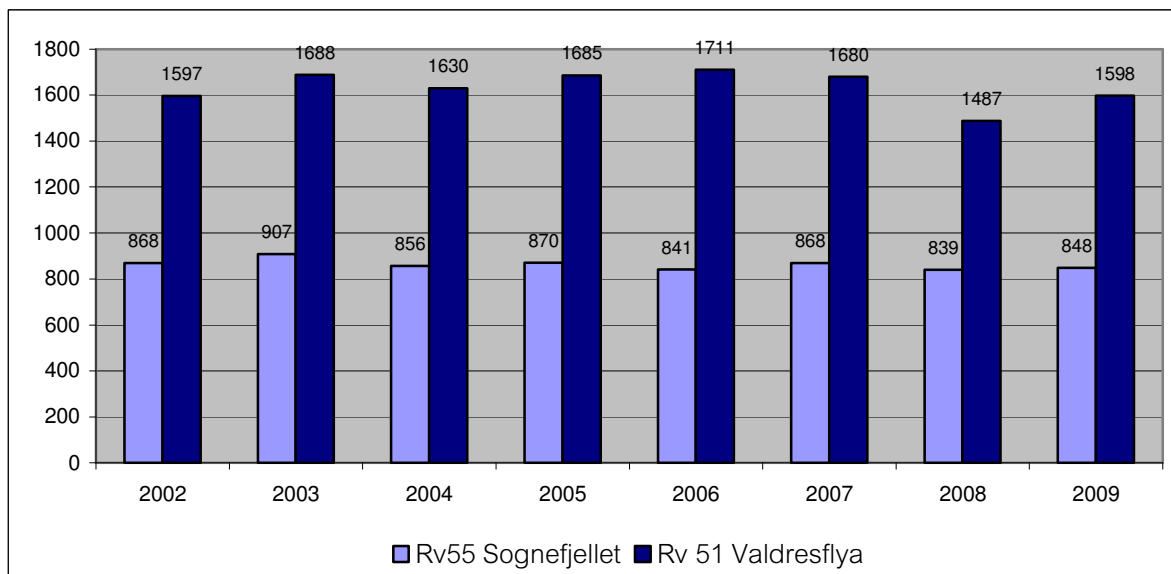
Antall passasjerer med Gjendebåten er en annen trafikkindikator for Jotunheimen. Her har trafikken de siste årene ligget på 32-33.000 passasjerer, med unntak av en trafikktopp i 2006 på 36.000. Mye fint vær denne sommeren antas å være hovedårsaken til økingen i 2006. Forskjellen på sol og fint vær kontra regn for eksempel i juli måned utgjør erfaringsmessig ca. 3000 passasjerer (pers.med. Harald Øvstedal, Gjendebåtene). I 2010 er trafikken oppe igjen på 2006-nivå, til tross for svært varierende vær denne sommeren. Det reelle tallet for båtpassasjerer er antakelig nærmere 40.000, da skoleklasser, pensjonistgrupper og fast betalende passasjerer ikke er med i det rapporterte billettallet.

Figur 2 Antall passasjerer med Gjendebåten

3.1.3 Trafikktellinger over rv. 51 og rv. 55

Fra 2002 finnes det også trafikktellinger for de to viktigste turistvegene rundt Jotunheimen, rv. 51 over Valdresflya og rv. 55 over Sognefjellet. Sommerdøgntrafikken på rv. 55 over Sognefjellet har variert mellom 840 og 900 biler pr. døgn i juni, juli og august fra 2002-2009. Trafikken er om lag det dobbelte over Valdresflya, med en sommerdøgntrafikk på mellom ca. 1500-1700 biler pr. døgn.

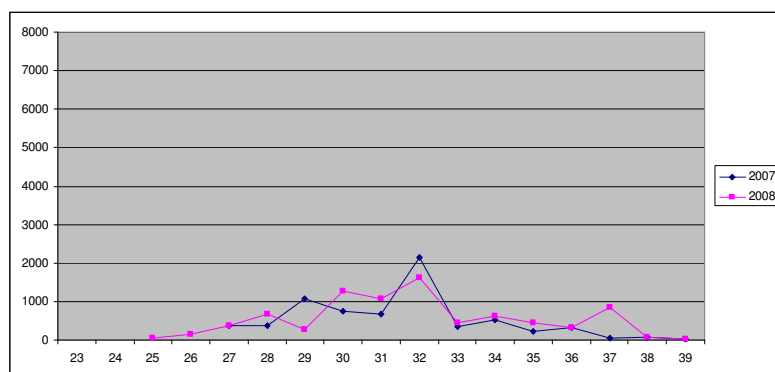

Figur 3 Sommerdøgntrafikk (gjennomsnittstrafikk pr. døgn i juni, juli og august) på rv. 55 over Sognefjellet og rv. 51 over Valdresflya. Kilde: Statens vegvesen

3.1.4 Punkter med automatiske ferdselstellere

SNO har fra 2006/2007 hatt automatiske ferdselstellere plassert på stien over Besseggen (overfor Gjendesheim) og ved Ekrehytta (mot Fannaråken fra Helgedalen).

Ser en på trafikkfordelingen over sommeren, er første uka i august absolutt toppsesong. Dette er samme sesongmønster som en fant i Rondane sommeren 2009 (Vorkinn & Andersen 2010). På to av de mest brukte innfallsportene i Rondane (Spranget og Smuksjøseter) var imidlertid trafikktoppen noe flatere enn på mange av de 14 andre innfallsportene der det var utplassert tellere. Noe av det samme trekket ser en ved å sammenligne de to målepunktene i Jotunheimen (figur 4a og b), ved at trafikktoppen ved Ekrehytta er spissere og dermed kortere enn for Gjendesheim. Ën mulig forklaring på ulikhetene i trafikkutvikling over sesongen, er at Gjendesheim, Spranget og Smuksjøseter er innfallspporter som i større grad brukes av turister på kortere besøk, og at slik bilbasert ferietrafikk fører til høyere besøk i en lengre periode om sommeren. Tellingene gir en god pekepinn for når behovet for naturveiledning ute i felten er mest påkrevd.

Figur 4a Sesongsvingninger - Ekrehytta

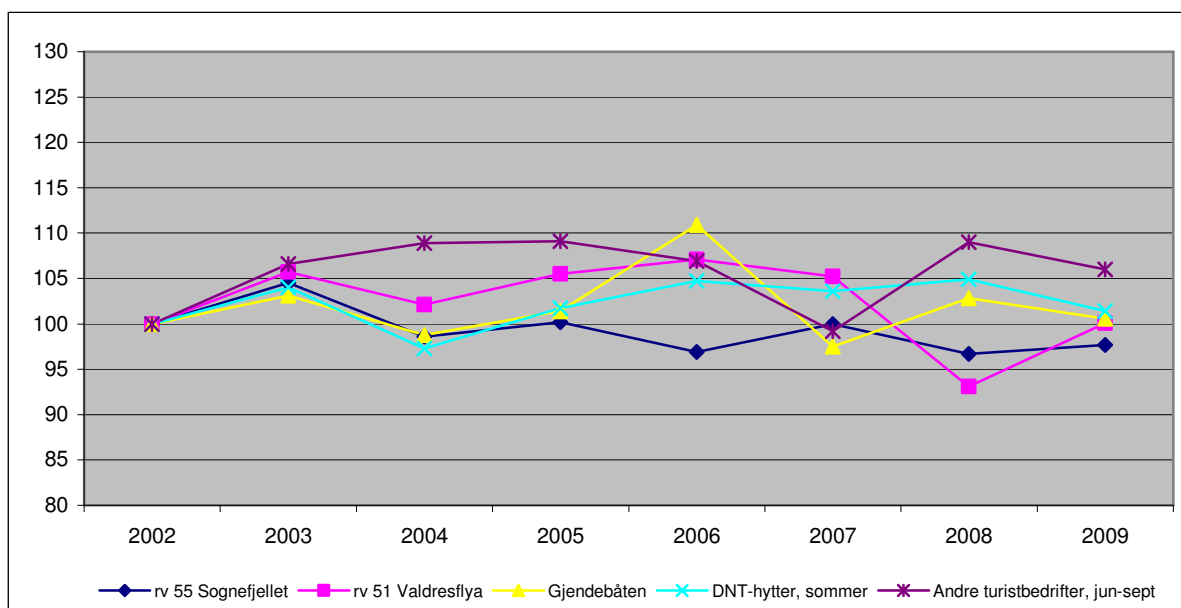

Figur 4b Sesongsvingninger – Besseggen

3.1.5 Samvarierer utviklingen for de ulike trafikkindikatorene?

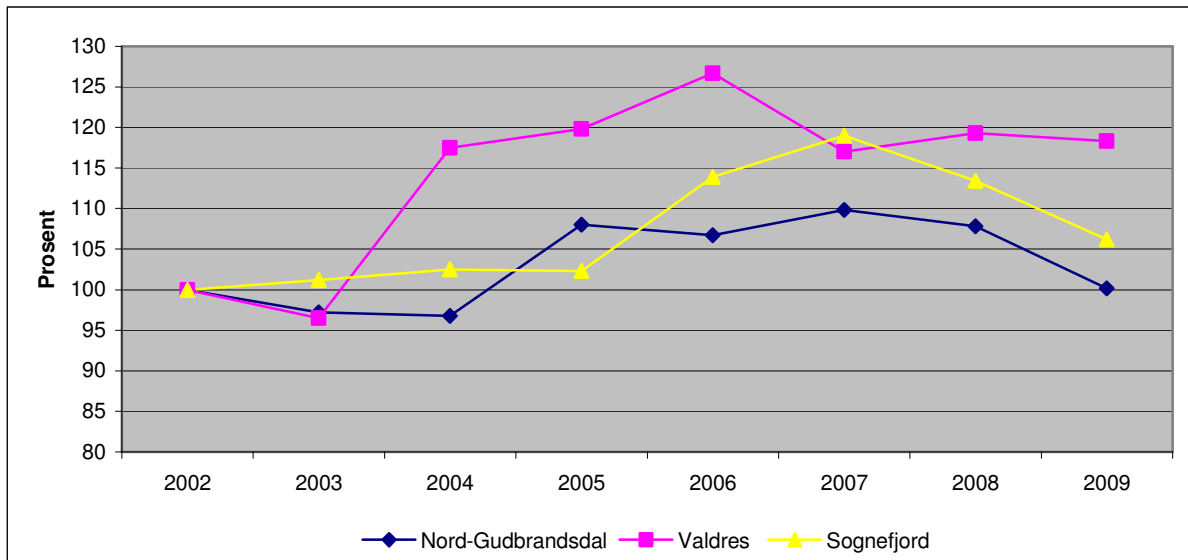
Dersom de ulike indikatorene for trafikktvikling samvarierte, kunne en nøye seg med å følge utviklingen på én av indikatorene. For å undersøke om dette er mulig, ble trafikktviklingen sammenlignet for perioden 2002-2009 (figur 5) for rv 55 Sognefjellet, rv 51 Valdresflya, antall passasjerer på Gjendebåten, overnattingsstatistikk fra DNTs hytter og overnattingsstatistikk fra SSB.. Sammenligningen viser at trafikktviklingen varierer ganske mye mellom de ulike indikatorene.

Det betyr for det første at de ulike indikatorene fanger opp ulike typer trafikk (brukergrupper), og at det derfor er behov for å følge utviklingen for flere trafikkindikatorer. For det andre betyr ulike typer trafikk at det kan være ulike drivkrefter bak trafikksvingningene i Jotunheimen. Bl.a. kan det se ut som om trafikken med Gjendebåten både er mer væravhengig og mer avhengig av svingninger i det generelle ferie- og fritidsmønsteret enn overnattinger på DNTs hytter.

Figur 5 Relative endringer i trafikkvolum i perioden 2002-2009 (trafikk i 2002=100%)

Sammenligner en med utviklingen i kommersielle overnattinger i de tre regionene rundt Jotunheimen (figur 6), ser en at det er relativt større utslag for de kommersielle overnattingene enn for trafikkindikatorene for Jotunheimen. Mens trafikken i Jotunheimen svinger innenfor et 15%-intervall i perioden 2002-2007, varierer kommersielle overnattinger i de tre regionene med opptil 30% i samme periode. **Dvs. at trafikken i Jotunheimen er mer stabil, og synes å påvirkes mindre av svingninger i ferie- og fritidstrafikken enn regionene rundt parken.**

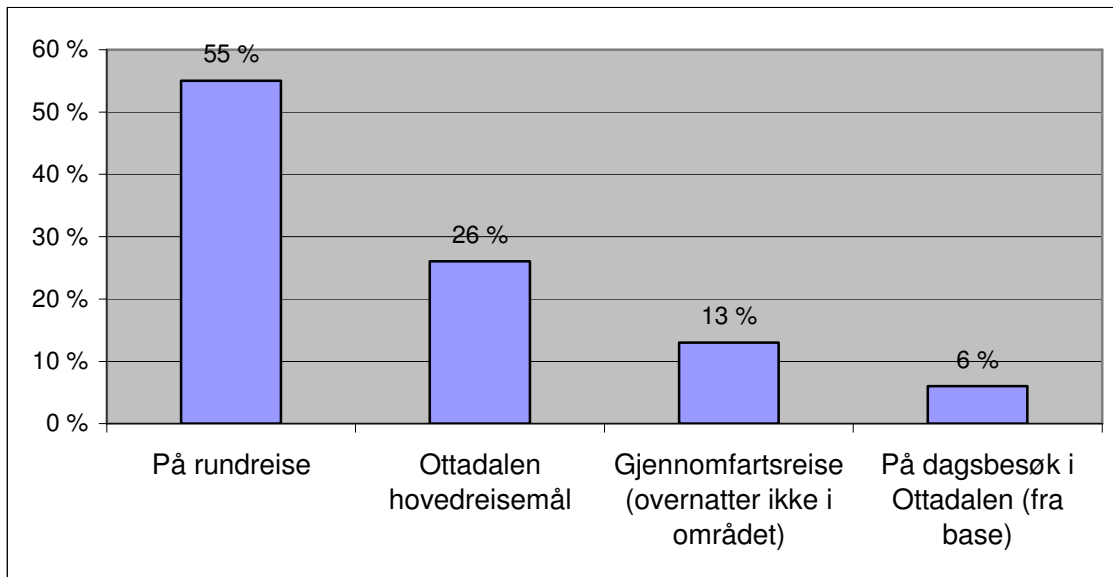
Figur 6 Samlet antall kommersielle overnattinger (hotell, camping, hyttegrender) juni-august
Kilde: <http://www.statistikknett.com/>

3.2 Brukerundersøkelser i områdene rundt parken

3.2.1 Reiselivsundersøkelsen i Ottadalen sommeren 1995

Dette er en relativt gammel undersøkelse, men er interessant fordi den bl.a. har kartlagt turistenes geografiske reisemønster. Undersøkelsen omfatter 2.379 tilreisende på ulike steder i Vågå, Lom og Skjåk kommuner (Flognfeldt 1997). 39% hadde aldri vært i Ottadalen tidligere, mens 11% hadde vært der en gang tidligere¹. Dvs. at en relativt stor andel har liten erfaring fra området.

Som det framgår av figur 7 har bare en fjerdedel av turistene i området Ottadalen som hovedreisemål. Rapporten antyder at tre av fire tilreisende i Ottadalen oppholder seg relativt kort tid i området (under to døgn).

Figur 7 Reisemønster blant de tilreisende i Ottadalen sommeren 1995

Mellom 50 og 60% av de spurte hadde ruslet rundt eller reist på rundtur i bil for å oppleve naturen mens de oppholdt seg i Ottadalen. En tredjedel hadde vært på tur etter DNTs ruter.

3.2.2 Intervjuundersøkelse blant reisende på nasjonale turistveger sommeren 2005

Sommeren 2005 ble det foretatt intervjuer blant fritidsreisende på sju strekninger som var etablert/nominert som nasjonale turistveger; Valdresflya, Sognefjellsvegen, Geiranger/Trollstien, Helgeland nord, Lofoten, Senja og Varanger (Steen Jacobsen 2006).

Natur og landskap er ikke uventet de mest framtrepende reisemotivene. Dette gjelder i særlig grad utenlandske veifarende. **Folk stopper langs veien for å se på utsikten, fotografere og for å raste.** 72-93% av trafikantene på de ulike strekningene hadde stoppet på grunn av utsikten, 58-86% av turistene hadde kjørt til side for å fotografere, 40-67% hadde stoppet for en rast/piknik.

Om lag to tredjedeler av de utenlandske vegfarende oppga å ha overnattet langs og/eller i nærheten av vegstrekningen, både på Sognefjellet og på Valdresflya, sammenlignet med 40-50% av nordmennene. Hva folk legger i begrepet "i nærheten av vegstrekningen" er imidlertid ikke presisert, slik at det er usikkert hvordan respondentene har definert dette. Resultatene tyder imidlertid på at en betydelig del av de vegfarende overnatter i randsona til Jotunheimen nasjonalpark.

¹ Beregnet ut fra tabell 8.6, s. 142

På Valdresflya og Sognefjellet hadde rundt 30% gått en kortere tur ved vegen (inntil 20 min), mens 20-25% hadde gått en tur på mer enn 20 minutter. Langt flere utenlandske fritidsreisende enn norske fritidsreisende tar en tur til fots langs turistvegen.

På Valdresflya og Sognefjellet var mellom 50 og 60% av de utenlandske turistene førstegangsbesøkende, mens 80-90% av de norske turistene hadde besøkt strekningen tidligere. 70-80% av de norske vegfarende på Valdresflya og Sognefjellet hadde besluttet å kjøre strekningen før avreisen hjemmefra. Men også over halvparten av de utenlandske turistene hadde bestemt seg for å kjøre strekningene før de dro hjemmefra.

Resultatene samsvarer med en doktorgradsavhandling som undersøkte tyske bilturister i Sverige (Zillinger 2007). I gjennomsnitt deltok respondentene i 1.6 aktiviteter pr. dag, med en varighet på 98 minutter. Tida som brukes på enkeltaktiviteter er ofte temmelig kort, og indikerer at det er viktig å ha besøkt bestemte turiststeder og så ”hake dem av” lista. I gjennomsnitt kjørte de tyske turistene 3770 km i ferien.

Det ble også stilt en rekke spørsmål i turistvegundersøkelsen om hvordan de vegfarende opplevde vegstrekningene. Transportøkonomisk institutt peker på at det ikke er gitt hvilket nivå en skal betrakte som akseptabelt. Gitt at det alltid vil være et visst innslag av kritiske trafikanter, antyder TØI en bør akseptere at inntil 20 % ikke er fornøyde med ulike aspekter. På Valdresflya mente 16% at det var for få merkede stier/vandreveger, sammenlignet med 10% på Sognefjellet. Situasjonen synes med andre ord å være akseptabel, sett i forhold til de veifarende.

3.2.3 Intervjuundersøkelse – Fossbergom 2007

Sommeren 2007 ble det foretatt en intervjuundersøkelse i hovedsak på Fossbergom, for å måle interessen for en planlagt gondolbane opp på Lomseggen (Flognfeldt, T. & Grjøtheim, S. 2009).

Mer enn hver fjerde respondent oppga at de brukte stoppet i Lom som et ”bekvemmelighetsstopp” under reisen til en annen destinasjon. I svargivningen inngår imidlertid også over 100 respondenter fra Ottadalen. Ser en på de som svarte på spørsmålet (416 respondenter svart på spørsmålet, 148 respondenter svarte ikke på spørsmålet), er andelen som kun benyttet Lom som bekvemmelighetsstopp 32%. Litt under en tredjedel av respondentene (inkl. bosatte i Ottadalen) oppga at de var interessert i å besøke generelle attraksjoner under oppholdet i Lom. Besøk på kommersielle aktiviteter faller for øvrig med antall tidligere besøk. Det viser seg at gjenbesøkere var mer opptatt av natur og mennesker enn skapte aktiviteter.

Av de som svarte på spørsmålet om reiserute (N=257, 44% av antall respondenter), var om lag to tredjedeler på gjennomreise. 4% var på dagstur hjemmefra, 14% var på dagstur fra base og 16% hadde Ottadalen som hovedreisemål.

3.2.4 Jotunheimen sett i forhold til reisestrømmene rundt parken

Nasjonalparker eksisterer ikke som isolerte øyer, men som en del av en større turistopplevelse (Stevens 2002). Også Jotunheimen påvirkes av reisestrømmene i området rundt parken, selv om bruken synes å svinge mindre enn generelle endringer i ferie- og fritidstrafikken i regionen rundt (jfr. avsnitt 3.1.5).

Reisestrømmene rundt Jotunheimen er preget av rundreiseturister. Turist-undersøkelsen i Ottadalen sommeren 1995 antydte at tre av fire tilreisende i Ottadalen (Vågå, Lom, Skjåk) oppholdt seg relativt kort tid i området (under to døgn). Intervju-undersøkelsen på Fossbergom i 2007 viser samme tendens; med om lag to tredjedeler på gjennomreise¹.

Rundreise er en vanlig ferieform i Norge. Rundreiseturister ”er gjerne opptatt av å ”se mest mulig”, og konsentrerer seg i større grad om ”highlights”. Undersøkelser viser at over halvparten av utlendingene i Norge ferierer på denne måten (Horwath Consulting AS 2002). Attraksjoner er svært avhengige av dette markedssegmentet. Eksempelvis er 3 av 4 attraksjonsbesøkende på steder som Lom og Lofoten på rundreise. Det er ingen automatisk sammenheng mellom store trafikkstrømmer på et sted og attraksjonsbesøk. Dette fordi en stor del av trafikken har karakter av gjennomreise og stopp vil ha begrenset varighet.” (Horwath Consulting AS 2002).

Mange rundreiseturister betyr en stor gruppe med kort oppholdstid i området og korte stopp. Nesten dobbelt så mange i Ottadalsundersøkelsen i 1995 (50-60%) hadde ruslet rundt eller reist på rundtur i bil for å oppleve naturen mens de oppholdt seg i Ottadalen, som hadde vært på tur etter DNTs ruter (en tredjedel). På Valdresflya og Sognefjellet hadde rundt 30% gått en kortere tur ved vegen (inntil 20 min), mens 20-25% hadde gått en tur på mer enn 20 minutter. Av de som ble intervjuet på Besseggen i 2008 var det 15% som kun gikk en kortere tur fra Gjendesheim. Siden intervjupunktet lå et godt stykke opp for Gjendesheim, var det sannsynligvis enda flere som gikk en enda kortere tur.

Resultater fra ulike undersøkelser i og rundt Jotunheimen viser at norske besøkende er i flertall inne i Jotunheimen, mens utlendingene er i flertall i turiststrømmene rundt. (Lokalbefolkningen er inkludert blant de som besøker Jotunheimen, men denne gruppa er liten, slik at dette i begrenset grad vil påvirke resultatene). Dette betyr at noe færre utenlandske enn norske tilreisende er inne i Jotunheimen, dvs. så langt inn som selvregistreringskassene var

plassert. Det kan enten bety at en del utenlandske turister reiser forbi Jotunheimen, eller at de bruker Jotunheimen mer til sightseeing/kortere stopp.

Tabell 2 Nasjonalitet, ulike undersøkelser, sommer

	Jotunheimen 2010 (inkl. lokalbef.)	Besseggen 2008 (inkl. lokalbef.)	Sognefjellet 2005 (inkl. lokalbef.?)	Fossbergom 2007 (eks. lokalbef.)	Vågå, Lom, Skjåk 2008 (eks. lokalbef.)	Fossbergom/ Juvasshytta 2009 (inkl. lokalbef.)
Norge	54%	58%	44%	39%	46%	35%
Sverige	6%	8%	-	6%	7%	4%
Danmark	5%	6%	-	3%	5%	4%
Tyskland	15%	9%	21%	14%	15%	16%
Nederland	7%	5%	14%	13%	11%	17%
Tsjekkia	3%	3%				7%
Andre	9%	10%	21%	25%	16%	19%
N=	9.221	566	519	472	610	368

Med Jotunheimens plassering mellom Østlandet og Vestlandet, og med en stor turiststrøm av rundreiseturister til Vestlandet, er det sannsynlig at denne gruppen turister vil utgjøre en stor del av turisttrafikken i regionen også framover.

De indikatorer en i dag har for trafikkutviklingen i Jotunheimen i dag sier lite om trafikkutviklingen for gruppen som bruker Jotunheimen kun til korte stopp/sightseeing, eller hvor stor den er.

¹ Andel av de som svarte på spørsmålet.

4. Besøkende til Jotunheimen sommeren 2010

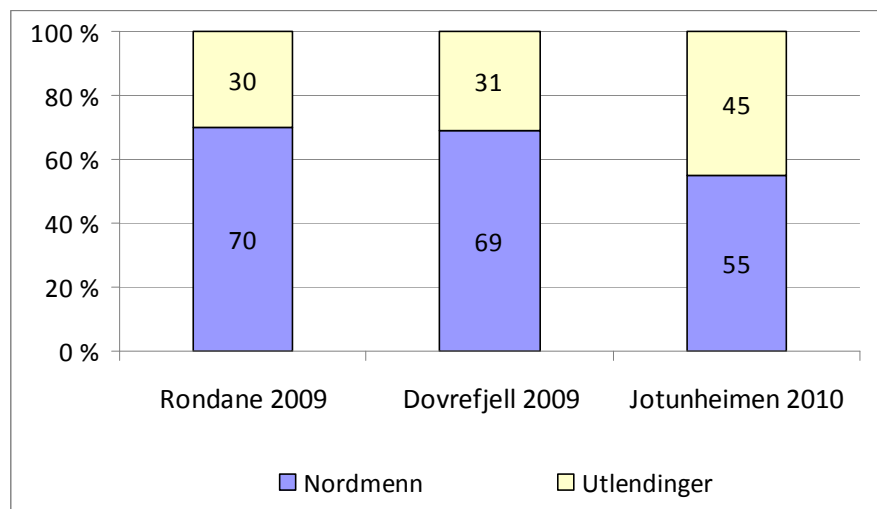
En metodisk kommentar:

Noen av resultatene i dette avsnittet er data fra selvregistreringskort, mens noen resultater er data fra den oppfølgende undersøkelsen. Som rapportert i vedlegg 1 "var ikke etterundersøkelsen 100% representativ i forhold til kjennetegnene nasjonalitet, alder, kjønn, tidligere erfaring fra Jotunheimen og erfaring fra flerdagers fotturer". I analysen av etterundersøkelsene er det derfor sjekket om skjevheter i utvalget for etterundersøkelsen påvirker resultatene for utvalget som helhet. Dette er gjort ved at alle resultater er vektet i forhold til de fem faktorene som er nevnt over (vekting av en faktor om gangen). Der det er større avvik (> 3% for en undergruppe, eller 3% avvik for flere undergrupper), er de vektete resultatene rapportert. Der vektete resultater er oppgitt, er dette nevnt særskilt i tilhørende fotnote. Der det ikke er oppgitt noe om vekting i fotnote, er resultatene altså sjekket, men siden avviket er lite, er det uvektede resultatet oppgitt.

4.1 Hvem er de besøkende?

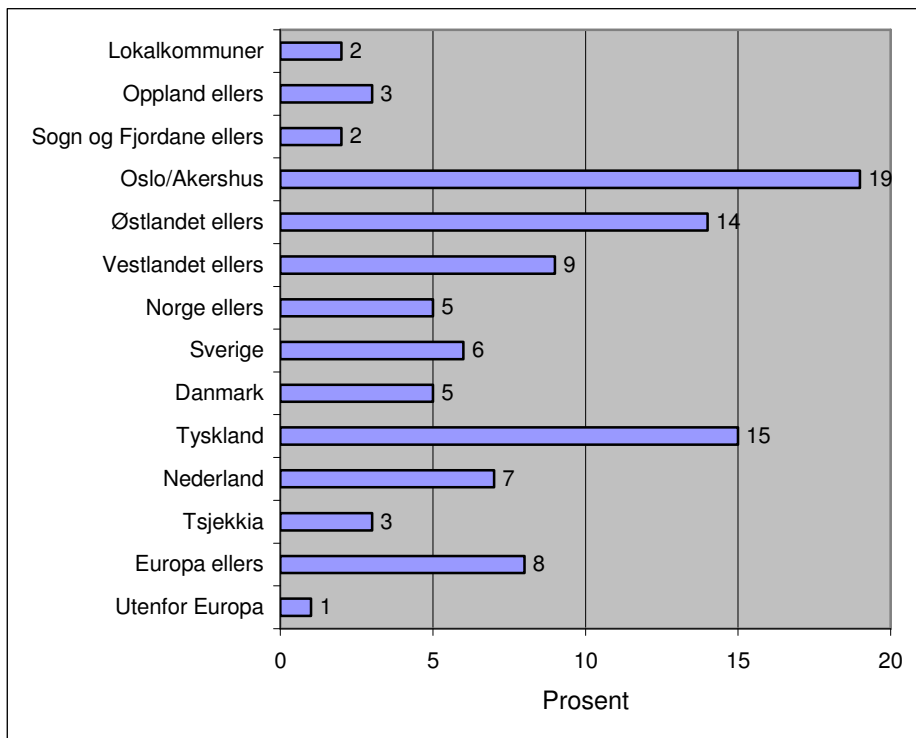
4.1.1 Bosted

I Nord-Gudbrandsdalregionen er det seks nasjonalparker. For tre av disse foreligger det sammenlignbare data; Jotunheimen (brukerregistreringer i 2010), Dovrefjell-/Sunndalsfjella og Rondane/Dovre nasjonalparker (brukerregistreringer i 2009). Sammenligninger av disse undersøkelsene viser at Jotunheimen er den mest internasjonale parken. 45 % av de som registrerte seg i selvregistreringskasser i Jotunheimen sommeren 2010 var utenlandske. Til sammenligning er ca. 30% av de registrerte i Rondane/Dovre og på Dovrefjell-/Sunndalsfjella bosatt utenfor Norge (figur 8).

Figur 8. Fordeling på nordmenn og utlendinger i Rondane, Dovrefjell og Jotunheimen - sommersesongen

I alt ble det i Jotunheimen sommeren 2010 registrert besøkende fra hele 47 nasjonaliteter. Bosatte i Oslo/Akershus utgjør den største gruppen av besøkende, med 19% av de registrerte¹. Tyskere er den største gruppen utenlandske besøkende med 15%. Bosatte i kommunene rundt Jotunheimen (både i Oppland og Sogn og Fjordane) utgjorde bare 2%. Denne andelen er antakelig noe for lav i forhold til det faktiske besøket, fordi lokalbefolkningen i mindre grad registrerer seg i selvregistreringskasser enn andre grupper, og at de bruker området til flere turer pr. sommer.

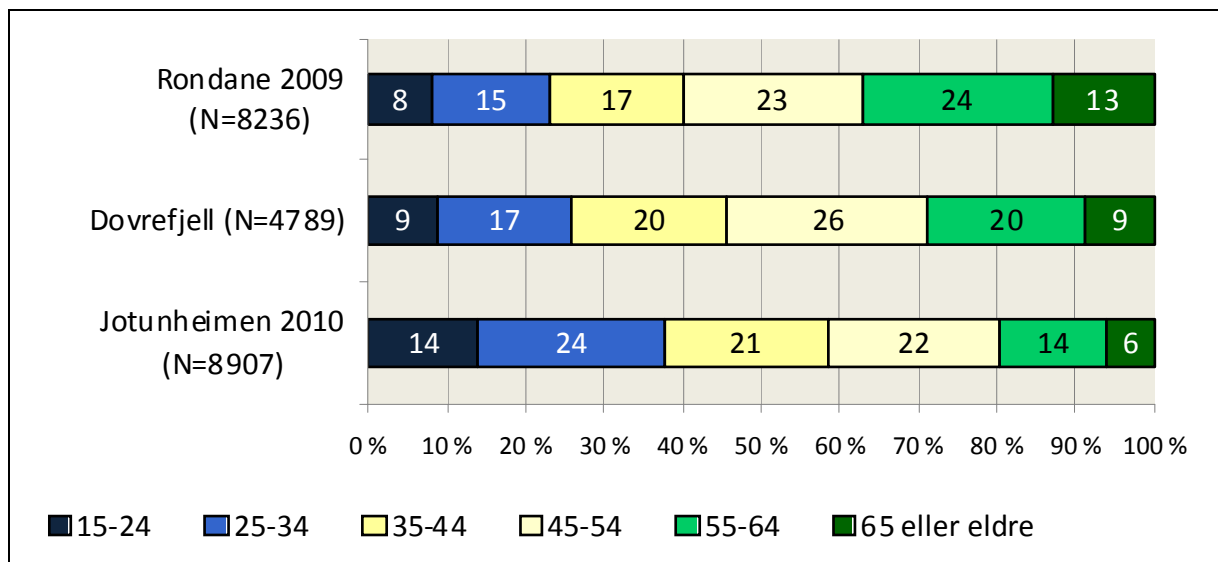

Figur 9. Bosted/nasjonalitet – besøkende til Jotunheimen

4.1.2 Alder

Det er betydelig forskjell i alderssammensetningen mellom Jotunheimen og i Rondane (figur 10). Jotunheimen er den mest utprega ungdomsparken, mens Rondane er den mest utprega seniorparken. Dovrefjell-Sunndalsfjella kommer i en mellomposisjon. Mens 59% av de registrerte i Jotunheimen er under 45 år, gjelder dette bare 40% i Rondane. I Rondane utgjør aldersgruppen 55 år og eldre 37% av de registrerte, mot bare 20% i Jotunheimen.

¹ 11% av de som hadde fylt ut norske kort hadde ikke oppgitt bosted. Disse er fordelt i forhold til fordeling av nordmenn ellers, for å få fordelingen mellom nordmenn og utlendinger riktig.

Figur 10 Alderssammensetning i Jotunheimen sammenlignet med Rondane og Dovrefjell

4.1.3 Kjønn, organiserte grupper og barn med i turfølget

Det ble registrert like mange kvinner som menn. Få av de som fylte ut selvregistreringskort var på tur sammen med en organisert gruppe (4%). Omtrent like mange har med barn under 15 år i turfølget i Jotunheimen som i Rondane sommeren før (henholdsvis 18 og 16%). Dette er kanskje noe overraskende, tatt i betraktning av at Rondane er ansett for å ha et lettere turterreng. Av de som hadde med barn var det en femtedel med barn under skolepliktig alder (under 6 år).

4.1.4 Tidligere erfaring fra området

En relativt stor andel av de registrerte er førstegangsbesøkende til området (44%). 55% hadde besøkt Jotunheimen sommerstid, mens 18% hadde vært der om vinteren tidligere.

Andelen førstegangsbesøkende er den samme som til Dovrefjell-Sunndalsfjella sommeren 2009, mens andelen førstegangsbesøkende i Rondane sommeren 2009 var på 37%.

Mens nesten tre fjerdedeler av de norske besøkende har vært i Jotunheimen tidligere, er det 45-50% av de danske og svenske besøkende som har besøkt området før. Blant tyskere og nederlendere er i overkant av 35% på gjenbesøk, mens bare 20% av bosatte i Europa ellers eller bosatte utenfor Europa har vært i Jotunheimen tidligere.

Av de som har vært i Jotunheimen sommerstid tidligere, har i gjennomsnitt besøkt området 6 somre tidligere. De som har vært der vinterstid, har i snitt vært der 7 vintre tidligere. Som en ser av tabell 3 er den gjennomsnittlige erfaringen blant de som har besøkt området sommerstid eller vinterstid noe lavere enn blant gjenbesøkere i Rondane

Tabell 3 Gjennomsnittlige antall somre/vintre vært i Jotunheimen og Rondane nasjonalpark, de som hadde vært der tidligere henholdsvis sommers- og vinterstid.

	Jotunheimen 2010	Rondane 2009
Gj.sn. antall somre	6.0 (N=4.601)	9.9 (N=4.336)
Gj.sn. antall vintre	7.1 (N=1.453)	14.2 (N=2.099)

4.1.5 Purisme

Det vil være nyttig for forvaltningen å kjenne til hva slags type besøkende den ulike nasjonalpark har, sett i forhold til forventninger/ønsker om fysisk tilrettelegging. På basis av amerikanske undersøkelser er det i flere norske undersøkelser brukt og utviklet en skala for å måle generelle holdninger til fysisk tilrettelegging og det å møte andre mennesker i et turområde (Vistad & Vorkinn 2011, Vistad 1995, Vistad 2009, Vorkinn 2003a og 2003b, Vorkinn & Flygind 2003).

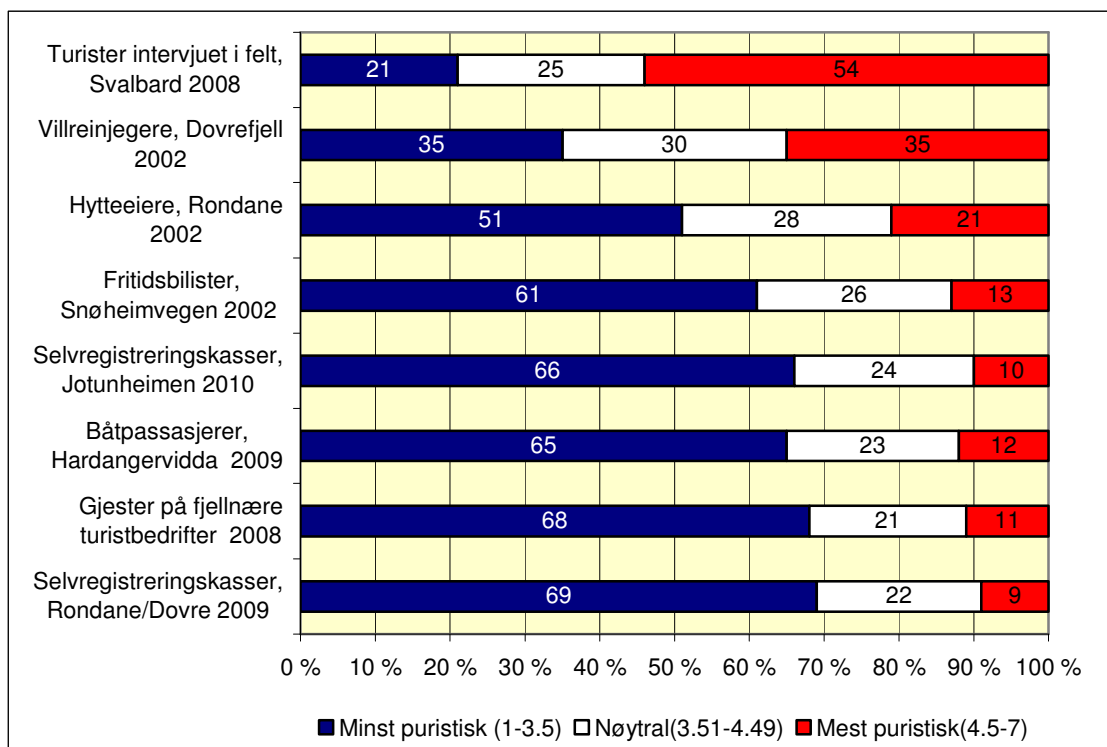
I undersøkelsene blir respondentene bedt om å svare i forhold til en generell kontekst: ”Tenk deg at du skal gjennomføre en flertimers tur i skogs- /fjellterreng om sommeren. Tenk deg at området er slik du helst vil ha det – som om det var ditt ”idealområde” for en slik tur” Respondentene blir bedt om å ta stilling til åtte utsagn, på en skala fra 1 ”Svært negativ” til 4 ”Nøytralt” til 7 ”Svært positivt”. De åtte utsagnene er:

Vil det være positivt eller negativt for deg:

- ... at det finnes tilrettelagte leirplasser med do, ved, bål,søppeldunker
- ... at du kan bli kvitt søppel i utplasserte søppeldunker
- ... at det finnes merkede stier i området
- ... at det er god skilting ved stistart og stikryss i området
- ... at det er lagt ned trestokker til å gå på der stien går over våt myr
- ... at det finnes hytter med matservering og oppredde senger i området
- ... at du møter mange andre friluftsfolk i løpet av turen
- ... at du kan gå milevis uten å møte et menneske

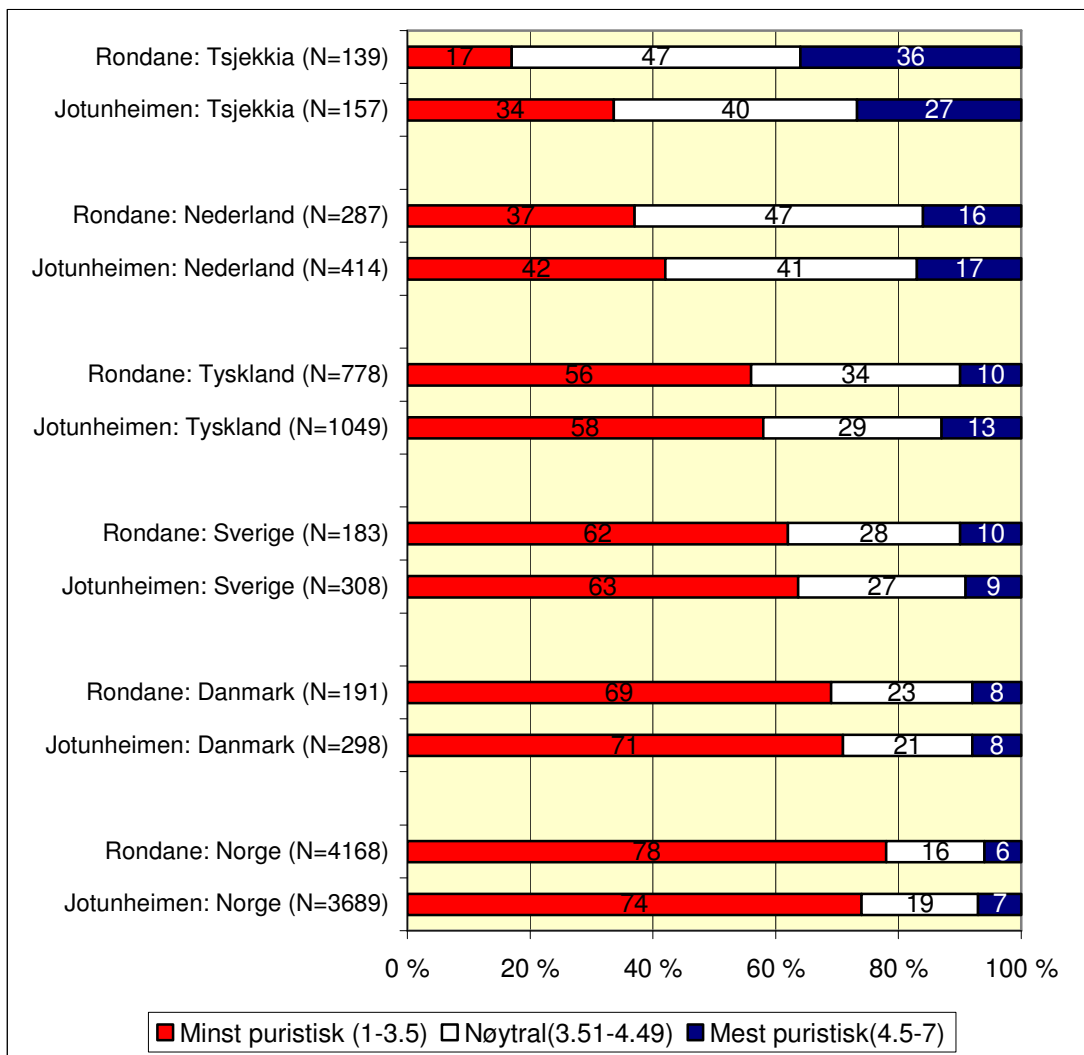
Respondentene ble bedt om å ta stilling til dette spørsmålet på en skala fra 1 til 7, der 1=Svært negativt, 4=Nøytralt og 7=Svært positivt. Etter å ha snudd deler av skalaen, slik at høyeste score på hvert enkeltspørsmål tilsvarte en mest puristisk holdning, ble svarene for de åtte utsagnene summert og dividert på åtte. En kommer da fram til en "gjennomsnittsholdning" for fysisk tilrettelegging og holdninger til andre brukere. For en grundigere beskrivelse av purismeskalaen vises til Vistad & Vorkinn 2010.

For å sammenligne med andre undersøkelsesområder ble purismeskalaen delt inn i tre grupper, der skåre fra 1-3.5 ble satt til "minst puristisk", 3.51 – 4.49 ble kalt "nøytral" og skårer fra 4.5 til 7 ble kalt "mest puristisk".

Figur 11 "Purisme": Holdninger til fysiske tilretteleggingstiltak og holdninger til møte andre besøkende

Figur 11 viser at de besøkende til nasjonalparker er en gruppe som ikke er spesielt villmarksfokuseret, i betydningen av at de ønsker lite tilrettelegging. De to mest puristiske gruppene er turister intervjuet ute i felt på Svalbard og villreinjegere i Snøhetta. De besøkende til nasjonalparkene Jotunheimen, Rondane og deler av Hardangervidda (passasjerer på "Fjellvåken" på Møsvatn) er derimot blant de som har høyest andel som er positive til fysiske tilretteleggingstiltak og det å møte andre mennesker på turen. Dette har flere forvaltningsmessige implikasjoner. For det første vil det i framtida kunne bli et økende press om mer tilrettelegging. Dette innebærer imidlertid også et potensiale for kanalisering, dersom tilretteleggingen gjennomføres med det for øye.

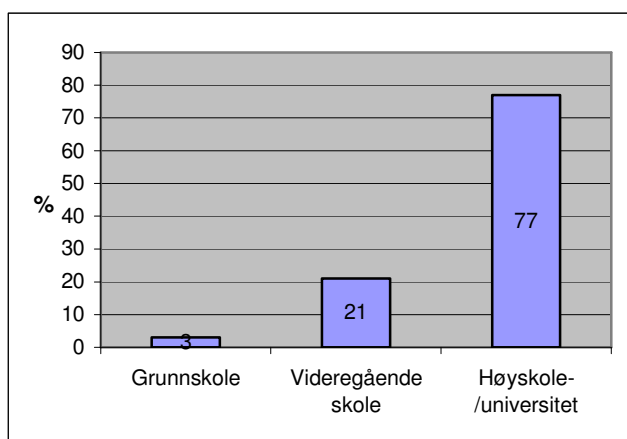
Figur 12 "Purisme" i forhold til nasjonalitet – Jotunheimen 2010 og Rondane 2009

Det er betydelig forskjeller mellom nasjonaliteter mht. purisme, jfr. figur 12. Norske besøkende er mest positive til fysiske tilretteleggingstiltak og det å møte andre mennesker i terrenget (minst puristiske), mens nederlandske besøkende og tsjekkere er minst positive til tilrettelegging (mest puristiske). Dette synliggjør et forvaltningsdilemma; nemlig at tiltak som oppfattes som positive av en gruppe kan virke negativt på en annen gruppe. Den forvaltningsmessige løsningen på et slikt dilemma er sonering, slik en allerede har i forvaltningsplanen Jotunheimen. I tillegg til å opprette ulike soner med ulik tilretteleggingsgrad, er det imidlertid også nødvendig å informere om hvilke opplevelser en kan få hvor, slik at besøkende med liten kjenneskap til området har størst mulighet til å besøke områder som har den tilretteleggingsgraden de søker.

De som er på en flerdagers fottur i Jotunheimen er litt mer puristiske enn de som er på dagstur (henholdsvis 14 og 8% er i gruppen "Mest puristisk").

Ikke uventet er de minst erfarne fotturistene mest positive til tilrettelegging og å møte andre på turen. Blant de som aldri hadde vært på en flerdagers fottur/skitur ble tre fjerdedeler kategorisert som "Minst puristisk", mot 54% blant de som hadde tatt mer enn 20 fotturer/skiturer.

4.1.6 Utdanningsnivå

Figur 13. Utdanningsnivå

Omlag tre fjerdedeler har høyskole-/universitetsutdanning. Dette er på samme nivå som i Rondane sommeren før. Den store andelen høyt utdannede er et viktig premiss for hvordan informasjonen bør legges opp i Jotunheimen.

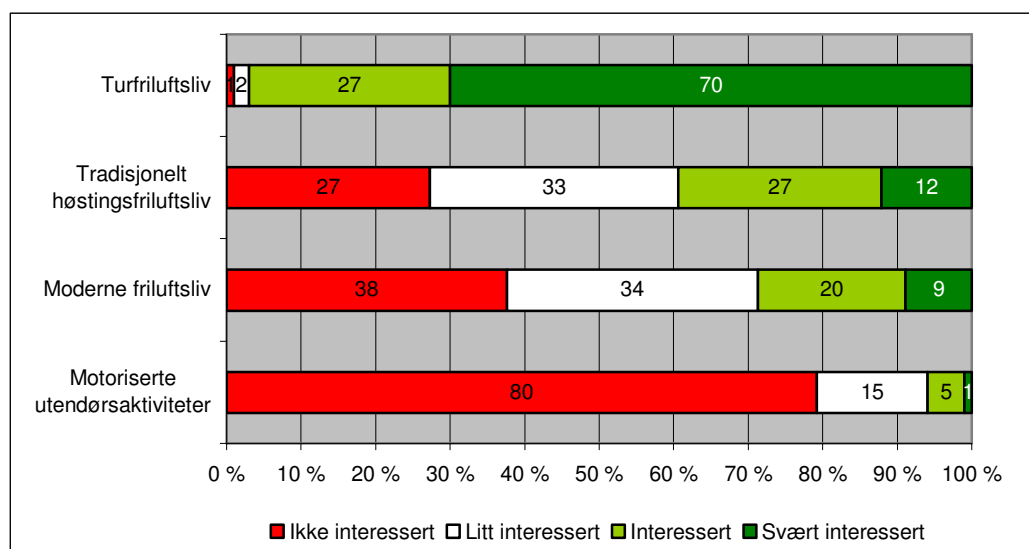
4.1.7 Interesse for ulike typer friluftsliv

Deltakerne i undersøkelsen ble også spurt om interessen for ulike typer av friluftsliv.

Friluftslivaktivitetene var i spørreskjemaet definert på følgende måte:

- Tradisjonelt høstingsfriluftsliv: Matauk er et viktig motiv, som jakt, fiske, bær-/sopplukking
- Turfriluftsliv: Turer til fots og på ski
- Moderne friluftsliv: Aktiviteter som krever spesielle ferdigheter, som klatring, kiting, elvepadling, hanggliding
- Motoriserte utendørsaktiviteter: For eksempel båtsport, snøscooterkjøring.

Som en måtte forvente når en spør de som bruker stiene i Jotunheimen, så er interessen for turfriluftsliv svært stor (figur 14). Mange har også interesse for tradisjonelt høstingsfriluftsliv og moderne friluftsliv, selv om interessen ikke er like sterk som for turfriluftsliv. Nordmenn og svensker er de klart mest interesserte i tradisjonelt høstingsfriluftsliv, med om lag halvparten som er interessert/svært interessert i tradisjonelt høstingsfriluftsliv. Tilsvarende andel blant tyske besøkende var 10%. Når det gjelder interesse for motoriserte utendørsaktiviteter, er det 80% som sier at de ikke er interessert. Mangelen på interesse er særlig stor for bosatte utenom Norden (87% ikke interessert). De tradisjonelle friluftslividealene synes med andre ord fortsatt å stå sterkt blant de som besøker Jotunheimen.

Figur 14. Interesse for ulike former for friluftsliv¹

I Rondane sommeren 2009 ble interessen for de tre første typene av aktiviteter målt på samme måte. Interessen for turfriluftsliv og tradisjonelt høstingsfriluftsliv fordelte seg på om lag samme måte som i Jotunheimen. Det var imidlertid langt færre i Rondane som var interessert i moderne friluftsliv enn i Jotunheimen. Mens nesten to tredjedeler i Rondane sa at de ikke var interesserte i moderne friluftsliv, er andelen i Jotunheimen under 40%. Dette kan ha sammenheng med ulik aldersfordeling i de to områdene. Dette viser seg bare delvis å være tilfelle:

- 40-45 % av de mellom 15 og 34 år i Jotunheimen er interesserte/svært interesserte i moderne friluftsliv, sammenlignet med 15% av de over 55.
- Ca. 30% % av de mellom 15 og 34 år i Rondane (N=184) er interesserte/svært interesserte i moderne friluftsliv, sammenlignet med ca. 5% av de over 55 (N=415).

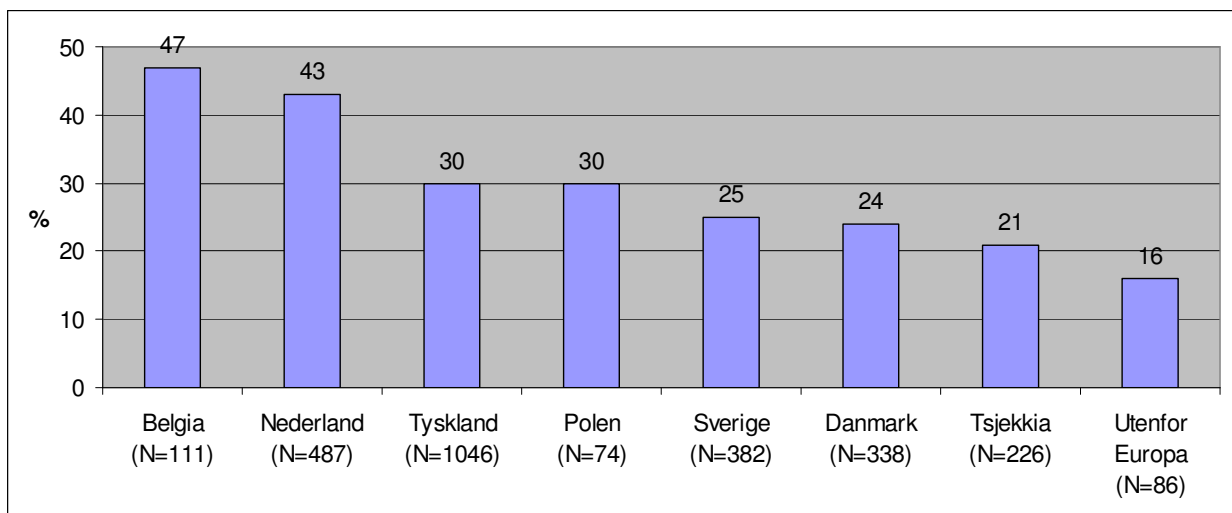
¹ "Turfriluftsliv" og "Moderne friluftsliv": Resultatene er vekta i forhold til variabelen "erfaring fra flerdagersturer", med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

I begge områder er interessen for moderne friluftsliv altså størst blant de yngste, men samtidig er de besøkende til Jotunheimen mer interessert i moderne friluftsliv enn de besøkende til Rondane, når en holder aldersgruppen konstant. Dette tyder på at ulike brukergrupper tiltrekkes til de to parkene i ulik grad.

4.1.8 Friluftsliverfaring

Om lag tre fjerdedeler av de besøkende har erfaring fra flerdagers fotturer/skiturer.

Generelt er det flere utlendinger enn nordmenn som ikke har noen som helst erfaring fra flerdagers fotturer eller skiturer. Blant utenlandske besøkende gjaldt dette 30-35% i de tre undersøkelsesårene, mens det bare gjaldt 17-19% av norske besøkende. Dvs. at flere utenlandske besøkende er mer uerfarne friluftslivutøvere, og dermed i større grad trenger informasjon om hvordan de skal oppføre seg i norske fjell. Ser en på de besøkende i 2010 er det særlig belgiere og nederlendere som ikke har erfaring fra flerdagers fotturer/skiturer.

Figur 15 Andel som aldri har vært på flerdagers fottur/skitur i forhold til nasjonalitet – 2010

4.2 Bruken av området

4.2.1 Besøk i Jotunheimen – hele 2010

70% av de som fylte ut selvregistreringskort sommeren 2010 var på bare ett besøk til Jotunheimen i 2010¹. 17% hadde vært på flere turer til Jotunheimen sommerstid, mens 13% hadde vært på tur til Jotunheimen både sommerstid og til andre årstider. Av de som besøkte Jotunheimen flere ganger i løpet av 2010, var 77% var nordmenn.

4.2.2 Når bestemmer de besøkende seg for å besøke Jotunheimen?

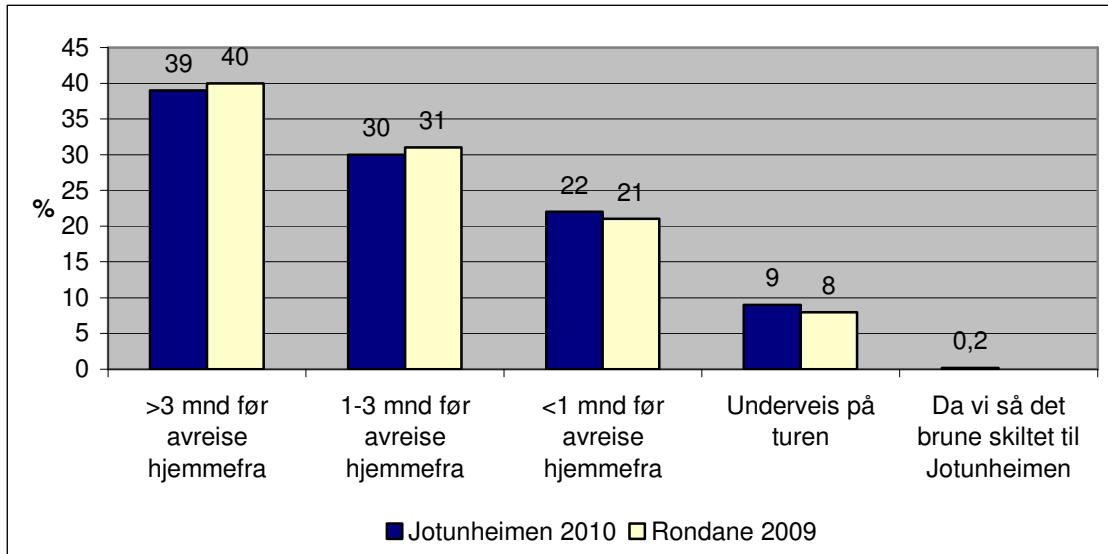
En rekke gjeste-/brukerundersøkelser har vist at mange turister planlegger i god tid før turen:

- Besøkende til Breheimsenteret (1996) og Norsk Bremuseum (1997): 60% kjente til sentrene før de dro hjemmefra (Vorkinn & Vistad 1997).
- Bilister Jostedalen 1996: 64% hadde bestemt seg for å besøke Jostedalen før de dro hjemmefra. Bare 5% bestemte seg da de så skiltet til Nigardsbreen ved Gaupne (v. rv. 55) (Vorkinn & Vistad 1997).
- De som brukte veien inn til Snøheim, Dovrefjell, 2002: 77% hadde bestemt seg for å besøke Dovrefjell før de dro hjemmefra (Vorkinn & Flygind 2003).
- Vegfarende over Sognefjellet 2003: 6 av 10 reisende hadde bestemt seg for å reise over Sognefjellet før avreise hjemmefra, 3 av 10 bestemte seg underveis (Engesæter 2003).
- Fossbergom/Juvassområdet 2009: Nesten halvparten hadde innhentet informasjon om reisemålet 1-2 måneder før avreise eller tidligere (Holovan 2009).

Spørsmålet om når de besøkende tok beslutningen om å besøke Jotunheimen ble kun stilt til de som kun var på ett besøk i løpet av 2010, fordi det ble vanskelig både å registrere beslutningstidspunktet for alle besøk, og fordi folk på flere besøk ville ha problemer med å huske beslutningstidspunktet for alle sine besøk.

Beslutningstidspunktet for å besøke henholdsvis Jotunheimen og Rondane var svært likt fordelt i de to områdene (figur 16). De aller fleste besøkende (ca. 90%) hadde bestemt seg for å besøke Jotunheimen før de reiste hjemmefra. En såpass stor andel som 40% hadde bestemt seg i lang tid før de dro hjemmefra (> 3 mnd før avreise hjemmefra).

¹ Resultatene er vekta i forhold til variabelen "erfaring fra flerdagersturer", med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

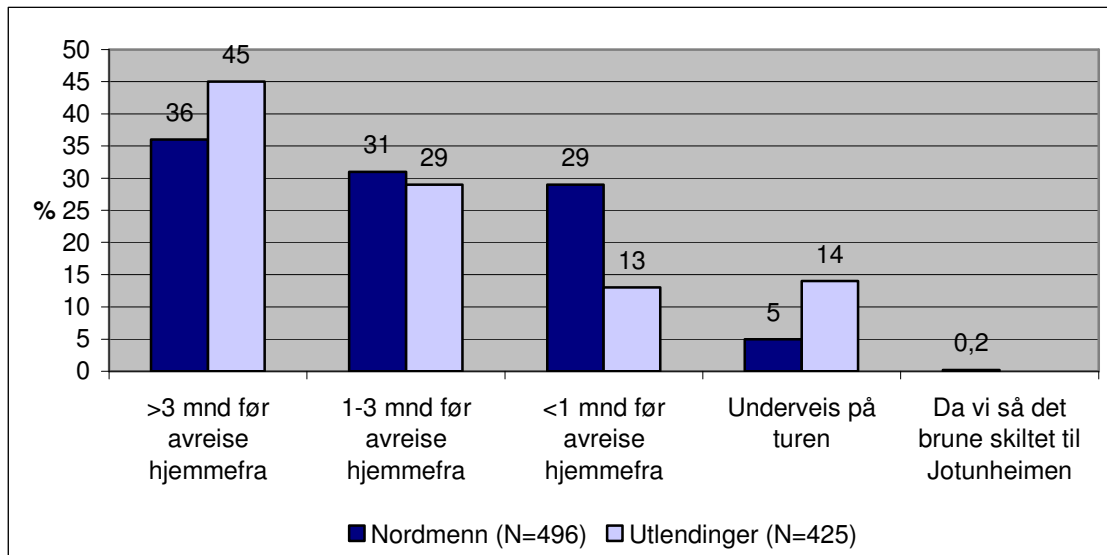
Figur 16 De som var på ett besøk i Jotunheimen/Rondane: Når bestemte de seg for å besøke Jotunheimen/Rondane?

Før sommersesongen 2010 ble det satt opp såkalte "brune skilt" (figur 17) ved noen av innfallsportene til Jotunheimen (Spiterstulen, Veodalen, Gjendeosen og Eidsbugarden/Tyin). Bare 2 av 1022 personer svarte at de hadde bestemt seg for å besøke Jotunheimen når de så det brune skiltet til Jotunheimen ved hovedveien. Nå omfatter undersøkelsen både innfallsporster som var skiltet og som ikke var skiltet, men de brune skiltenees effekten i å motivere de veifarende til impulsive besøk i Jotunheimen, synes uansett å være forsvinnende liten.

Figur 17 Eksempel på skilting med brune skilt sommeren 2010.

Nordmenn og utlendinger opptrer ulikt i forhold til beslutningstidspunkt for besøket i Jotunheimen. Flere utlendinger hadde bestemt seg i lang tid før avreise hjemmefra for å besøke Jotunheimen, men det var også flere utlendinger som bestemte seg underveis på turen. Det var få nordmenn (5%) som *ikke* hadde bestemt seg for å besøke Jotunheimen før de dro hjemmefra. Dette er i samsvar med det en fant i Rondane året før.

Figur 18 Nordmenn og utlendinger som var på ett besøk i Jotunheimen i 2010: Når bestemte de seg for å besøke Jotunheimen?

4.2.3 Hvordan kommer folk seg til Jotunheimen?

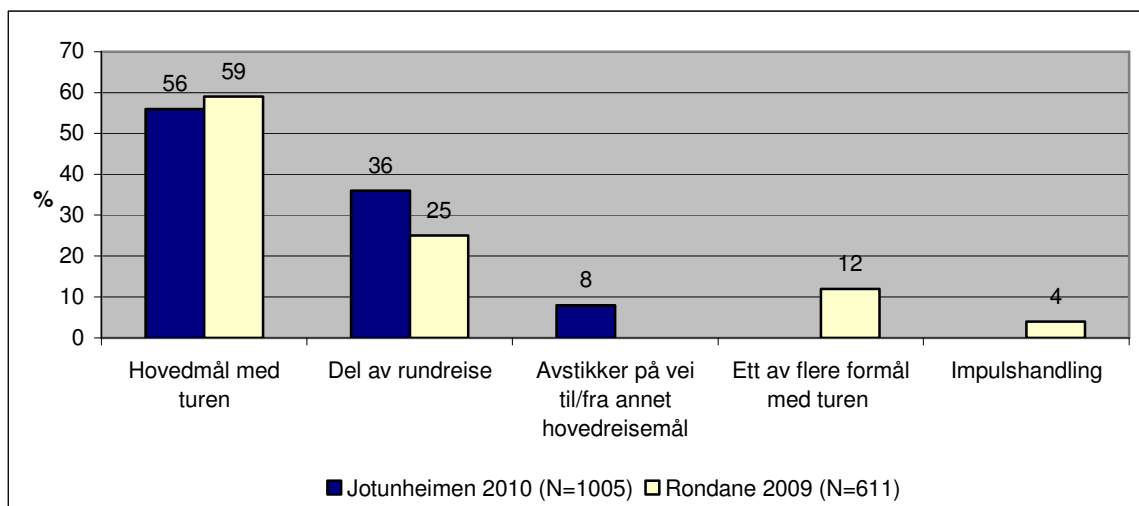
De aller fleste bruker bil for å komme seg til Jotunheimen. 82% hadde brukt personbil, 3% hadde brukt bobil, mens 15% hadde brukt buss. Noe flere av utlendingene hadde brukt buss, sammenlignet med norske besøkende (henholdsvis 21 og 11%). (En del av de utenlandske besøkende har muligens kommet i egen buss, ikke benyttet offentlig transporttilbud i Norge). Det var også flere utlendinger som hadde benyttet bobil (8% sammenlignet med under 1% av de norske besøkende). Ikke uventet er det de yngste som i størst grad bruker buss. *Over en fjerdedel av de mellom 15 og 34 år hadde brukt buss for å komme seg til Jotunheimen.* Av de over 34 år var det knappe 10% som tok buss til Jotunheimen.

4.2.4 Hvordan inngikk besøket i Jotunheimen på den turen de var på? – de som var på ett besøk i Jotunheimen i 2010

En av inndelingsmåtene som har vist seg å forklare ganske mye adferd i reiselivssammenheng, er *reisetype*. I Norge har Flognfeldt (1993), Sæter og Vonlanthen (1994) og Vorkinn og Vistad (1997) benyttet en typologi basert på arbeider av Campbell og Pearce. Reisetypen er her delt i fire: *Rundturer* (organiserte eller frie rundreiser), *dagsturer* (fra bostedet), *resortreiser* (overnatter og oppholder seg i hovedsak på ett sted hele ferien) og *base-ferietur* (overnatter i hovedsak på ett sted, men tar dagsturer/kortere turer fra denne basen). Det er påvist at reisetypen har sammenheng med oppholdstid, overnattingsform, tidligere erfaring fra området, bestemmelsestidspunkt og deltakelse i aktiviteter (Sæter og Vonlanthen 1994).

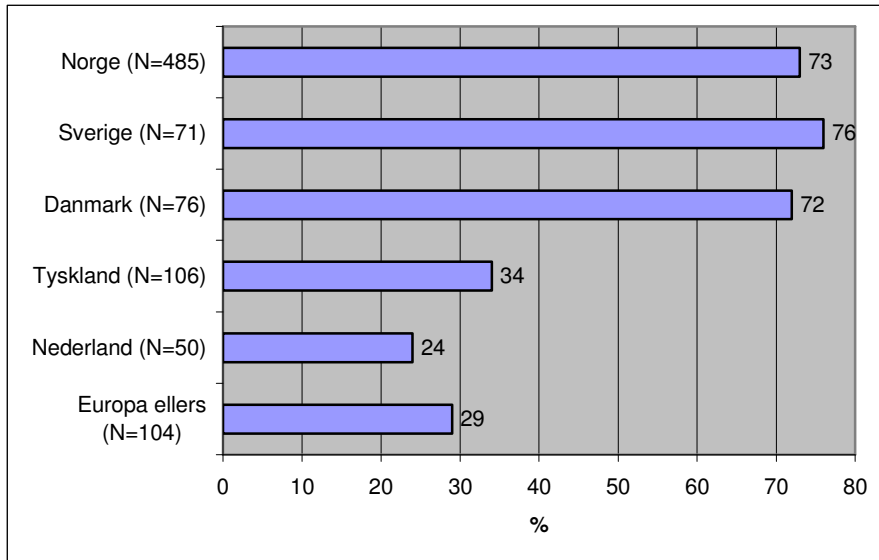
Med utgangspunkt i nevnte typologi vil en i Jotunheimen finne besøkende på ulike former for reise; På dagstur fra hjemstedet, på dagstur fra feriested (f. eks. fra hytte i Sjødalen eller hotell på Beitostølen), på rundreise, på vei til/fra et annet hovedreisemål og de som har Jotunheimen som hovedreisemål for en lengre tur.

For ca. 60%¹ både i Jotunheimen og Rondane var besøket i området hovedmålet med den turen de var på (de som var på bare ett besøk i parken i løpet av året). I Jotunheimen inngikk besøket som del av en rundreise for noen flere enn i Rondane (henholdsvis 36 og 25%).

Figur 19 Hvordan inngikk besøket i Jotunheimen på den turen de var på? – de som var på ett besøk i Jotunheimen i 2010

¹ Resultatene er vektet i forhold til variabelen "nasjonalitet", med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

Figur 20 Ulike nasjonaliteter: Andel som svarte at besøket i Jotunheimen var hovedmålet med den turen de var på (De som var på ett besøk i Jotunheimen i 2010).

Når en deler opp på nasjonalitet blir utvalgene til dels små, men tendensen er klar: Over 70% av de norske og nordiske besøkende hadde Jotunheimen som hovedmål for turen. Blant bosatte lengre unna var det bare mellom 25 og 35% som hadde Jotunheimen som hovedmål for turen (figur 20). Dette har implikasjoner for markedsføringen av området; Jotunheimen kan markedsføres som et hovedreisemål i de nordiske landene. Blant andre nasjoner bør markedsføringen i større grad inngå som del av et rundreisekonsept.

4.2.5 Hvorfor kommer de besøkende til Jotunheimen?

Å kartlegge motiver er vanskelig av flere årsaker. En vanlig måte å gjøre det på, er å angi en lang rekke enkeltmotiver, og be respondentene ta stilling til hvor viktig/uviktige de er på en flerleddet skala. Dette er gjort også for Jotunheimen, og resultatene er vist i figur 21. Av figuren ser en for det første at det skåres høyt på mange motiver, dvs. at *de fleste kommer til Jotunheimen av flere årsaker*. En ser også at oppslutningen om ulike motiver er ganske lik for Rondane og Jotunheimen. Et unntak er at det i Jotunheimen ble spurt om ”utfordrende terreng” mens det i Rondane ble spurt om ”terreng det er lett å ferdes i”, ut fra at terrenget er ulikt i de to områdene. Men en ser at i begge områder er terrengets beskaffenhet viktig for 60-70% av de spurte.

For å se om det finnes underliggende motivdimensjoner, ble det kjørt en faktoranalyse (Principal Component Analysis, varimax rotation, eigenvalue>1). Denne resulterte i Rondane i 4 faktorer som forklarte 58% av variasjonen i materialet (Motivet ”Storslått natur” ladet ikke på noen av faktorene).

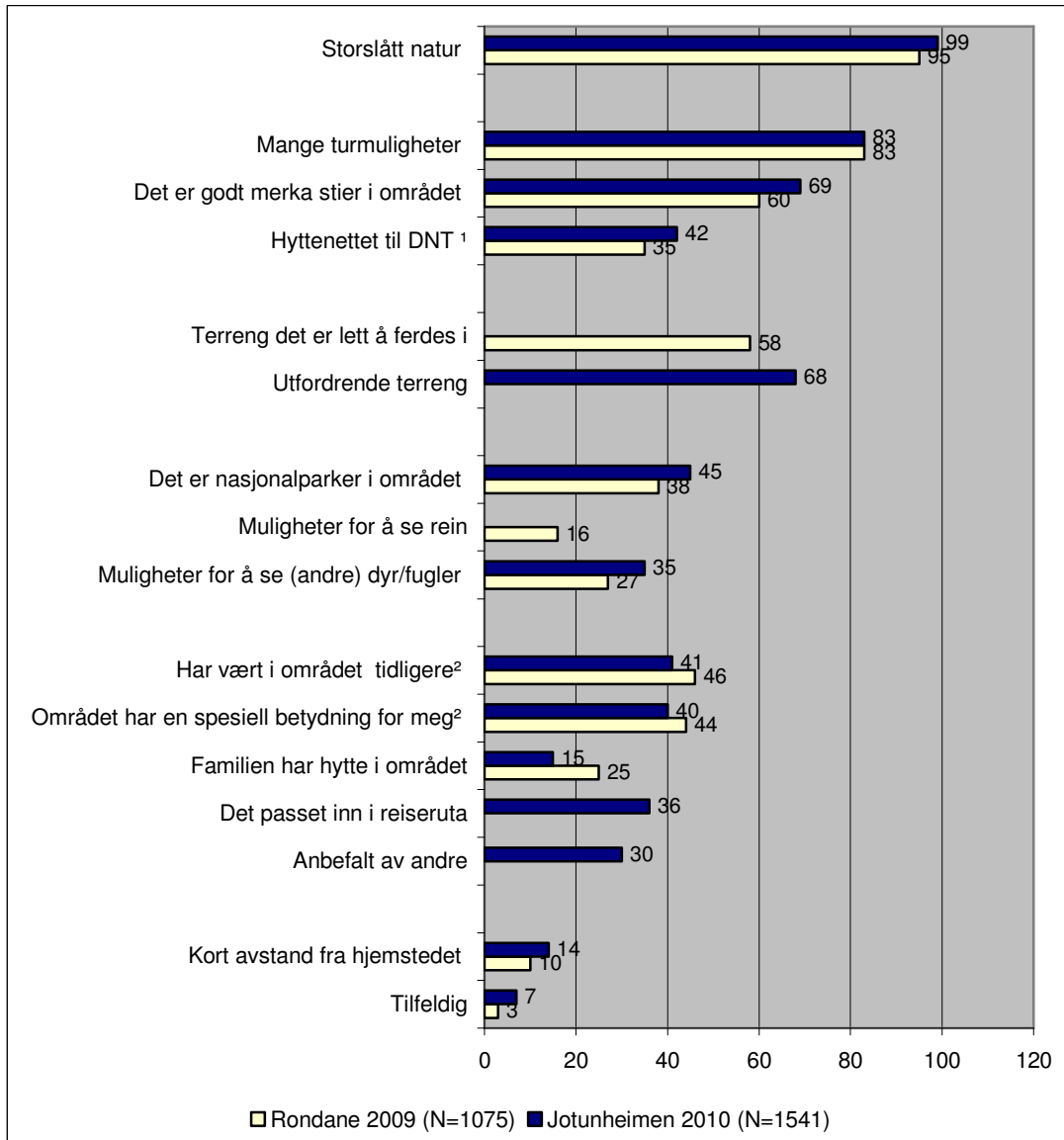
- Faktor 1: ”Tilhørighet” (Familien har hytte i området/ Har vært i området mange ganger tidligere/ Området har en spesiell betydning for meg)
- Faktor 2: ”Naturopplevelse” (Muligheter for å se rein/ Muligheter for å se andre dyr/fugler/ Det er nasjonalparker i området)
- Faktor 3: ”God tilrettelegging” (Terreng det er lett å ferdes i/ Mange turmuligheter/ Hyttenettet til DNT/ Det er godt merka stier i området).
- Faktor 4: ”Praktisk” (Kort avstand fra hjemstedet/ Passerte bare tilfeldigvis forbi).

Listen med enkeltmotiver var ikke helt identisk for Jotunheimen. En tilsvarende faktoranalyse resulterte også her i 4 faktorer som forklarte 52% av variasjonen i materialet:

- Faktor 1: ”Tilhørighet” (Familien har hytte i området (0.475)/ Har vært i området mange ganger tidligere/ Området har en spesiell betydning for meg)
- Faktor 2: ”Naturopplevelse” (Storslått natur/ Muligheter for å se dyr/fugler/ Det er nasjonalpark i området/ mange turmuligheter/utfordrende terreng)
- Faktor 3: ”God tilrettelegging” (Hyttenettet til DNT/ Det er godt merka stier i området).
- Faktor 4: ”Praktisk” (Kort avstand fra hjemstedet/ anbefalt av andre/ tilfeldig/ det passet inn i reiseruta/ Familien har hytte i området ladet også på denne faktoren (0.521)).

Mens ”terreng det er lett å ferdes i” og ”mange turmuligheter” samvarierte med god tilrettelegging i Rondane, samvarierte ”utfordrende terreng” og ”mange turmuligheter” med naturoplevelsen i Jotunheimen. Forskjellene synes imidlertid logiske ut fra områdenes beskaffenhet, og sett under ett er faktorløsningene relativt like i de to områdene.

Resultatene er med andre ord konsistente på tvers av de to områdene, slik at de motivene vi har spurt om synes å ha relevans. *Resultatene viser imidlertid at en skal være forsiktig med å vurdere betydningen av enkeltmotiver isolert sett.*

Figur 21 Andel som svarte at de ulike motivene hadde stor/meget stor betydning for at de besøkte Rondane-/Dovreområdet i 2009

¹ Resultatene er vekta i forhold til variabelen "erfaring fra flerdagersturer", med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

² Resultatene er vekta i forhold til variabelen "tidligere besøk i Jotunheimen", med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

Hva folk legger i begrepet ”viktig” kan også variere. Et eksempel er når 45% av de besøkende oppgir ”Det er nasjonalpark i området” som en viktig/svært viktig årsak til besøket i Jotunheimen. Samtidig, på et annet spørsmål, svarer 90-95% at de ville ha brukt Jotunheimen på samme måte, selv om det ikke var nasjonalpark der. En mulig tolking av den tilsynelatende motstridende svargivningen, er at mange anser nasjonalparkstatusen som viktig, men mest som en *tilleggsverdi* til de opplevelser området tilbyr.

Hyttenettet til DNT er viktig/svært viktig for 56% av kvinnene mot 40% av mennene. Det er godt merka stier i området er viktig/svært viktig for 78% av kvinnene mot 60% av mennene.

Betydningen av ulike faktorer varierer også noe i forhold til nasjonalitet. Hyttenettet til DNT er viktigst for nordmenn, mens muligheten til å se dyr/fugler og nasjonalparksstatusen er viktigst for tyske besøkende (tabell 4)

Tabell 4. Andel som mener ulike faktorer er en viktig/meget viktig årsak til at de besøkte Jotunheimen i 2010 – fordelt på nasjonalitet

	Nasjonalitet					Europa ellers
	Norge	Sverige	Danmark	Tyskland	Nederland	
Muligheter for å se dyr/fugler	30	24	42	56	51	40
Hyttenettet til DNT	54	37	40	35	29	33
Det er nasjonalpark i området	41	48	48	59	48	55

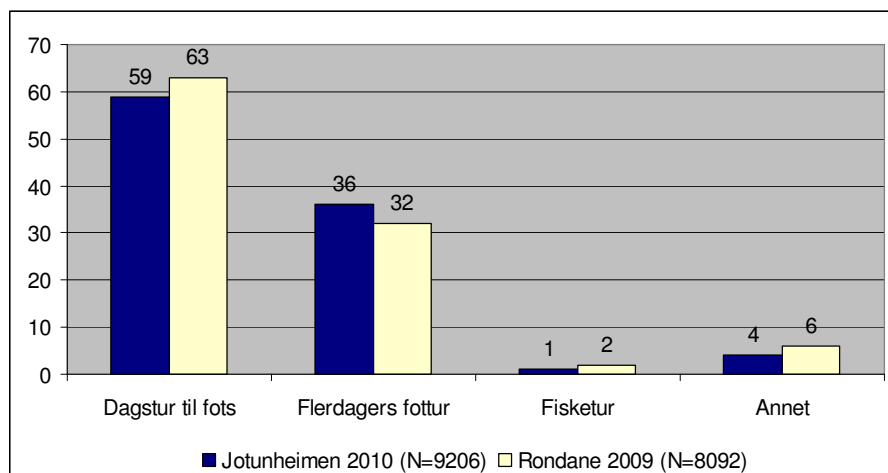
Hyttenettet til DNT har minst betydning for de yngste og de eldste (tabell 5). Muligheten for å se dyr/fugler ser ut til å bli viktigere med økende alder. Gruppen 55+ er mest opptatt av at det er godt merka stier i området.

Tabell 5. Andel som mener ulike faktorer er en viktig/meget viktig årsak til at de besøkte Jotunheimen i 2010 – fordelt på aldersgrupper

	Aldersgruppe					
	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	≥ 65
Muligheter for å se dyr/fugler	27	28	35	40	39	48
Hyttenettet til DNT	37	47	46	50	50	35
Det er godt merka stier i området	62	65	70	65	75	80

4.2.6 Hovedaktivitet på den turen hvor selvregistreringskort ble fylt ut

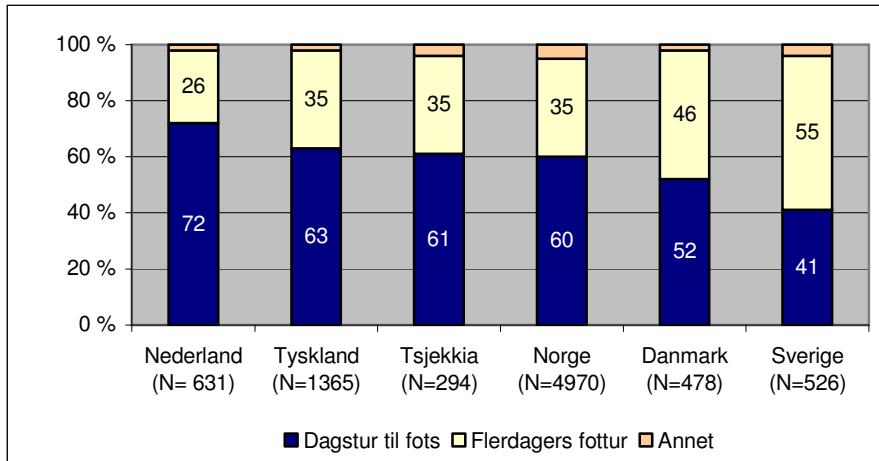
Dagsturer til fots var den dominerende aktiviteten på den turen da selvregistreringskortene ble fylt ut. 59% av de som fylte ut et selvregistreringskort oppga var på en dagstur til fots, 36% var på flerdagers fottur, knapt en prosent skulle på fisketur, mens 4% oppga andre formål (N=9.206). Dette samsvarer med resultatene fra Rondane året før, der 63% (N=8092) oppga dagstur til fots som hovedformål for turen.

Figur 22 Formålet med den turen der selvregistreringskort ble fylt ut

I gjennomsnitt varte dagsturene i Jotunheimen 5.7 timer. Dette er vel en time lengre enn dagsturene i Rondane sommeren 2009 (4.8 timer). De fleste er på en dagstur av 2-6 timers varighet (figur 24).

Ser en på utlendinger som en samlet gruppe, er det små forskjeller mellom nordmenn og utlendinger i hovedaktivitet. Ved å splitte opp utlendingene på nasjoner viser det seg imidlertid å være betydelige forskjeller mellom ulike nasjonaliteter (figur 23). Nederlendere er de som i størst grad tar dagsturer (nesten tre fjerdedeler på dagstur), mens svenskene er de ivrigste flerdagersvandrene (55% på flerdagers fottur). Nederlendere er for øvrig også de som minst grad har erfaring fra flerdagers fotturer/skiturer (42% hadde aldri vært på en flerdagers fottur/skitur).

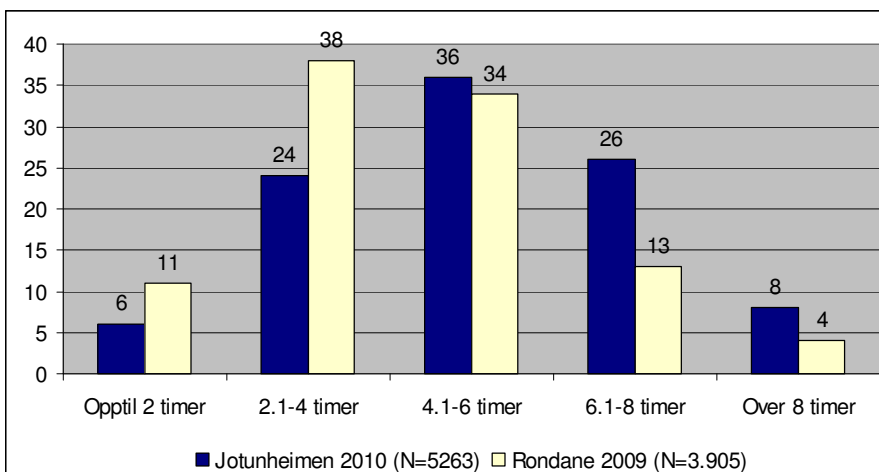

Figur 23 Formålet med turen i forhold til nasjonalitet

Nordmenn og tsjekkere skiller seg ut blant flerdagersvandrerne ved at en stor andel (55-60%) tar relativt korte turer på 2-3 dager. Tilsvarende andel for dansker er 24%, for tyskere 32%, svensker 39% og nederlendere 42%, dvs. at til dels stort flertall tar en tur som er lengre enn 3 dager.

I gjennomsnitt varte flerdagersturen 4.5 dager (N=3.591). Dette er omtrent som i Rondane sommeren før, der gjennomsnittlig lengde på flerdagersturen var 4.3 dager (N=2.655). I begge fjellområder gikk om lag halvparten av de som var på flerdagerstur en tur som var relativt kort; 2-3 dager.

Flere i Jotunheimen enn i Rondane tar en lengre dagstur. Dobbelte så mange av de som gikk dagstur i Jotunheimen sammenlignet med Rondane var ute i mer enn 6 timer (henholdsvis 34 og 17%).

Figur24 Varighet på dagsturene

At folk er på dagstur når de fyller ut et selvregistreringskort, er imidlertid ikke ensbetydende med at de er på dagsbesøk i Jotunheimen. Etterundersøkelsen viser at av de som var på et flerdagers besøk i Jotunheimen i 2010¹, gikk ca. 45% en sammenhengende tur med ulike overnattingssteder, ca. 40% overnattet på ett sted og gikk dagsturer fra dette stedet, mens ca. 15% gikk dagsturer fra ulike utgangspunkt til ulike turmål. Det er særlig svensker som tar flere dagsturer fra ulike utgangspunkt. 35% av de svenske besøkende som oppholdt seg to dager eller mer i Jotunheimen tok dagsturer fra ulike utgangspunkt. Det er nesten dobbelt så mange som gjennomsnittet for de besøkende som helhet (18%). Dette samsvarer med rutebeskrivelsene folk tegnet inn på kart i 2002-undersøkelsen. Også i 2002 skilte svenskene seg ut ved at andelen som tok flere dagsturer var to-tre ganger så høy som gjennomsnittet blant de besøkende.

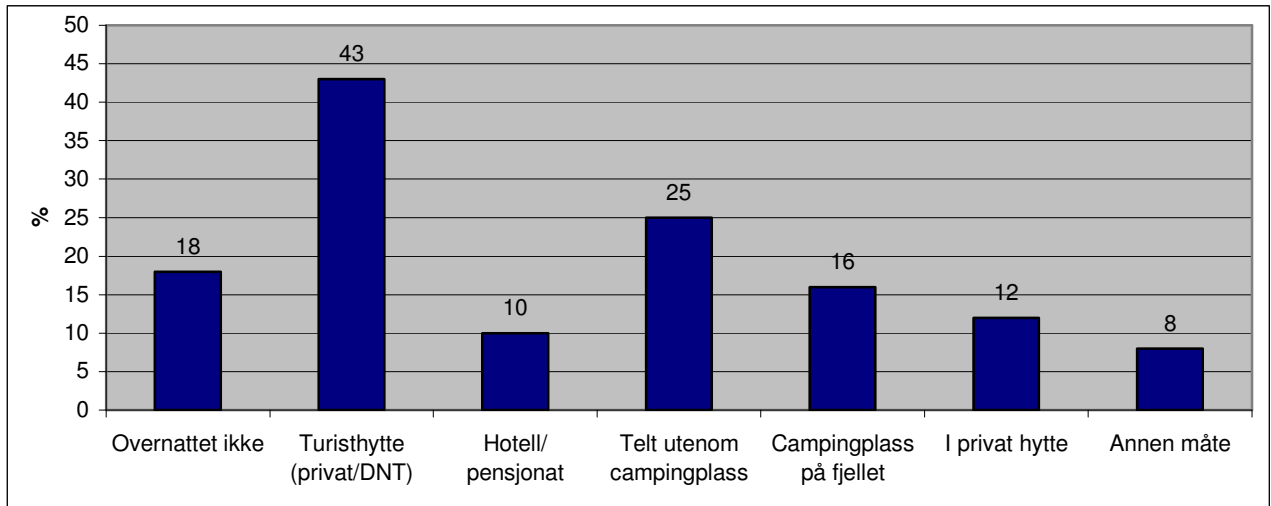
4.2.7 Overnattinger i selve Jotunheimen eller i utkanten av Jotunheimen

En metodekommentar:

I tillegg til overnattingsmåte ble respondentene også spurt om *hvor* de overnattet. Spørsmålet om overnattingssted ble tatt med først og fremst for å kontrollere at respondentene avgrenset Jotunheimen på riktig måte. Svarene er gjennomgått manuelt, og åpenbare feil, som overnattinger i Flåm, er lukket vekk. Gjennomgangen viste imidlertid også at kategoriseringen av overnattingsbedrifter varierte. Dette gjaldt særlig privateide turisthytter som Turtagrø og Spiterstulen. Dette ble endret manuelt for å få mest mulig ensarta kategorier. Privateide turisthytter er nå kategorisert som turisthytter, mens overnattingsbedrifter med tydelig hotellstatus eller som retter seg mot ulike målgrupper (ikke bare fotturister) er kategorisert som hotell/pensjonat (for eksempel Bygdin høyfjellshotell, Bessheim, Elveseter, Eidsbugarden, Hindsæter, Jotunheimen fjellstue og vandrehjemmene på Valdresflya og i Bøverdalen). En må likevel være klar over at det på spørsmålet om overnattingsmåte er en viss feilmargin knytta til at ikke alle har oppgitt overnattingssted.

Ca. 80% av bosatte utenom kommunene som har areal i Jotunheimen oppga at de hadde overnattet i selve Jotunheimen eller i utkanten av Jotunheimen i forbindelse med noen av turene i 2010 (figur 25). (Det var mulig å oppgi flere overnattingsformer, slik at summen i figur 25, 26 og 27 overstiger 100%).

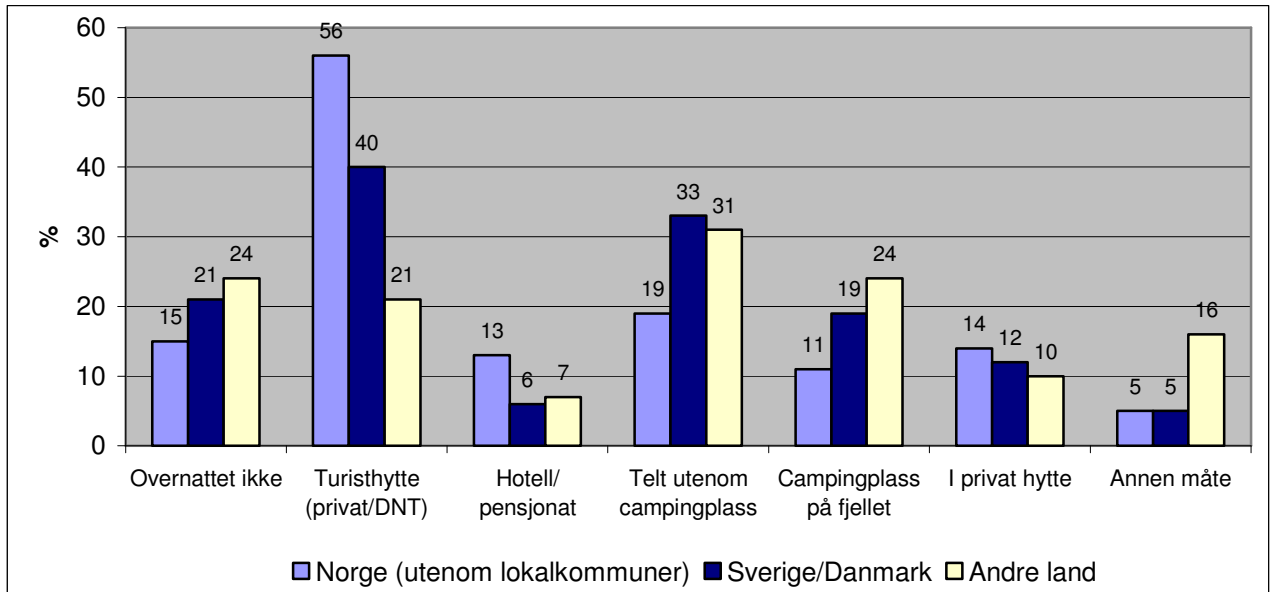
¹ De som har vært på kun ett besøk og har oppholdt seg flere dager i Jotunheimen (N=781), resultatene vekta i forhold til variabelen "erfaring fra flerdagersturer", med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

Figur 25 Andel som overnattet på ulike måter i forbindelse med noen av turene i 2010 (flere overnattingsmåter mulig) – Bosatte utenom lokalkommuner¹

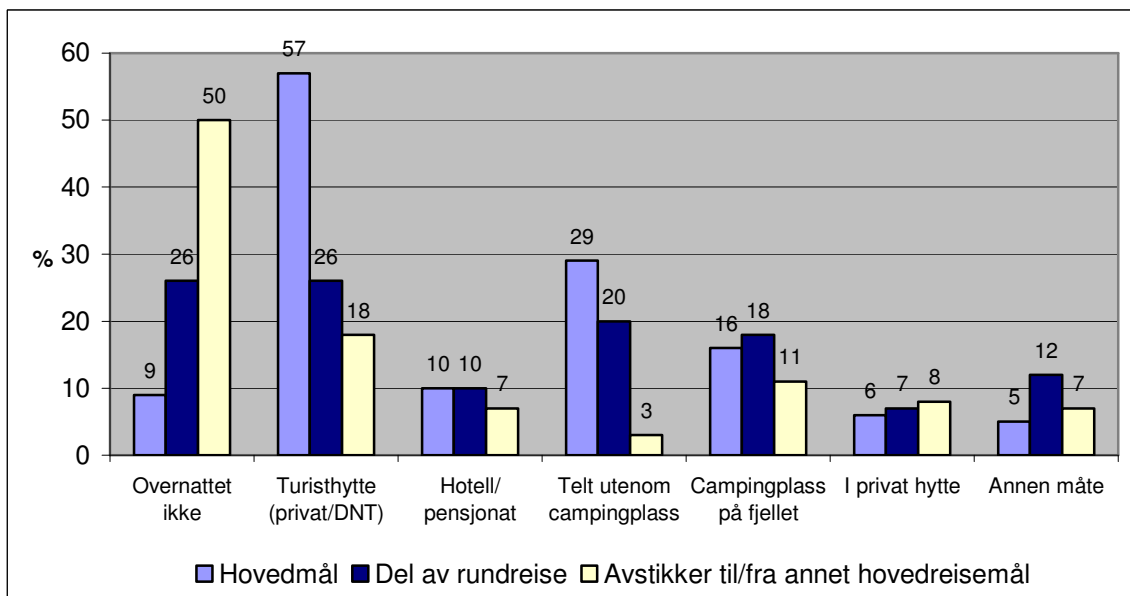
En langt større andel av nordmennene (bosatt utenom lokalkommunene) brukte både turisthytter og hoteller/pensjonater, sammenlignet med utenlandske besøkende (figur 26). Dette er i samsvar med overnattingsstatistikk innrapportert til SSB (jfr. avsnitt 3.1.1). Mens over halvparten av de norske besøkende hadde overnattet på ei turisthytte, gjaldt dette 40% av svensker/dansker og bare 21% av bosatte utenom Norge/Sverige/Danmark. Utlendinger foretrekker i større grad enn nordmenn å telte utenom campingplass eller å campe på en campingplass på fjellet. I kategorien ”annen måte” er det mange som har svart overnatting i bil/bobil.

¹ Resultatene er vektet i forhold til variabelen ”erfaring fra flerdagersturer”, med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

Figur 26 Andel som overnattet på ulike måter i forbindelse med noen av turene i 2010 – i forhold til nasjonalitet¹. Bosatte i lokalkommuner ikke med.

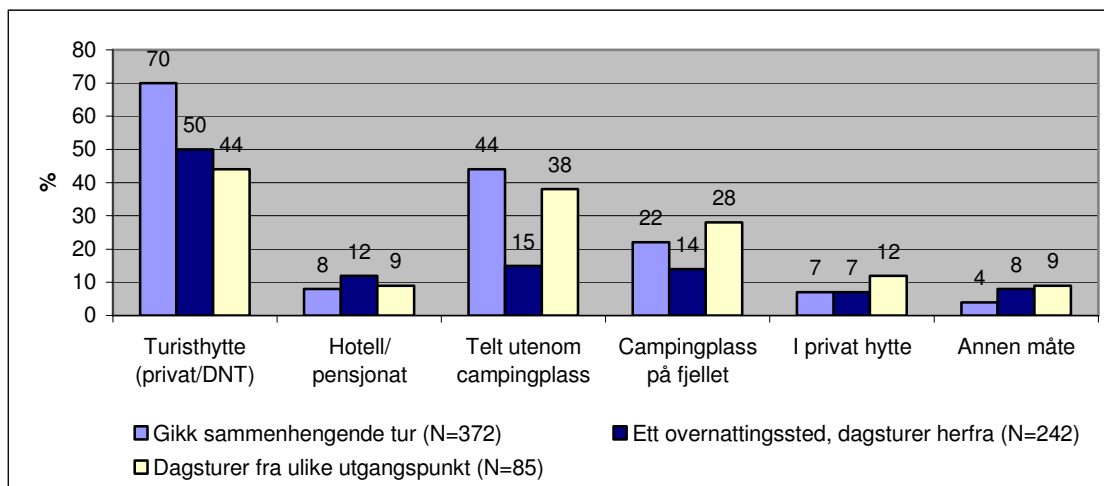
Overnattingsmåten varierer også med hva slags type tur folk er på (som igjen henger sammen med nasjonalitet). De aller fleste av de som har Jotunheimen som hovedmål for turen, overnatter (91%) i området, mens bare halvparten av de som bare tar en avstikker til jotunheimen på vei til/fra et annet hovedreisemål, gjør det samme (figur 27). Av de som hadde Jotunheimen som hovedmål, overnattet 57% på en turisthytte (privat/DNT).

Figur 27 Andel som overnattet på ulike måter i forbindelse med noen av turene i 2010 – i forhold til hvordan besøket i Jotunheimen inngikk i den turen de var på (de som var på ett besøk i Jotunheimen i 2010)¹

¹ Resultatene er vektet i forhold til variabelen "erfaring fra flerdagersturer", med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

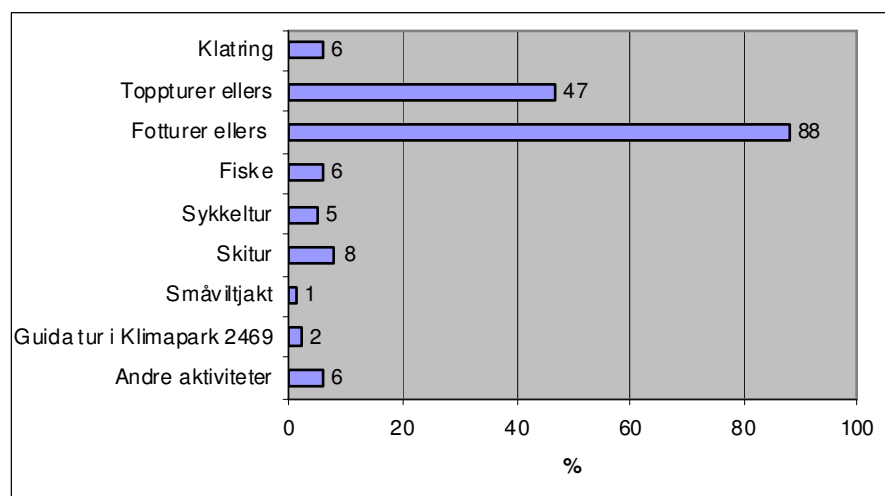
Blant de som går en tradisjonell, sammenhengende flerdagerstur, er det to overnattingsformer som dominerer; turisthytter og telt utenom campingplasser. Også blant de som tar flere dagsturer er det om lag halvparten som overnattet på en turisthytte. Blant de som tar dagsturer fra ulike turutgangspunkt er camping/telting også en vanlig overnattingsform.

Figur 28 Andel som overnattet på ulike måter i forhold til hvilken type flerdagersopphold de er på – de som kun var på ett besøk i Jotunheimen i 2010 (lokalbefolkning unntatt)

4.2.8 Deltakelse i ulike aktiviteter

Turer til fots er den klart mest utbredte aktiviteten. Som i Rondane sommeren før, er det mange som er på topptur, også utenom de som klatrer. I Jotunheimen oppga nesten halvparten at de hadde vært på topptur i løpet av 2010. Tilsvarende andel i Rondane året før var 44%. (Det bør her legges merke til at dette er andelen som har deltatt i ulike aktiviteter over sommeren som helhet, ikke andel av ulike turer.) ”Andre aktiviteter” omfatter bl.a. breturer, rafting og Vinjerock.

Figur 29 Andel som utøvde ulike aktiviteter i Jotunheimen i løpet av 2010¹

¹ Resultatene er vektet i forhold til variabelen ”erfaring fra flerdagersturer”, med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

Småviltjakt er kun utøvd av nordmenn, og også skiturer er det flere nordmenn som har utøvd, naturlig nok siden mange utlendinger kun besøker området sommerstid. Ellers er det ikke markante forskjeller mellom nasjonaliteter i forhold til andelen som deltar i ulike aktiviteter.

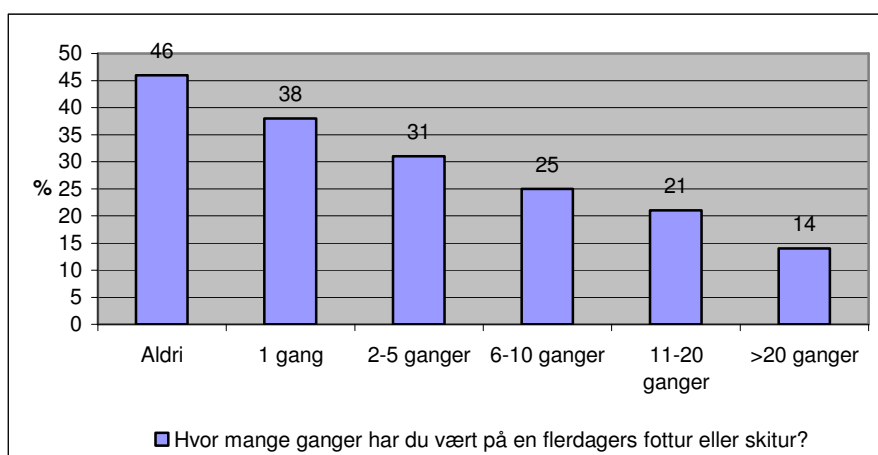
Yngre klatrer mer enn eldre, ikke uventa. Mens 13% i aldersgruppen 15-24 år hadde klatret i løpet av 2010, gjaldt dette bare mellom 2 og 3% av de som var 55+. Samme tendens ser en for toppturer uten klatring. 65% av de yngste hadde tatt en topptur, mot 33% i gruppen 55+.

4.2.9 Bruk av kart og GPS på turene

30% hadde verken med kart eller GPS på turen(e) i Jotunheimen i 2010. Kart er fortsatt langt mer utbredt enn GPS. 60% hadde med kart på stort sett alle turer, mens 7% hadde med kart for det meste på lengre turer. Tilsvarende hadde 20% med GPS på de fleste turer, mens 2% hadde med GPS for det meste på lengre turer.

Andelen som ikke hadde med kart/GPS er dobbelt så stor i Jotunheimen i 2010 som i Rondane i 2009, der bare 17% sa at de ikke hadde med kart/GPS på noen av turene. Dette er noe overraskende, siden Jotunheimen er kjent for å ha et mer utfordrende turterreng. Andelen som ikke har med kart/GPS er noe større blant tyskere og nederlendere enn nordmenn, svensker og dansker. Mens ca. 35 % av tyskere og nederlendere ikke hadde med seg slikt utstyr på noen av turene, gjaldt dette 20-25% av svensker, dansker og nordmenn. Når det gjelder alder, er det ingen entydig sammenheng mellom å ha med kart/GPS og alder.

Et noe nedslående faktum i forhold til det sikkerhetsmessige aspektet, er at jo mindre friluftsliverfaring respondentene har (målt i form av erfaring fra flerdagers fotturer/skiturer), jo færre er det som har med GPS/kart på turen.

Figur 30 Andel som **ikke** hadde med kart/GPS på turen(e) i Jotunheimen i 2010 – i forhold til erfaring fra flerdagers fotturer/skiturer

Samme tendens ser en når en ser på erfaring fra Jotunheimen. Blant de som aldri hadde vært i Jotunheimen tidligere, var det 37% som ikke hadde med verken kart eller GPS, sammenlignet med 16% blant de som hadde vært i Jotunheimen både sommers- og vintertid tidligere.

4.2.10 Bruk av ulike innfallsporter

Selvregistreringskasser var utplassert på 8 innfallsporter, i tillegg til at selvregistreringskort ble delt ut på parkeringsplassen ved Juvasshytta i en periode på sommeren. En del av de som bruker Jotunheimen passerer sannsynligvis flere av disse kassene. Av 2829 registrerte mailadresser, var det 18 stk. som hadde registrert seg to ganger, dvs. 0.6% av de som registrerte mailadressa si. I etterundersøkelsen ble respondentene bedt om å krysse av for hvilke av de 9 innfallsporene med selvregistrering de hadde gått ut eller inn i 2010.

60% oppgir at de bare har brukt én av de 9 innfallsporene med selvregistrering, mens de resterende 40% oppgitt å ha brukt mellom 2 og alle 9 innfallsporter. *Resultatene viser med andre ord at mange passerer flere av kassene, men at de bare fyller ut ett selvregistreringskort.* Dersom en forutsetter at de ulike kassene er passert på ulike turer, er det 38% av turene som ikke er registrert på selvregistreringskort. Nå er det nok en del som bruker ulike innfallsporter på tur ut og inn av området, slik at dette anslaget er noe høyt. Men resultatene viser for det første at for å kartlegge den totale bruken over sommeren, er oppfølgende undersøkelser nødvendig. For det andre at det ved bortfallsstudier ved enkeltkasser kan være en betydelig feilkilde at respondentene har fylt ut kort i en annen kasse i løpet av sommeren.

Tabell 6 Bruk av ulike innfallsporter

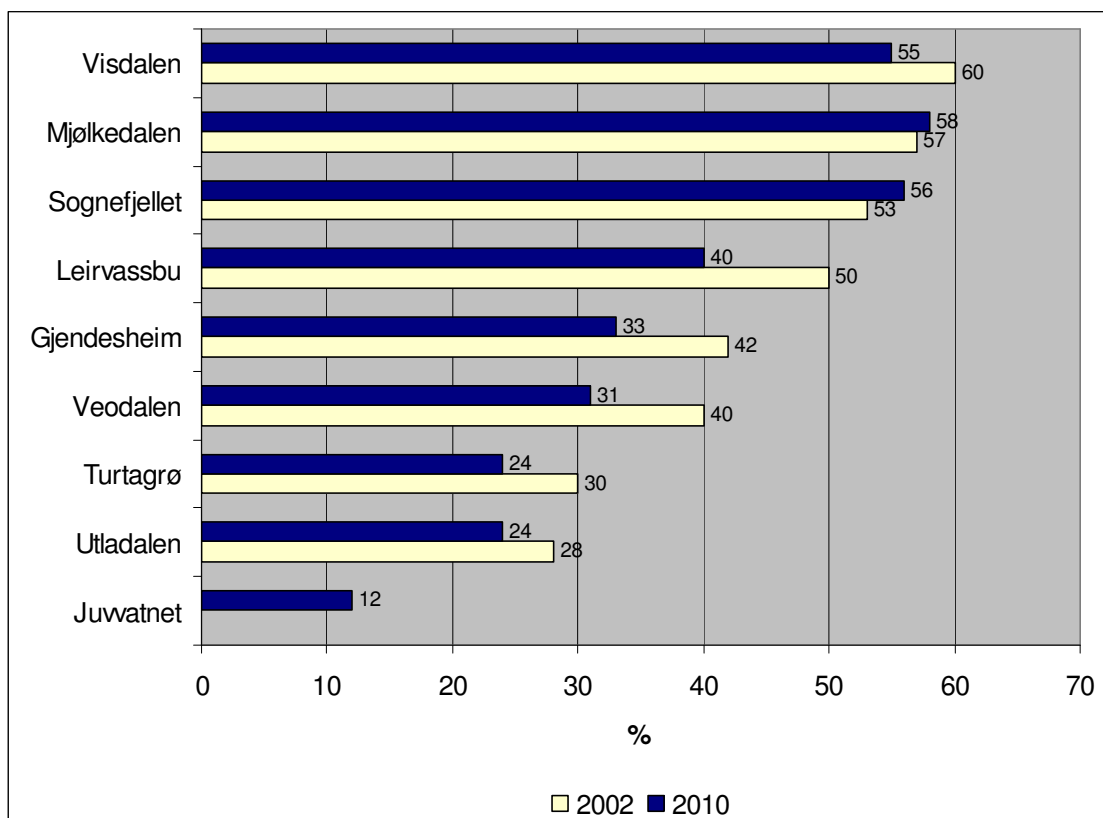
	Andel selvregistreringskort fra de ulike innfallsporene (N=9.326)	Andel av de besøkende som har brukt de ulike innfallsporene (N=1.356)
Leirvassbu/ Leirdalen	10 %	19 %
Juvasshytta (mot Galdhøpiggen)	5 %	20 %
Visdalen/ Spiterstulen	10 %	15 %
Veodalen (mot Glitterheim)	4 %	8 %
Gjendeosen/ Gjendesheim	37 %	42 %
Mjølkedalen	8 %	5 %
Utladalen	15 %	13 %
Turtagrø	7 %	19 %
Sognefjellet ¹⁴	5 %	22 %
I alt	100 %	¹⁵

¹⁴ Betegnelsen her var uheldig i etterundersøkelsen, i forhold til at "Sognefjellet" dekker et stort område, og det bare var en selvregistreringskasse for hele strekningen.

¹⁵ Her var det mulig å krysse av for flere innfallsporter, slik at summen overstiger 100%.

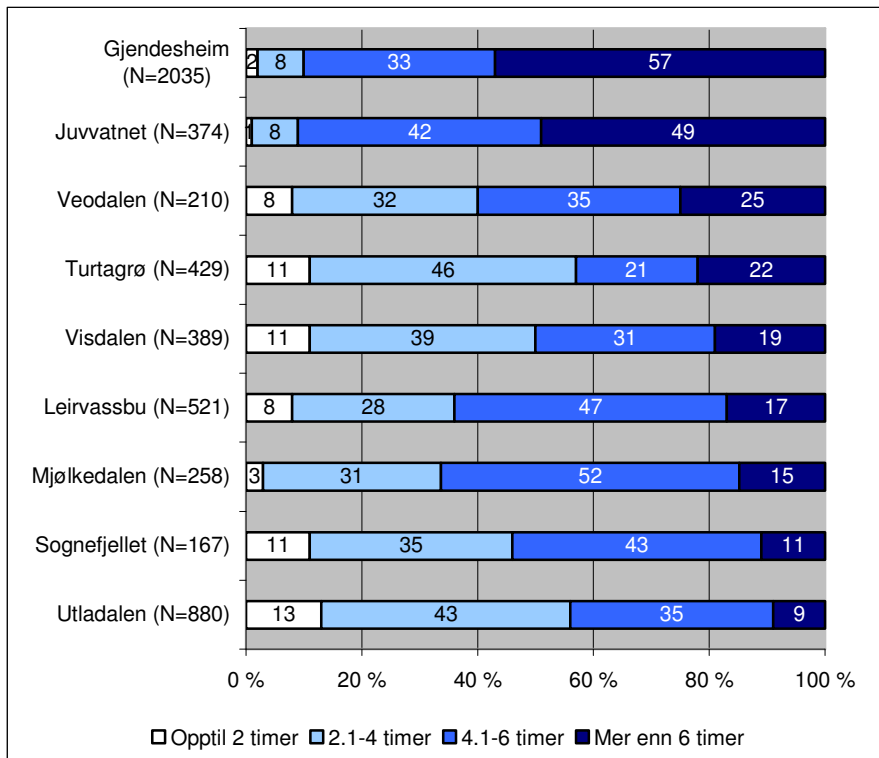
4.2.11 Forskjeller mellom innfallsportene

Noen innfallsporter er relativt mer brukt som utgangspunkt for dagsturer enn flerdagersturer til fots. Ytterpunktene er Juvvatnet der bare 11% er på flerdagerstur, og Mjølkedalen/Visdalen der ca. 60% var på flerdagerstur (figur 31).

Figur 31 Andel på flerdagers fottur blant de som fylte ut selvregistreringskort på den enkelte innfallsport. >100%.

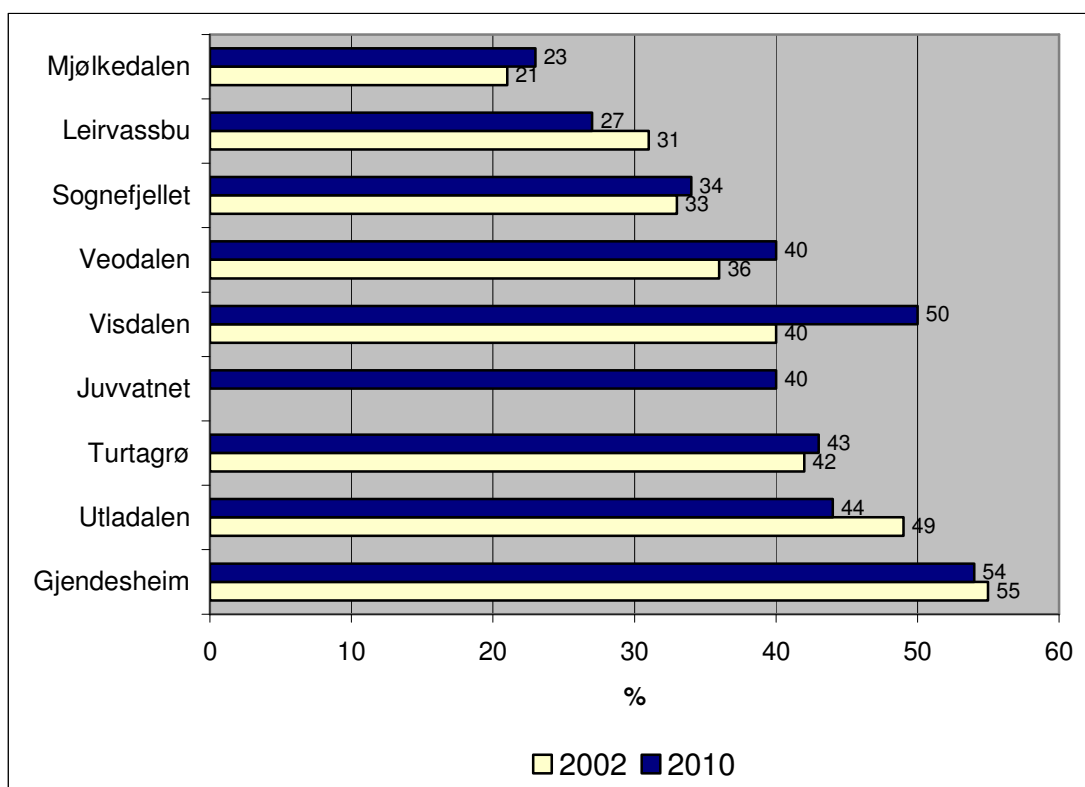
Gjendesheim og Juvvatnet skiller seg ut med ved at halvparten eller mer av de som er på dagstur, tar turer på over 6 timer. Turer over Besseggen og til Galdhøpiggen er den sannsynlige forklaringen på den store andelen lange turer. Turtagrø og Utladalen representerer det andre ytterpunktet, ved at mellom 55 og 60% tar turer som varer under 4 timer.

Figur 32 Varighet på dagsturene tatt ut fra ulike innfallsporner

Fordelingen av norske og utenlandske besøkende varierer noe mellom innfallsportene. Mjølkedalen og Juvvatnet er de innfallsportene som har en høyest andel av norske besøkende i 2010, med 75-80% nordmenn. Også i Veodalen og ved Leirvassbu har flere norske besøkende registrert seg enn utenlandske (55-60% nordmenn). På de andre innfallsportene er fordelingen mellom nordmenn og utlendinger ganske lik.

Andelen førstegangsbesøkende ved den enkelte innfallsport vil gi en pekepinn om informasjonsbehovet ved den enkelte innfallsport (figur 33). Av de førstegangsbesøkende var det 45% som registrerte seg ved Gjendesheim. 14% registrerte seg i Utladalen og 12% i Visdalen (N=3983). Dette er dermed de tre viktigste innfallsportene i forhold til å nå førstegangsbesøkende med informasjon.

Figur 33 Andel førstegangsbesøkende til Jotunheimen ved den enkelte innfallsport

Det er også forskjeller mellom innfallsportene mht. purisme. Den innfallsporten som har flest i gruppen ”mest puristisk” er Turtagrø (16%, N=484). Juvvatnet er det andre ytterpunktet, med bare 4% i gruppen ”mest puristisk”.

4.2.12 Kontakt med naturoppsyn/ naturveileder og møte med syklist

En del av de besøkende fylte ut selvregistreringskort på tur inn i området, mens en del fylte ut på tur ut av området. For spørsmålene om kontakt med naturoppsyn/naturveileder og møte med syklist, har vi sett på kun de som fylte ut et kort på tur ut av området, dvs. etter at turen var ferdig.

Av de som fylte ut kort på tur ut av området oppga 5% å ha vært i kontakt med naturoppsyn/naturveileder på turen (N=3.599). Andelen var noe høyere blant de som hadde gått en flerdagerstur enn de som var på dagstur (henholdsvis 7 og 4%).

Det er forskjell på innfallsportene i forhold til møter med naturoppsyn/naturveiledere. Blant de som har gått en flerdagerstur vet vi imidlertid ikke *hvor* de har møtt naturoppsyn/naturveiledere. Ser en kun på dagsturvandrere som har fylt ut kortet på tur ut av området, har mellom 7 og 10% av de som fylte ut kort i Veodalen (N=56), Mjølkedalen (N=69) og Juvvatnet (N=327) vært i kontakt med naturoppsyn/naturveileder på turen. Blant dagsturister som fylte ut kort på Sognefjellet (N=34), ved Leirvassbu (N=145) eller ved Turtagrø (N=146) er det nesten ingen som har hatt slik kontakt. 2% av dagsturister som fylte ut kort ved Gjendeheim (N=1162) og 4-5% i Utladalen (N=290) og Visdalen (N=137) oppga å ha hatt kontakt med naturoppsyn/naturveiledere.

12% av de som fylte ut kort på tur ut av området hadde møtt syklist langs stiene på turen. Det var ikke forskjell på dagsturister og flerdagersturister i forhold til andelen som hadde møtt noen på sykkel langs stiene. Dette tyder på at sykling først og fremst foregår i utkanten av Jotunheimen, og i liten grad langs stiene i kjernen av området.

Ser en på ulike innfallsporter, ser det ut til at folk ikke har skilt mellom stier og veier. Ser en på svargivningen blant dagsturister som har fylt ut kort på tur ut av området, er det Veodalen (N= 55) og Utladalen (N=290) som skiller seg ut som sykkelområder, dvs. områder med vei. Her hadde henholdsvis 82 og 63% møtt syklist på turen. 5-10% av dagsturister ved Leirvassbu (N=145) og Visdalen (N=135) hadde møtt syklist, mens på de andre innfallsportene (Sognefjellet, Gjendesheim, Turtagrø, Mjølkedalen og Juvvatnet) hadde nesten ingen møtt syklist langs stien på turen.

4.3 Informasjon

4.3.1 Hvor mange skaffer seg informasjon turen, og hva slags informasjonskilder benytter de?

77% hadde skaffet seg informasjon om Jotunheimen før de kom til området i 2010. Dette er litt høyere enn i Rondane, der ca. 70% hadde skaffet seg informasjon om Dovre-Rondane før de kom til området i 2009. 83% av utenlandske besøkende i Jotunheimen hadde skaffet seg informasjon før besøket, sammenlignet med 73% av de norske besøkende.

Hvor mange som skaffer seg informasjon på forhånd varierer naturlig nok mer hvor mange ganger de har vært i Jotunheimen tidligere. Blant førstegangsbesøkende og de som hadde vært i Jotunheimen 1-3 somre tidligere, hadde 84% skaffet seg informasjon før ankomst. 73% av de som hadde vært i Jotunheimen mellom 4 og 10 år tidligere hadde gjort det samme, mens "bare" 54% av de som hadde lengre erfaring hadde skaffet seg forhåndsinformasjon. *Det betyr at det kan være vanskeligere å få informert de mest erfarne Jotunheimenbesøkende på forhånd, siden de i mindre grad søker informasjon før de kommer til området.*

Om folk skaffer seg informasjon før de kommer til Jotunheimen, varierer også med om Jotunheimen er hovedmålet for turen. For de som hadde Jotunheimen som hovedmål med turen var det 85% (N=574) som hadde skaffet seg informasjon om Jotunheimen før de kom til området, sammenlignet med 73% blant de som var på en rundreise (N=305), og 61% blant de som besøkte Jotunheimen som en avstikker til/fra et annet hovedreisemål (N=76).

Internett er den klart mest brukte informasjonskilden for de besøkende til Jotunheimen (figur 34). Godt over halvparten av de besøkende hadde skaffet seg informasjon fra internett før de kom til området. Andelen som skaffet seg informasjon fra internett er nok noe høy, sett i forhold til at de som deltok i undersøkelsen var de som hadde oppgitt mailadresse på selvregistreringskortene. Dvs. at de som deltok i undersøkelsen er brukere som er vant til å bruke elektroniske medier.

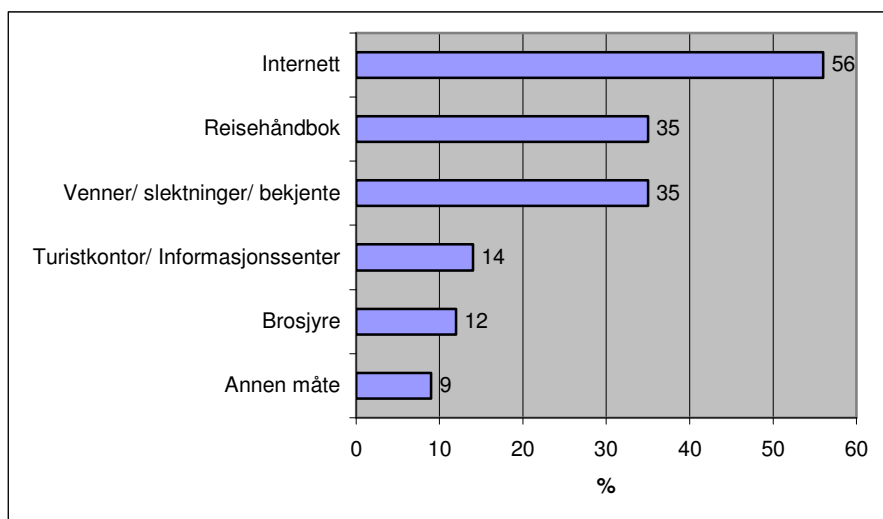
Informasjon fra reisehåndbøker og fra slekt og venner har omtrent samme betydning. Vel en tredjedel hadde skaffet seg informasjon herfra. Ellers hadde mellom 10 og 15% skaffet seg informasjon via brosjyrer, turistkontorer/infosentra eller andre kanaler.

På spørsmålet om hvilke nettsider som er benyttet, svarer en del "mange" eller "Google", slik at det er vanskelig å vite hvor mange som har benyttet ulike sider. Av de sidene som er nevnt med navn, er Turistforeningens sider den desidert mest benyttede. Om lag halvparten av de som har oppgitt bestemte nettsider, nevner turistforeningens sider. Ut.no og VisitNorway nevnes av 10-15% av de som svarer på spørsmålet om hvilken nettside de har benyttet.

Bare 57 personer oppgir navn på brosjyre de har brukt. Også her er DNTs infomateriell det flest (19 stk.) nevner. Også Jotunheimen-guiden nevnes av flere, men betegnelsene er såpass sprikende at det er uklart om det er brosjyren Jotunheimen reiseliv utgir som er ment.

Når det gjelder andre informasjonskilder nevnes mange forskjellige, i hovedsak bøker og kart. Også i denne kategorien nevnes DNTs bøker og kontorer av 15% av de som oppgir kilde.

Alt i alt ser det ut til at DNT er den viktigste enkeltinformasjonskilden i dag for de som besøker Jotunheimen. Videre viser resultatene at mange kilder benyttes, og at det i en informasjonsstrategi er viktig å tenke helhet for ulike medier; internett, skilt, brosjyrer og andre publikasjoner.

Figur 34 Andel som har skaffet seg informasjon fra ulike kilder før de kom til Jotunheimen i 2010¹⁶

Reisehåndbøker er viktigere for bosatte utenom Norden enn blant nordiske besøkende. Mens 25-35% av de nordiske besøkende har skaffet seg informasjon fra en reisehåndbok før de kommer til området, har mellom 50 og 60% av bosatte utenfor Norden benyttet seg av reisehåndbøker.

Norske besøkende har i mindre grad enn utenlandske besøkende benyttet brosjyrer og turistkontorer/infosentra. Under 10% har brukt disse infokildene blant nordmenn, sammenlignet med 15-25% blant andre nasjonaliteter.

¹⁶ Resultatene er vekta i forhold til variabelen "nasjonalitet", med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

4.3.2 Savner de besøkende informasjon når de er i Jotunheimen?

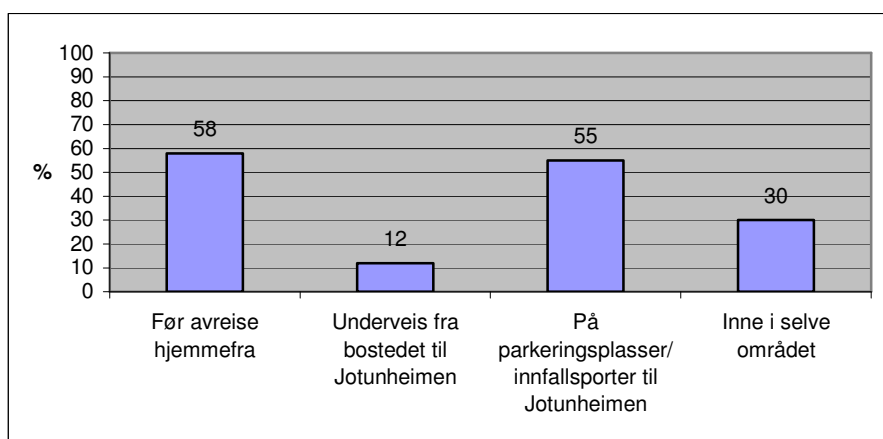
Relativt få savner informasjon under besøket i Jotunheimen. Bare 12% svarte at det var noe de savnet informasjon om under besøket. I Rondane året før var det tilsvarende 7% som savna informasjon under turen i området. Men jo lengre folk har reist for å komme til Jotunheimen, desto mer savner de imidlertid informasjon under besøket. Nordmenn og tyskere savnet i minst grad informasjon under besøket (ca. 10%). Blant svensker og dansker var det 15% som savnet informasjon under besøket, mens blant bosatte utenom Norden og Tyskland, var det en fjerdedel som savnet informasjon under besøket i Jotunheimen.

I både Jotunheimen og Rondane savnes det i hovedsak informasjon av praktisk karakter under turen. Det aller flest savnet informasjon om i Jotunheimen, var bedre tur- og rutebeskrivelser (stiens beskaffenhet, høydeforskjeller, sikkerhet og lignende, turer egnet for barn), dvs. informasjon for bruk i planleggingssammenheng. En fjerdedel av de som oppga hva de savnet informasjon om (N=170), nevnte slike forhold. 11% savnet informasjon om hyttene i området (priser, provianteringsmuligheter, muligheter for å ha med hund etc.), 9% savnet informasjon om flora, fauna og geologi, 8% savnet bedre avstandsangivelser (i km) i terrenget, 6% savnet bedre merking av stier, 6% hadde hatt problemer med å finne busstider (dette gjaldt særlig utenlandske besøkende), og 5% ønsket bedre værmelding/-beskrivelse. (Alle prosentandeler er oppgitt i forhold til de 12% som savnet informasjon).

Denne typen praktisk informasjon finnes på de fleste nettsider for utenlandske nasjonalparker. I Norge er den derimot spredt på en rekke ulike sider, eks. busselskaper, DNT sine sider, lokale reiselivslag o.a. For de besøkende er det behov for å ha en felles inngang for denne informasjonen, noe en nettportal for nasjonalparken vil dekke.

4.3.3 Preferanser for tidspunkt for informasjon

Deltakerne i undersøkelsen ble spurt om når/hvor de helst ville hatt informasjon, dersom forvaltningsmyndigheten skulle gitt mer informasjon om området (figur 35). Det var her mulig å gi flere svar. Informasjon før avreise hjemmefra og på parkeringsplasser/innfallsporter blir foretrukket av flest (ca. 55%). Informasjon underveis til området er minst populært. Bare 12% foretrekker dette tidspunktet for informasjon. Denne fordelingen gjelder på tvers av både alder og nasjonalitet, selv om prosentandelen kan variere noe. Blant de med minst friluftsliverfaring (aldri vært på flerdagers fottur/skitur), er det imidlertid flere som ønsker informasjon inne i området. Mellom 40 og 50% i denne gruppen ønsker informasjon inne i selve området, sammenlignet med en fjerdedel blant de mest erfarne friluftslivutøverne.

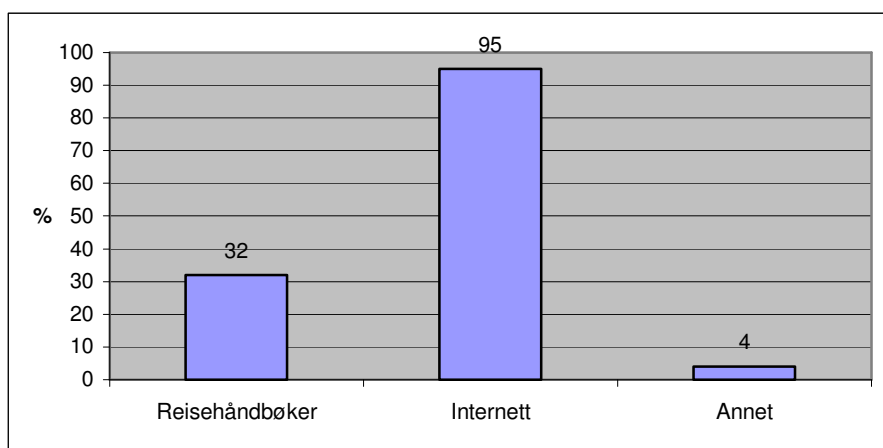

Figur 35 Når ønsker de besøkende å motta informasjon, dersom forvaltningsmyndigheten ønsker å gi mer informasjon om området?

4.3.4 Preferanser for informasjonskanal

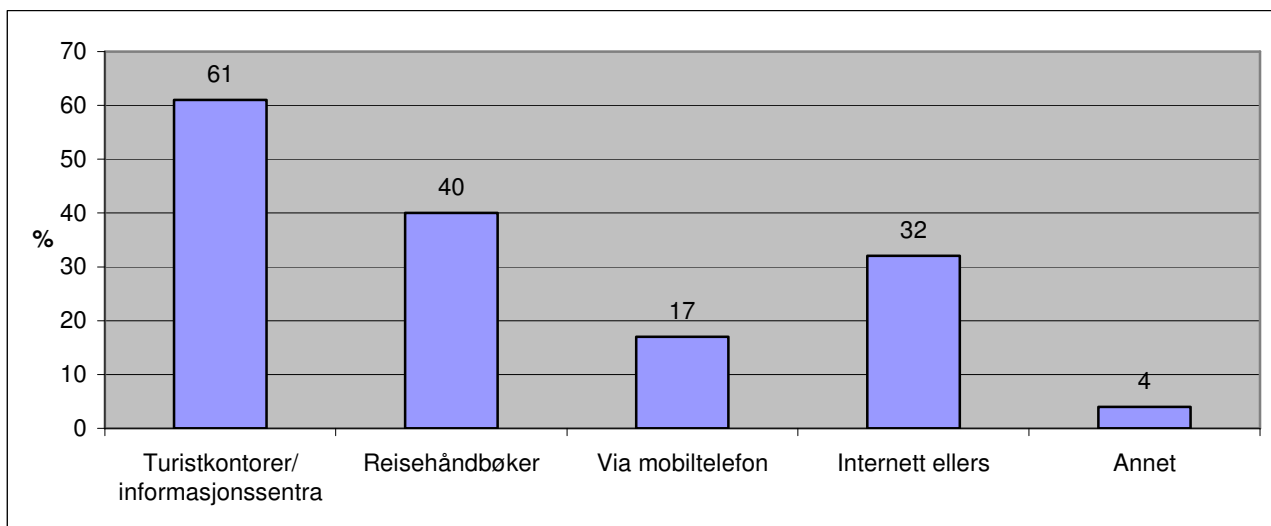
Alle spørsmålene om preferanser for informasjonskanal ble stilt slik at det var mulig å krysse av for så mange informasjonskanaler som folk ønsket. En vet fra tidligere undersøkelser at folk bruker mange ulike informasjonskanaler, og å be folk velge bare en av disse kanalene, vil gi et mer begrenset bilde av preferansene. Mens resultatene ellers viser relativt stort samsvar mellom Rondane og Jotunheimen, er svargivningen vesensforskjellig i forhold til preferanser for informasjonskanal, i forhold til om det er mulig å krysse av for en eller flere av informasjonskanaler (For Rondane-resultater, se Andersen & Gundersen 2010).

Spørsmålet om foretrukket informasjonskanal/-kilde ble kartlagt i forhold til de fire tidspunktene for å motta informasjon nevnt foran (hjemme, underveis, ved innfallsport, inne i området). I hjemmesituasjonen er internett den klart foretrukne informasjonskilden. Dette gjelder uansett nasjonalitet. I forhold til reisehåndbøker er svargivningen den samme som i forhold til hvilke informasjonskilder som faktisk var benyttet før besøket i Jotunheimen sommeren 2010. Mens 25-35% av de nordiske besøkende ønsker informasjon via reisehåndbøker, ønsker 40-45% av bosatte utenfor Norden å benytte seg av reisehåndbøker. I forhold til aldersgrupper peker gruppen 65+ seg ut ved at flere ønsker info via reisehåndbøker når de er hjemme (ca. 45%). Men også i gruppen 65+ ønsker 90% å benytte internett når de er hjemme for å finne informasjon.

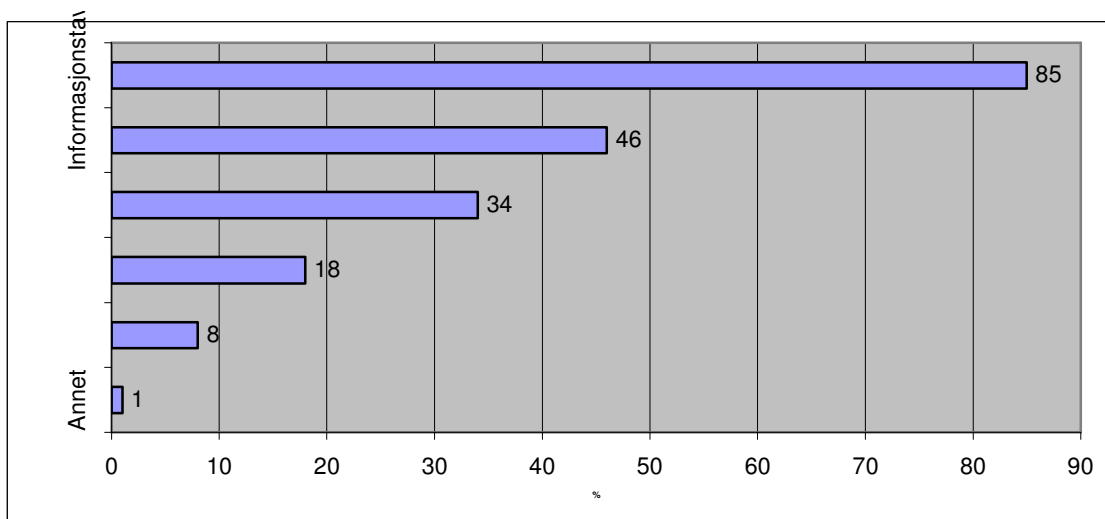
Figur 35 Hva slags informasjonskanal foretrekker de besøkende når de er hjemme? (N=1369)

Når folk er underveis fra hjemme til Jotunheimen, er turistkontorer og informasjonssentra den foretrukne informasjonskanalen (figur 36), men en betydelig andel liker også reisehåndbøker og internett ellers. Preferansene for informasjon via mobiltelefon er foreløpig noe beskjedne (17% ønsker informasjon på denne måten når de er underveis). Nordmenn og svensker foretrekker informasjon via mobil i større grad enn andre utlendinger (ca. 20% blant nordmenn og svensker, mellom 10 og 15% blant dansker og mellom 5-10% blant bosatte utenom Norden). Utlendinger foretrekker også i større grad å bruke turistkontorer og informasjonssentra, sammenlignet med nordmenn (henholdsvis 71 og 54%). Forskjellen mellom nordmenn og utlendinger er også her i samsvar med faktisk bruk av informasjonskilder. Informasjon via mobiltelefon er også lite populært i aldersgruppen 55+ (9% vs. 19% blant de som var yngre).

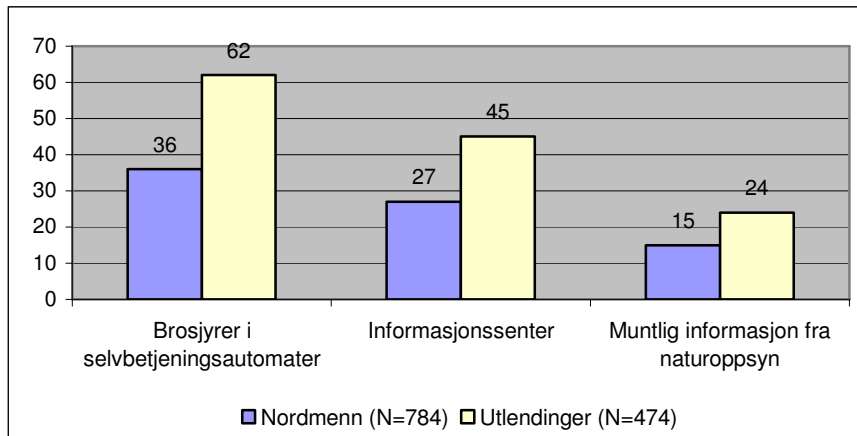
Figur 36 Hva slags informasjonskanal foretrekker de besøkende når de er underveis fra bostedet til Jotunheimen? (N=1195)

Ved innfallsportene til Jotunheimen er informasjonstavler det flest foretrekker (figur 37), sammen med brosjyrer i selvbetjeningsautomater. Heller ikke ved innfallsportene er det noen stor interesse for informasjon via mobiltelefonen. Bare 8% ønsker informasjon formidlet på denne måten ved innfallsportene.

Figur 37 Hva slags informasjonskanal foretrekker de besøkende ved innfallsporther/parkeringsplasser til Jotunheimen? (N=1311)

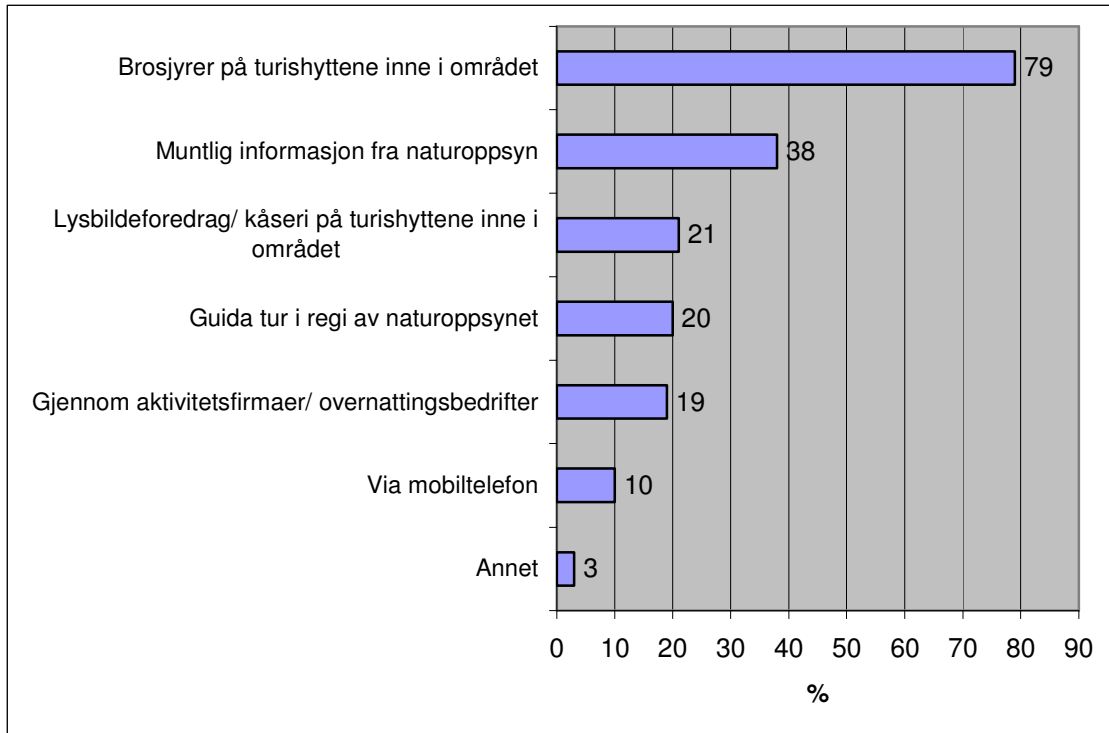
Det er en del forskjeller mellom nasjonaliteter i forhold til preferanser for informasjon ved innfallsportene. Bortsett fra informasjonstavler og mobiltelefon, er det jevnt over færre nordmenn som liker ulike informasjonskilder sammenlignet med utlendingene (figur 38). Informasjonstavler skårer generelt høyt blant alle nasjonaliteter, mens nordmenn og svensker er de som i størst grad foretrekker informasjon via mobil (ca. 10% vs. 2-5% blant andre nasjonaliteter).

Figur 38 Hva slags informasjonskanal foretrekker de besøkende ved innfallsporther/parkeringsplasser til Jotunheimen – sett i forhold til nasjonalitet?

Som for informasjon underveis er gruppen 65+ lite interessert i informasjon via mobil. Ingen i denne aldersgruppen ønsket informasjon via mobil ved innfallsportene. Ellers er interessen for å få muntlig informasjon fra naturoppsyn avtagende med alderen. Mens 30% blant de mellom 15 og 24 år ønsker informasjon fra naturoppsyn ved innfallsportene, går det gradvis nedover til 10% i aldersgruppen 55+.

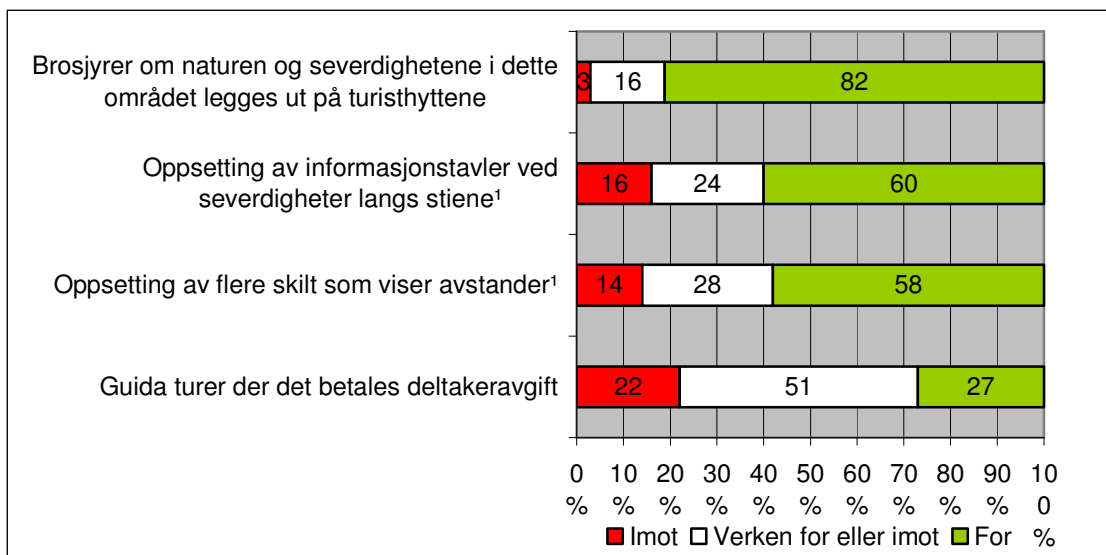
Inne i Jotunheimen er det brosjyrer på turisthyttene som foretrekkes av flest, men nesten 40% ønsker også muntlig informasjon fra naturoppsyn de treffer på ute i fjellet. Og igjen, yngre vil i større grad ha informasjon fra naturoppsyn enn eldre. Mens om lag halvparten i aldersgruppen 15-34 år ønsket slik informasjon, var det knapt 30% i gruppen 55+ som ønsket dette.

Figur 39 Hva slags informasjonskanal foretrekker de besøkende inne i Jotunheimen? (N=1248)

Som en oppfølging av undersøkelsene i 1992 og 2002 ble det i tillegg stilt spørsmål hvordan de besøkende ville stille seg til fire konkrete informasjonstiltak inne i området.

Brosjyrer på turishyttene er også da det mest populære informasjonstiltaket inne i området. Interessen for en guida tur der det betales deltakeravgift er mer begrensa. Det ser ut til at betalingen er utslagsgivende i forhold til dette tiltaket. I 1992 ble det brukt en annen spørsmålsformulering; ”Organisering av informasjonsturer med nasjonalparktjenesten”. Hele 61% var positive til en slik tur, dvs. uten avgift.

¹ Resultatene er vekta i forhold til variabelen ”erfaring fra flerdagers fotturer”, med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

Figur 40 Hvordan ville du som friluftslivutøver stille deg til følgende tiltak i verneområdet?
Ulike informasjonstiltak

De yngste (15-24 år) er litt mindre interessert i brosjyrer på turisthyttene enn andre. ”Bare” to tredjedeler blant de yngste var for at dette tiltaket ble gjennomført. Ønsker om flere avstandsskilt og informasjonstavler langs stiene er generelt økende med alderen. Mens ca. 45% blant dem mellom 15 og 24 år er for slike skilt, øker andelen jevnt med alderen opp til 70-80% i gruppen 65+.

Jo større erfaring de besøkende har fra flerdagers fotturer/skiturer, desto færre er det som ønsker flere avstandsskilt og informasjonstavler langs stiene. For begge typer skilting minket andelen jevnt fra ca. 75% blant de som aldri hadde vært på en slik tur, til 40-50% blant hadde vært på mer enn 20 flerdagers skiturer/fotturer.

Nordmenn og svensker er litt mer positive til guida turer der det betales deltakeravgift enn andre (32% er for et slikt tiltak, sammenliknet med 16% blant øvrige nasjonaliteter).

4.4 Tilrettelegging for friluftsliv sommerstid

”Die Markierung der Wege mit Farbflecken auf Stein ist primitiv. Sie können von Tschechen und Slovaken lernen!!!“ *Kommentar på ett av spørreskjemaene*

Alt i alt er nesten 90% fornøyde eller svært fornøyde med tilretteleggingen for friluftsliv i Jotunheimen sommerstid. 5% er direkte misfornøyde, mens ca. 6% er verken fornøyd eller misfornøyd. Dette er omtrent som i Rondane sommeren før.

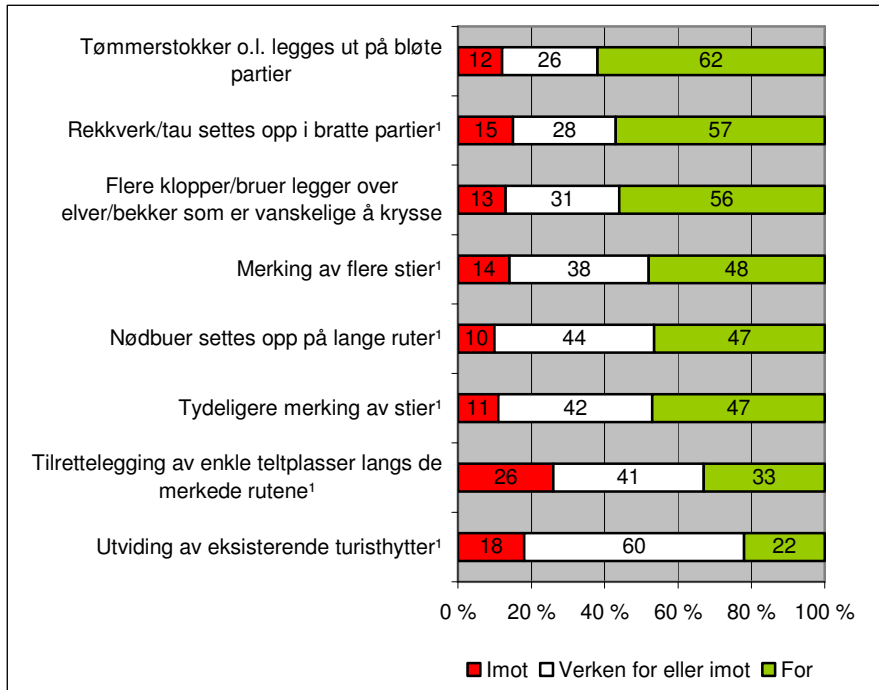
Det er små forskjeller i tilfredshet mellom undergrupper i Jotunheimen. Tyske besøkende skiller seg imidlertid ut fra andre nasjonaliteter ved at 13% var misfornøyde med tilretteleggingen (10% var svært misfornøyde).

Selv om mange i hovedsak er fornøyd mener likevel 20-25% at det er ting som burde forbedres når det gjelder tilretteleggingen for friluftsliv. På spørsmålet om hva som bør forbedres, har 289 svart. Det flest av disse mener bør forbedres (21%) er stimerkingen. Strekninger som navngis er Røysheim-Juvasshytta, Besseggen, Vettisfossen, Fannaråken, første parti ned mot Skogadalsbøen, Helgedalen og Knutshø. Videre nevner 7% bedre broer/klopping over myrer, 6% savner bedre stibeskrivelser (vanskelighetsgrad etc.) og 5% savner avstandsangivelser på skiltene. 4% savner toalett og 3% bedre skilting.

Samtidig er det verdt å merke seg at 7% gir uttrykk for at de ønsker mindre tilrettelegging, eller at sonering med sterk tilrettelegging forbeholdes noen få steder. 4% mener også det bør bli mindre støy, forsøpling og slitasje.

Alle prosentandeler er av de 289 som oppga hva de mente burde forbedres.

Om lag halvparten eller mer er positive til tiltak som gjør det enklere/tryggere å ferdes til fots i Jotunheimen. Samtidig er motstanden mot slike tiltak relativt liten (15% eller mindre imot). Oppslutningen om tiltak for å bedre overnattingsmulighetene er noe mindre (figur 41).

¹ Resultatene er vekta i forhold til variabelen ”erfaring fra flerdagers fotturer”, med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

Figur 41 Hvordan ville du som friluftslivutøver stille deg til følgende tiltak i verneområdet?

Ønsket om flere klopper/bruer som legges over elver/bekker som er vanskelige å krysse, øker sterkt med alderen. Mens 40% i gruppen 15-24 år (N=105) var for et slikt tiltak, økte dette jevnt til 68% blant 55+. En skulle kanskje tro at de med minst friluftsliverfaring i større grad enn de med lang erfaring ville være mer positive til et slikt tiltak. Dette viser seg bare i begrenset grad å være tilfelle. 60% av de som aldri hadde tatt en flerdagers fottur/skitur var positive til flere broer/klopper, men også blant de som hadde tatt mer enn 20 slike turer, ønsket 54% flere broer/klopper. Norske og svenske besøkende etterspør flere broer/klopper i større grad enn andre nasjonaliteter (henholdsvis 63 og 42%).

For de fleste tiltak som gjør det enklere/tryggere å ferdes til fots, er oppslutningen størst i aldersgruppen 65+. Denne gruppen består imidlertid av bare 69 respondenter, slik at resultatene må tolkes med forsiktighet.

Flere av de uerfarne friluftslivutøverne ønsker både merking av flere stier og mer tydelig markering av stiene, sammenlignet med de erfarne utøverne. Nesten 60% av de som aldri hadde vært på en flerdagers fottur/skitur var for merking av flere stier tydeligere merking av stiene, sammenlignet med 30-35% blant de som hadde mest erfaring fra slike fotturer/skiturer (> 20 turer). De to gruppene hadde nesten samme fordeling (henholdsvis 60 og 40%) i forhold til oppsetting av rekkverk og tau i bratte partier. For andre tiltak, som oppsetting av

nødbuer på lange ruter og utlegging av tømmerstokker og lignende i bløte partier, var det mindre forskjeller i forhold til erfaringsnivå.

4.5 Holdninger til andre besøkende

”Traff du under oppholdet i Jotunheimen i 2010 noen som du syntes oppførte seg negativt, enten i forhold til andre besøkende eller i forhold til naturmiljøet?”

Håret, godt voksen mannfolk i svett truse og bar overkropp på kjøkken og stue på Ingjersbu.
(Fra en av besvarelsene i undersøkelsen).

11% hadde truffet andre under oppholdet i Jotunheimen i 2010 som de syntes oppførte seg negativt, enten i forhold til andre besøkende eller i forhold til naturmiljøet. Tilsvarende andel i Rondane året før var 6%. Det reageres først og fremst på forsøpling, manglende hensyntagen til andre på turisthyttene og at enkelte er dårlig forberedt/utstyrt.

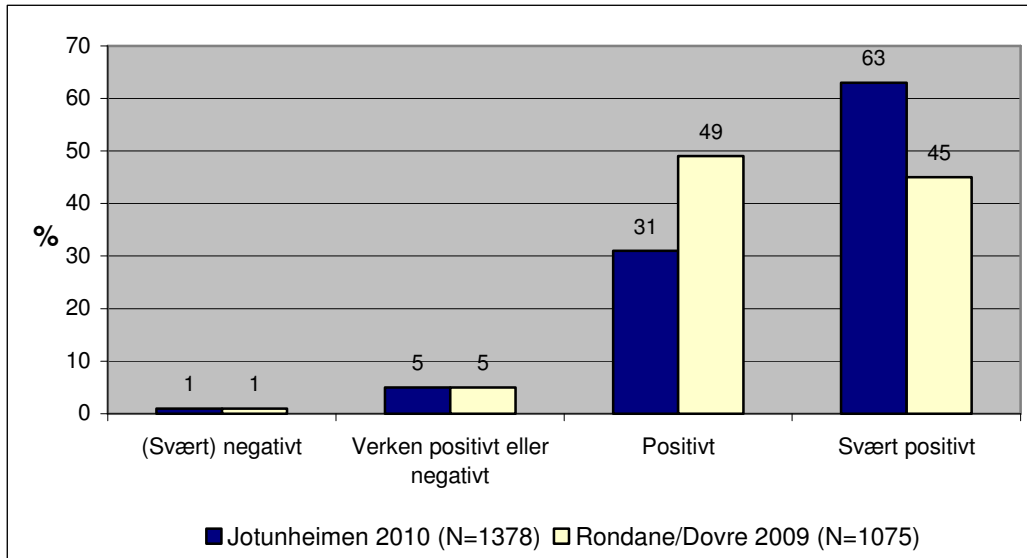
Det er de yngste som reagerer mest på andres oppførsel. Ca. 15% av de mellom 15 og 34 år hadde truffet noen de syntes oppførte seg negativt, mot ca. 5% blant gruppen 55+.

4.6 Holdninger til vern og forvaltning av området

4.6.1 Holdninger til vern

De fleste (96%) var klar over at Jotunheimen var vernet som nasjonalpark før de kom til området. Blant de med minst friluftsliverfaring (de som aldri hadde vært på en flerdagers fottur/skitur) var det 10% som ikke visste at området var vernet som nasjonalpark.

En stor andel synes vernet er svært positivt, og under en prosent synes det er negativt at området er vernet (figur 42). Andelen som synes det er ”svært positivt” at området er vernet, er en god del høyere i Jotunheimen enn Rondane (63 og 45%).

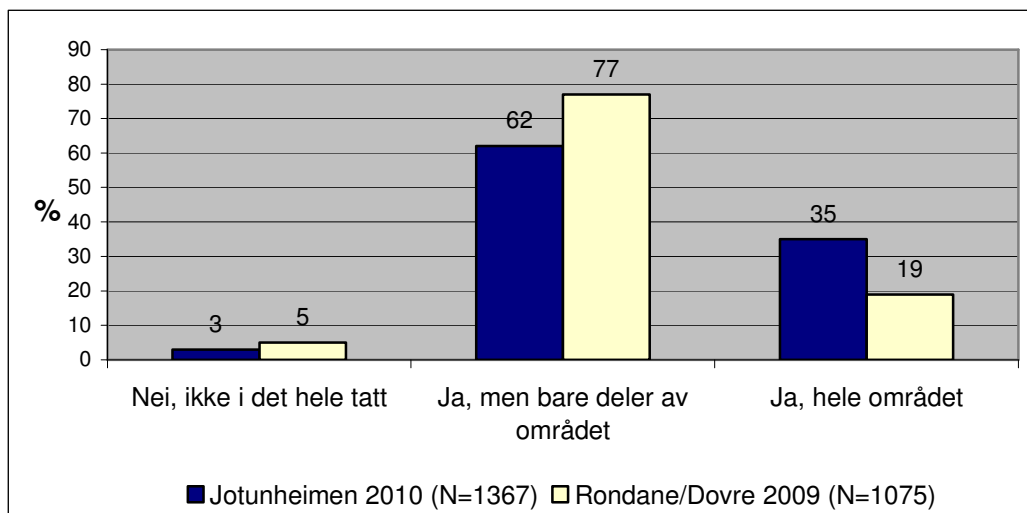

Figur 42 Synes du det er positivt eller negativt at området er vernet? – Jotunheimen og Rondane

4.6.2 Hvordan oppleves forvaltningen av Jotunheimen?

De fleste besøkende er fornøyd med forvaltningen generelt og tilretteleggingen for friluftslivutøverne i Jotunheimen nasjonalpark. 84% av de som fylte ut selvregistreringskort oppga at de var godt fornøyd med forvaltningen, 15% var ”ganske fornøyd” mens bare 1% var direkte misfornøyd. Andelen fornøyde besøkende har også økt fra 1992 (jfr. avsnitt 5.4).

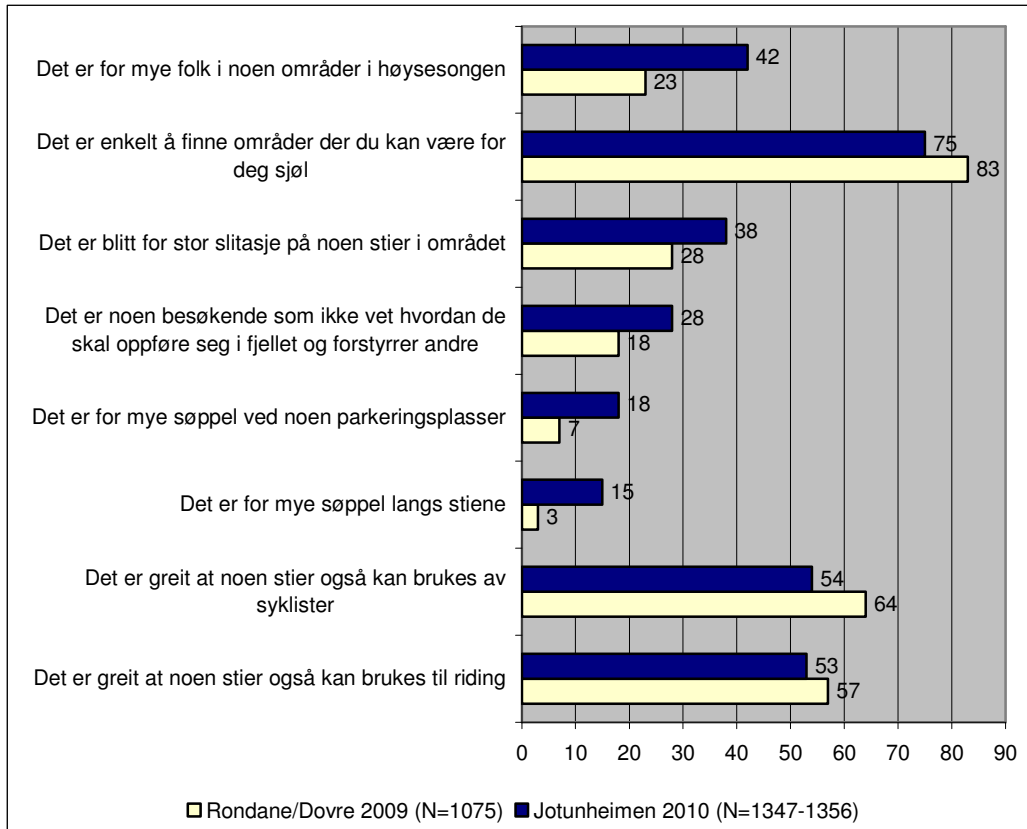
Et spørsmål som vil være en interessant indikator å følge framover, er spørsmålet om de besøkende oppfatter Jotunheimen som et villmarksområde. I figur 43 er svargivningen fra Jotunheimen sammenlignet med Rondane sommeren før. I begge områder er det få som ikke oppfatter de to nasjonalparkene som villmarksområder overhodet. En ser imidlertid at andelen som oppfatter hele parken som et villmarksområde, er nesten dobbelt så stor i Jotunheimen som i Rondane (35 og 19%). Dette til tross for at antall besøkende i Jotunheimen sannsynligvis er større enn i Rondane, og at tilretteleggingen er like stor i Jotunheimen. En mulig forklaring er at forskjellen i opplevd villmark er knyttet til topografien, og at det er Jotunheimens alpine landskap som er utslagsgivende. Dette støttes av at dansker og nederlendere er de som i størst grad mener at hele området er et villmarksområde (40-45%), mens tyskere i minst grad mener det (25%). Andelen blant nordmenn og svensker er 35%.

Figur 43 Oppfatter du Jotunheimen hhv. Rondane som et villmarksområde?

Oppfattelsen av Jotunheimen som et villmarksområde varierer også mer friluftsliverfaringen. Blant de som aldri har vært på en flerdagers fottur oppfatter nesten halvparten hele Jotunheimen som villmark, mot bare en tredjedel blant de som har vært på flere enn 20 flerdagersturer.

Det er antatt at det er flere besøkende pr. år til Jotunheimen enn Rondane. Når en ser på brukernes opplevelser av området, ser belastningen ut til å være større i Jotunheimen enn Rondane. Både i forhold til mengden folk, upassende oppførsel, slitasje og søppel, er det flere som reagerer på dette i Jotunheimen enn i Rondane (figur 44).

Figur 44 Andelen blant de besøkende som er enige/svært enige i beskrivelsen av tilstanden i hhv. Jotunheimen og Rondane/Dovre

I Jotunheimen er det flest i aldersgruppen 15-34 år som synes det er for mye søppel langs stiene (18% mot 10% i gruppen 55+). Det er også flest blant de yngste som synes det er for mye folk i noen områder i høysesongen (15-34 år: 52%, 55+: 34%). Aksepten for at noen stier kan brukes av syklister og til ridning er imidlertid størst blant de under 45 (ca. 60% synes dette er greit, sammenlignet med 40-45% i gruppen 55+).

Hvordan forvaltningssituasjonen i Jotunheimen oppleves, varierer med hvor lang erfaring de besøkende har fra området. Siden erfaringsnivået henger sterkt sammen med nasjonalitet (jfr. avsnitt 3.1.4), blir det usikkert om det er nasjonalitet eller erfaringsnivå som slår ut i forhold til respondentenes svar. For å sjekke dette, ble nordmenn skilt ut som en egen gruppe, fordi antall norske respondenter var stort nok til å kjøre analyser for erfaringsnivå og opplevelse av forvaltningssituasjonen. Det viste seg da at erfaringsnivået var utslagsgivende også når en holdt nasjonaliteten konstant, for de aller fleste spørsmålene. For de resultater som er rapportert under for erfaringsnivå, er derfor tendensen den samme når en ser på nordmenn.

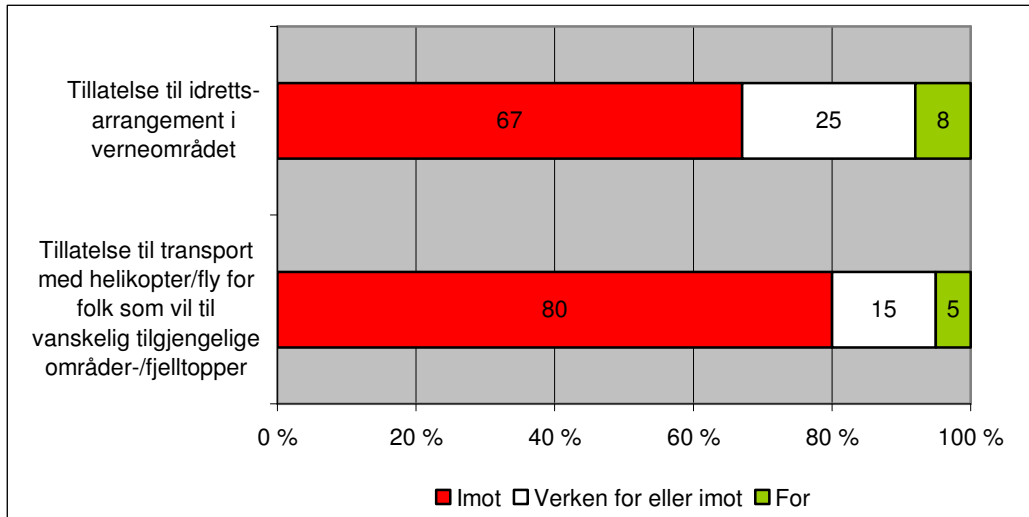
Flere av de som har besøkt Jotunheimen mer enn en gang tidligere, synes det er for mye søppel ved noen parkeringsplasser. Blant de som har besøkt Jotunheimen mer enn 2 ganger tidligere var mellom 20 og 30% enige i denne påstanden, mot ca. 10% blant de som aldri hadde besøkt Jotunheimen tidligere, eller bare vært der en gang. Samme forskjeller finner en mht. påstanden om at ”det er blitt for stor slitasje på noen stier i området”. Her var 31% enige blant de som hadde besøkt Jotunheimen 1 eller ingen ganger tidligere, sammenlignet med 44% blant de som hadde vært i Jotunheimen 2 eller flere ganger tidligere.

Det er noen færre blant de førstegangsbesøkende som mener andre besøkende viser upassende oppførsel (21% mot en tredjedel av de som har vært i Jotunheimen mer enn 10 somre tidligere). Det er litt færre av de førstegangsbesøkende som mener at det er for mye folk i noen områder i høysesongen, men forskjellene til de som har vært i området tidligere sommerstid, er ikke så stor. Erfaringen slår imidlertid sterkt ut i forhold til om de besøkende mener det er enkelt å finne områder der de kan være for seg sjøl. Her er det en gradvis økning i forhold til erfaringsnivået, fra 66% blant førstegangsbesøkende til 92% blant de som har besøkt Jotunheimen mer enn 20 ganger tidligere.

Nordmenn, svensker og tyskere oppfatter forvaltningssituasjonen noe mindre positivt enn andre nasjonaliteter. Det er flere blant disse nasjonalitetene som synes det er for mye søppel ved noen parkeringsplasser og langs stier og som synes det har blitt for stor slitasje på noen stier i området. Både blant svensker og tyskere er halvparten førstegangsbesøkende, slik at det neppe er erfaringsnivået som forklarer disse forskjellene. Tyske besøkende skiller seg ut i forhold til hvordan de opplever andre besøkende. Nesten halvparten av tyskerne (N=149) var enige i at ”det er noen besøkende som ikke vet hvordan de skal oppføre seg i fjellet og forstyrrer andre”, og 56% var enige i at ”det er for mye folk i noen områder i høysesongen”. Nordmenn var de som var mest like tyskerne, med henholdsvis 30 og 45% enige i de samme spørsmålene.

Når det gjelder tillatelse til bruk av helikopter/fly for å komme til vanskelig tilgjengelige områder/fjelltopper og tillatelse til idrettsarrangement/turløp, er andelen som er negative til dette, store (figur 45). Denne motstanden har for øvrig vært forholdsvis stabil fra 1992 til 2010, jfr. avsnitt 6.2.5. Tyske besøkende er mest negative til helikopter/flytransport (89% imot, N=151). Sammen med nederlenderne er også mest negativ til idrettsarrangement i verneområder (83% imot).

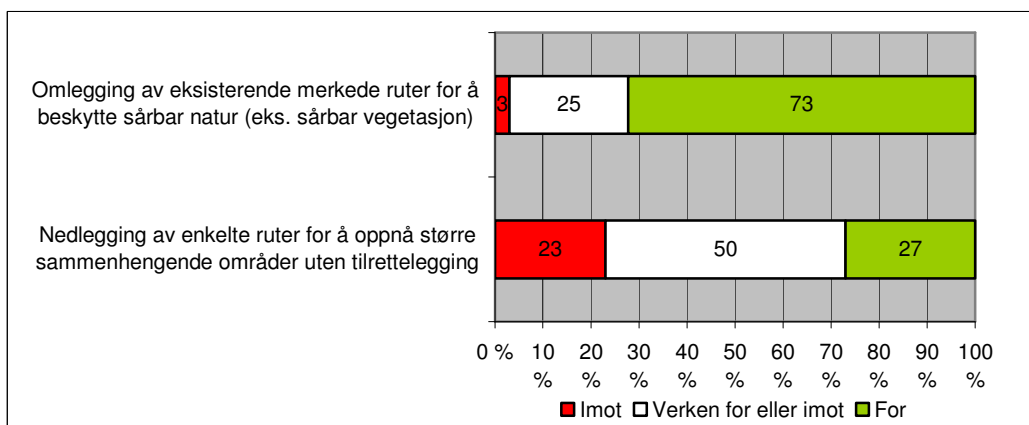
Det har de siste årene vært gitt tillatelse til flere typer idrettsarrangementer i Jotunheimen. De spørsmålene som er stilt her er generelle. Motstanden mot tiltakene er imidlertid såpass stor at det anbefales at dette sjekkes gjennom en brukerundersøkelse på stedet i tilknytning til et konkret idrettsarrangement i Jotunheimen, og at forvaltningspraksis vurderes etter at en slik undersøkelse er gjennomført.

Figur 45 Hvordan ville du som friluftslivutøver stille deg til følgende tiltak i verneområdet? - ny bruk av området

Oppslutningen om å legge om merke ruter for å beskytte sårbar natur, er langt større enn oppslutningen om nedlegging av ruter for å oppnå større sammenhengende områder uten tilrettelegging. Det siste tiltaket er mer begrunnet i ønsker hos noen friluftslivutøvere (store områder uten tilrettelegging) enn hensynet til naturen. I forhold til å begrunne forvaltningstiltak, er det grunn til å merke seg at nesten tre fjerdedeler av de besøkende aksepterer tiltak som begrunnes i hensyn til naturen. Dette er i samsvar med en undersøkelse som ble gjennomført blant de som gikk over Besseggen sommeren 2008 (Restad 2009). På spørsmålet om hva som var viktige grunner for steinsettinga på deler av Besseggen, ble årsaker knytta til å ta hensyn til naturen og redusere erosjon og slitasje i området, rangert som viktigere enn å bedre tilretteleggingen for friluftslivutøvere.

Tyske besøkende skiller seg ut ved at ca. 40% (N=150) er positive til å legge ned enkelte ruter for å oppnå større sammenhengende områder uten tilrettelegging.

Figur 46 Hvordan ville du som friluftslivutøver stille deg til følgende tiltak i verneområdet? - tiltak for å ta vare på naturen

5. Endringer fra 1992 til 2010 – data fra selvregistreringskort

5.1 Kjennetegn ved brukerne

5.1.1 Kjønn

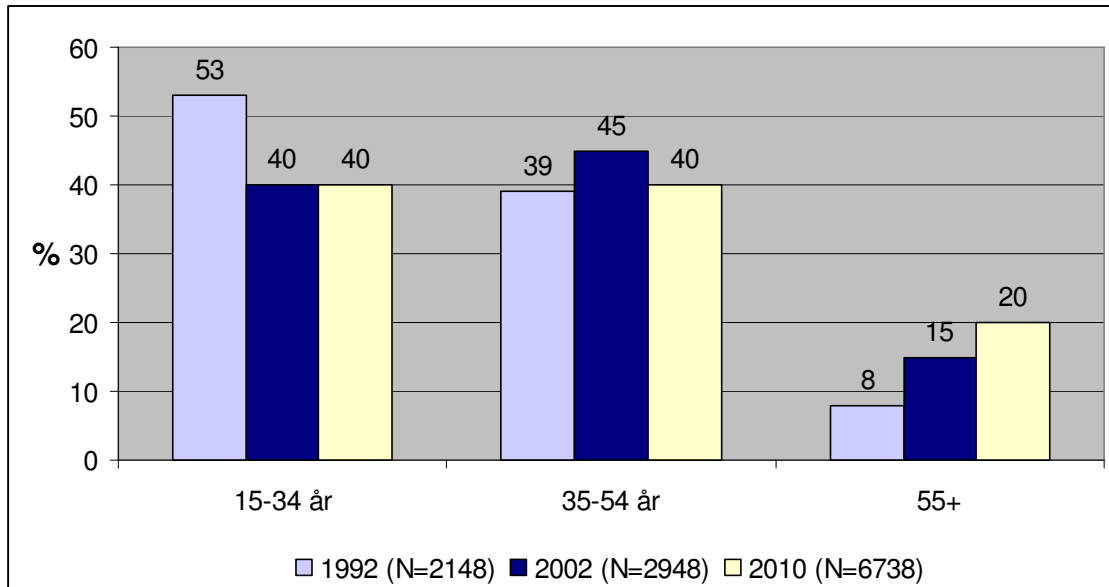
Det har vært små endringer i kjønns sammensetningen blant de besøkende fra 1992 til 2010. Kjønnsfordelingen er på desimalen nøyaktig den samme i 1992 som i 2002, med 47.3% kvinner og 52.7% menn. I 2010 utgjorde kvinner 49.5% av de som fylte ut selvregistreringskort, men økningen er ikke statistisk signifikant.

5.1.2 Alder

Gjennomsnittsalderen blant de besøkende har økt i undersøkelsesperioden, fra 35.1 år i 1992 til 39.8 år i 2002 og til 40.6 år i 2010. (One-way ANOVA: $F=128.579$, $df=2$, $N=11.833$, $p<0.05$). Også endringen fra 2002 til 2010 er signifikant når en ser på disse to undersøkelsesårene alene.

Blant utenlandske besøkende har gjennomsnittsalderen økt fra 34.3 til 39.2 år (1992 til 2010), mens den blant norske besøkende har økt fra 35.9 til 41.4 år i samme periode.

Figur 47 viser at andelen yngre besøkende (15-34 år) gikk markert ned fra 1992 til 2002, og at denne trenden har holdt seg fram til 2010 (en meir detaljert aldersfordeling er vist i vedleggstabell 1). I samme periode har det vært en mer enn fordobling av seniorgruppa (55+), men her har utviklingen vært mer jevn. Disse utviklingstrekkene gjelder både for norske og utenlandske besøkende (vedleggstabell 2a og 2b).

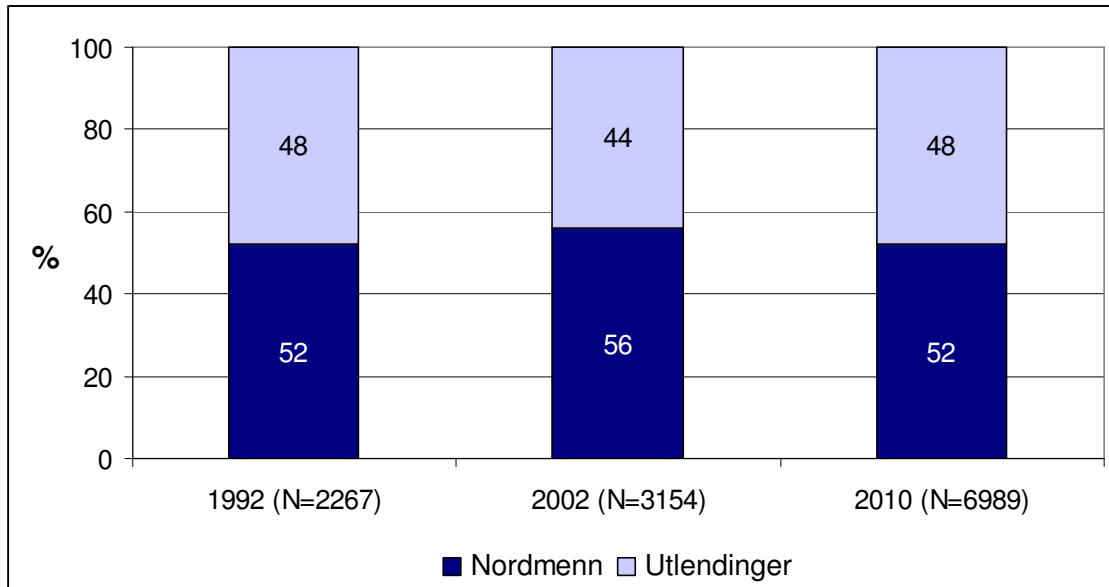

Figur 47 Aldersgrupper blant de besøkende: Endringer fra 1992 til 2010

5.1.3 Bosted

Andelen av utenlandske besøkende i Jotunheimen har holdt seg stabilt høy fra 1992-2010 (nesten halvparten av de besøkende er utlendinger, se figur 48). Andelen utlendinger lå litt lavere i 2002 enn de andre undersøkelsesårene, men det er uklart om dette skyldes tilfeldige svinginger. 2002 var "Det Internasjonale Fjellenes År" med en rekke markeringer i Norge. Det er mulig at dette førte til at flere nordmenn oppsøkte fjellheimen i 2002 (antall utfylte selvregistreringskort var også høyere dette året enn de to andre, jfr. vedleggstabell 1.1.1).

De besøkende til Jotunheimen blir imidlertid en stadig mer "multikulturell" gruppe. I 1992 ble det registrert 27 nasjonaliteter (inkl. nordmenn) på selvregistreringskortene. I 2002 steg dette til 34 nasjonaliteter, mens i 2010 ble det registrert 47 nasjonaliteter.

Figur 48 Fordeling av norske og utenlandske besøkende i 1992, 2002 og 2010

Bostedsfordelingen har holdt seg svært stabil fra 1992 til 2010, også når en ser på en mer detaljert fordeling (tabell 6). Blant utlendingene ser en at andelen tyske besøkende har gått noe ned, mens andelen fra "Europa ellers" har økt. Nedgangen i andel tyskere er i samsvar med SSBs overnattingsstatistikk (<http://www.statistikknett.no/>). Ser en på samla antall overnattinger på hoteller, campingplasser og hyttegrender i perioden juni-august, sank antall tyske overnattinger i Fjord-Norge med 15% fra 1998¹⁷ til 2010. Andelen tyske overnattinger av totalt antall overnattinger sank i samme periode fra 20 til 14%. På Indre Østland gikk totalt antall overnattinger ned med 48% fra 1998 til 2010, mens andelen av tyske overnattinger sank fra 11 til 6%. Dvs. at nedgangen i "tysk markedsandel" omtrent tilsvarende nedgangen i Jotunheimen. Overnattingsstatistikken tyder på at nedgangen i andel tyske besøkende til Jotunheimen skyldes en reell nedgang i antall besøkende, ikke at andre grupper har hatt en økning.

Tabell 6 Detaljert bostedsfordeling 1992, 2002 og 2010

	1992	2002	2010
Lokalkommuner (Lom, Vågå, Vang, Årdal, Luster)	2%	3%	2%
Oppland ellers	6%	5%	3%
Sogn og Fjordane ellers	2%	2%	2%
Oslo/Akershus	21%	22%	19%
Østlandet ellers + Agder	9%	10%	14%
Vestlandet ellers	6%	9%	9%
Norge ellers	5%	5%	5%
Sverige	5%	4%	6%
Danmark	5%	5%	5%
Tyskland	21%	15%	16%
Nederland	8%	7%	7%
Europa ellers	8%	10%	12%
Utenfor Europa	2%	2%	1%
I alt ²	100%	99%	101%
N=	2267	3154	6989

Fordi det var tomt for norske kort i kassene, hadde en del norske besøkende registrert seg på engelske eller tyske kort. På disse kortene ble det kun spurt om nasjonalitet, ikke postadresse. I tabellen over er det forutsatt at disse har samme bostedsfordeling som de nordmennene som fylte ut norske kort.

5.1.4 “Purismegrad”: Generelle holdninger til tilrettelegging

Beregningsmåten for ”purismeskåre” er omtalt i avsnitt 4.1.5.

Purismespørsmålene ble første gang stilt i 2002. Den gjennomsnittlige purismeskåren var omtrent lik i 2002 og 2010, selv om forskjellen er statistisk signifikant. I 2002 var den gjennomsnittlige purismeskåre 3.3, mens den er på 3.2 i 2010 ($F=9.383$, $df=1$, $p<0.05$).

For å se nøyere på purismeskåren delte vi den inn i tre grupper, der skåre fra 1-3.5 ble satt til "minst puristisk", 3.51 – 4.49 ble kalt "nøytral" og skårer fra 4.5 til 7 ble kalt "mest puristisk". Tabell 7 viser at andelen av de mest puristiske er sunket med 4% fra 1992 til 2002. Det er imidlertid vanskelig å si om dette er et tegn på en utvikling med mindre puristiske brukere, før en har et tredje år å sammenligne med.

¹ Tidligste statistikk som foreligger på statistikknett.no

² Pga. avrundinger kan summen avvike fra 100.

Tabell 7 Purismegrupper i 2002 og 2010

	2002	2010
Minst puristisk	62%	65%
Nøytral	24%	25%
Mest puristisk	14%	10%
I alt	100%	100%
N=	2085	4882

$\chi^2=15.549$, $df=2$, $p<0.05$

5.1.5 Erfaring fra flerdagers fot-/skiturer

Erfaringsnivået, målt i forhold til erfaring fra flerdagers fot-/skiturer har vært relativt stabilt fra 1992 til 2010. Dette gjelder både norske og utenlandske besøkende. Det er signifikante forskjeller som peker i retning av økende erfaringsnivå fra 1992 til 2010, men forskjellene er så små at de har liten forvaltningsmessig betydning. I diskusjoner om friluftslivdeltakelse generelt, blir det av og til hevdet at erfaringsnivået i befolkningen generelt er synkende. Resultatene viser at dette ikke gjelder for de som besøkte Jotunheimen, snarere tvert imot.

Tabell 8 Har du tidligere vært på en flerdagers fottur eller skitur?

	1992	2002	2010
Aldri	26.2%	22.3%	23.3%
1 gang	8.4%	6.2%	7.5%
2-5 ganger	26.6%	24.2%	25.7%
6-10 ganger	13.0%	17.2%	13.8%
11-20 ganger	7.2%	9.2%	8.1%
>20 ganger	18.6%	21.0%	21.6%
N=	2191	2983	6408

$\chi^2=54.754$, $df=10$, $p<0.05$

5.3 Endringer i bruken av Jotunheimen

5.3.1 Tidligere besøk i Jotunheimen

Andelen førstegangsbesøkende har holdt seg relativt stabil i undersøkelsesperioden. Dette gjelder både norske og utenlandske besøkende.

Tabell 9 *Hvor mange somre/vintre har du vært i Jotunheimen nasjonalpark tidligere?*

	1992	2002	2010
Aldri vært i Jotunheimen	48%	43%	45%
Vært der sommerstid	51%	56%	54%
Vært der vintertid	16%	17%	18%
N=	2253	3108	6837

$X^2=16.103$, $df=6$, $p<0.05$

En ser at blant de som har besøkt området tidligere, har antall somre og vintre de har vært der tidligere, økt (tabell 10). Dette er i overensstemmelse med at gjennomsnittsalderen blant de besøkende har økt, selv om det nødvendigvis ikke er noen direkte sammenheng mellom alder og erfaring fra området.

Tabell 10 *Gjennomsnittlige antall somre/vintre vært i Jotunheimen nasjonalpark tidligere, de som hadde vært der tidligere henholdsvis sommers- og vinterstid*

	1992	2002	2010	One-way ANOVA
Gj.sn. antall somre	4.7	5.5	5.8	$F=9.886$, $df=2$, $p<0.05$, N=6080
Gj.sn. antall vintre	5.5	6.9	7.1	$F=4.566$, $df=2$, $p<0.05$, N=1870

5.3.2 Turfølge

Andelen som deltar på en "organisert" tur (skoleklasse, fellestur, DNT/turlag, speidergruppe el.l.) er noe redusert i 2010, sammenlignet med foregående år. I 1992 var 7% på organisert tur, i 2002 var den på 6%, mens i 2010 er det bare 4% av de som fyller ut selvregistreringskort som oppgir å være på en organisert tur ($X^2=54.022$, $df=2$, $p<0.05$, $N=12239$).

Størrelsen på turfølget er om lag uendret fra 1992 til 2010 (forskjellene er ikke statistisk signifikante). Halvparten av turfølgene består av to personer i alle tre undersøkelsesår (tabell 11).

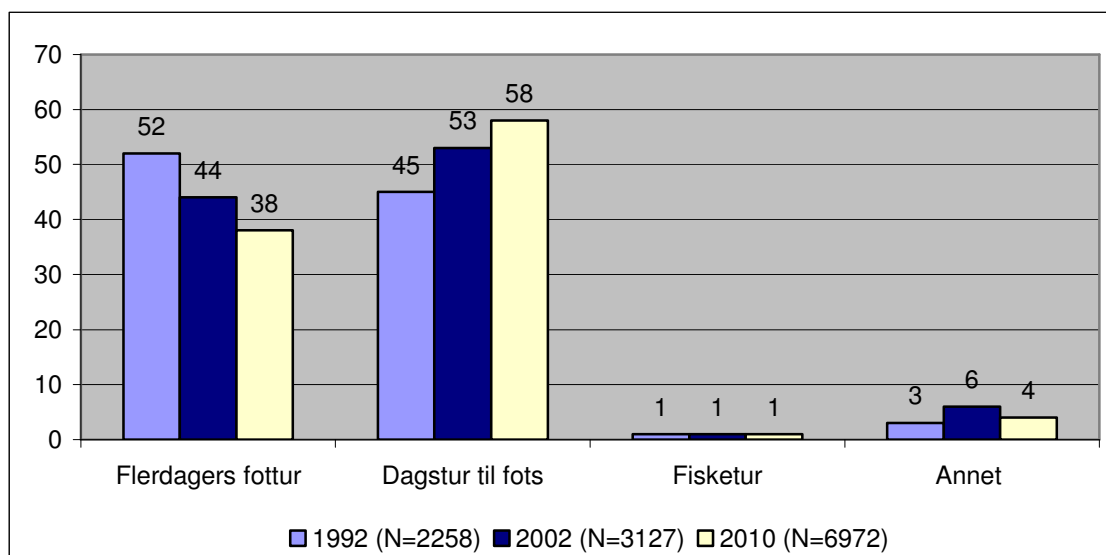
Tabell 11 Størrelse på turfølget

	1992	2002	2010
Går alene	6%	7%	7%
2 personer	49%	51%	49%
3-4 personer	30%	28%	28%
>4 personer	16%	14%	16%
I alt	101%	100%	100%
N=	2255	3073	6709

5.3.3 Formål med turen

Andelen som er på flerdagers fottur synker i perioden, og andelen på dagstur øker. Dette trenger ikke nødvendigvis å bety at oppholdet i Jotunheimen blir kortere. En mulighet er at andelen som tar flere dagsturer framfor en tradisjonell, sammenhengende flerdagers tur øker.

I 2002 ble det ved gjennomgangen av turrutene som var inntegnet på selvregistreringskortene, etter hvert klart at en del fotturister hadde tatt flere dagsturer i området. Disse ble i 2002 registrert som en egen kategori. En tilsvarende kategori finnes ikke i datamaterialet fra 1992, verken på listen over "hovedhensikt med turen" eller på listen over start-/sluttpunkt i 1992. Det betyr ikke at en slik måte å bruke Jotunheimen på i 1992 ikke eksisterte, men at antall tilfeller sannsynligvis var så få at de ikke ble registrert spesielt. I 2002 utgjør imidlertid de som tar flere dagsturer i ulike områder 5.5% av de registrerte. (I figur 49 er disse plassert i kategorien "flerdagers fotturer"). Blant de som tok flere dagsturer, er de fleste (86%) i området 2 eller 3 dager. Av rutebeskrivelsene ser en at mange konsentrerer seg om de såkalte "highlights" i området, og det kan se ut som om hensikten er å få med seg flest mulig høydepunkter i løpet av kortest mulig tid. Blant de som hadde tatt flere dagsturer var Galdhøpiggen (41%) og Besseggen (41%) de mest populære turmålene. 22% hadde vært på Glittertind, 17% på Fannaråken og 19% i Utladalen. Nordmenn og utlendinger "shopper" høydepunkter i om lag samme grad. Svenskene skiller seg imidlertid ut fra de øvrige bostedskategoriene ved at andelen som tar flere dagsturer er to-tre ganger så høy som gjennomsnittet blant de besøkende.

Figur 49 Hovedhensikten med turen der de fylte ut selvregistreringskort

For å sjekke dette på en mer systematisk måte enn gjennom analyse av kartene (mange unnløt å tegne inn ruta), ble det i den oppfølgende undersøkelsen i 2010 spurt hva slags turer de hadde tatt, de som var på et flerdagers besøk i Jotunheimen. Som nevnt i avsnitt 4.2.6 viste etterundersøkelsen at av de som var på et flerdagers besøk i Jotunheimen i 2010¹ gikk ca. 45% en sammenhengende tur med ulike overnattingssteder, ca. 40% overnattet på ett sted og gikk dagsturer fra dette stedet, mens ca. 15% gikk dagsturer fra ulike utgangspunkt til ulike turmål. Også i 2010 er det særlig svensker som tar flere dagsturer fra ulike utgangspunkt. 35% av de svenske besøkende som oppholdt seg to dager eller mer i Jotunheimen tok dagsturer fra ulike utgangspunkt. Det er nesten dobbelt så mange som gjennomsnittet for de besøkende som helhet (18%).

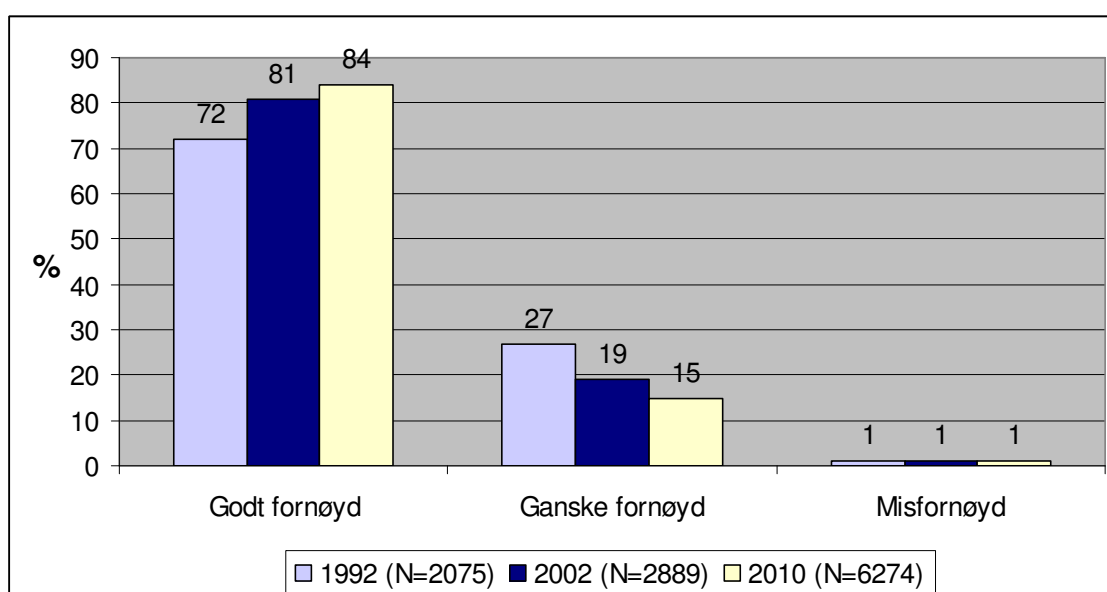
Det er mulig at reduksjonen av lengden på de sammenhengende, flerdagers fotturene er uttrykk for samme tidsånd som fokuseringen på høydepunkter i området. Den gjennomsnittlige lengden på flerdagersturene er redusert fra 4.9 dager i 1992 til 4.4 dager i 2002. I 2010 er gjennomsnittslengden 4.5 dager (One-way ANOVA: $F=13.264$, $df=2$, $p<0.05$, $N=5193$). Blant de som var på en flerdagers fottur i 1992 gikk 35% korte turer, dvs. turer som varte 2-3 dager. I 2002 var tilsvarende andel 47% og i 2010 var den 45%. Dette er i samsvar med en tilsvarende undersøkelse i Rondane i 2009; Av de som gikk flerdagerstur var halvparten på en tur av 2-3 dagers varighet (Vorkinn & Andersen 2010).

¹ De som har vært på kun ett besøk og har oppholdt seg flere dager i Jotunheimen ($N=781$), resultatene vekta i forhold til variabelen "erfaring fra flerdagersturer", med samme fordeling som data fra selvregistreringskortene.

5.4 Tilfredshet med forvaltningen

Tilfredsheten med forvaltningen har økt fra 1992 til 2002, fra 72% som var godt fornøyd i 1992 til 81% som var godt fornøyd i 2002 og 84% godt fornøyde i 2010 (figur 50).

Forvaltnings-innsatsen har også økt i denne perioden, og resultatene tyder på at denne innsatsen har vært vellykket i forhold til de besøkende. Nå kan en neppe forvente at de besøkende skiller mellom de tiltak forvaltningen/SNO har gjennomført, og den tilrettelegging Den Norske Turistforening og private aktører i parken gjennomfører, slik at æren for den økende tilfredsheten blant de besøkende må deles mellom de ulike aktørene i parken.

Figur 50 Er du fornøyd med forvaltningen generelt og tilretteleggingen for friluftslivutøverne i Jotunheimen nasjonalpark?

6. Endringer fra 1992 til 2010 – data fra intervjuer i felt (1992 og 2002) og mailbasert etterundersøkelse (2010)

6.1 Kunnskaper om området og regelverk

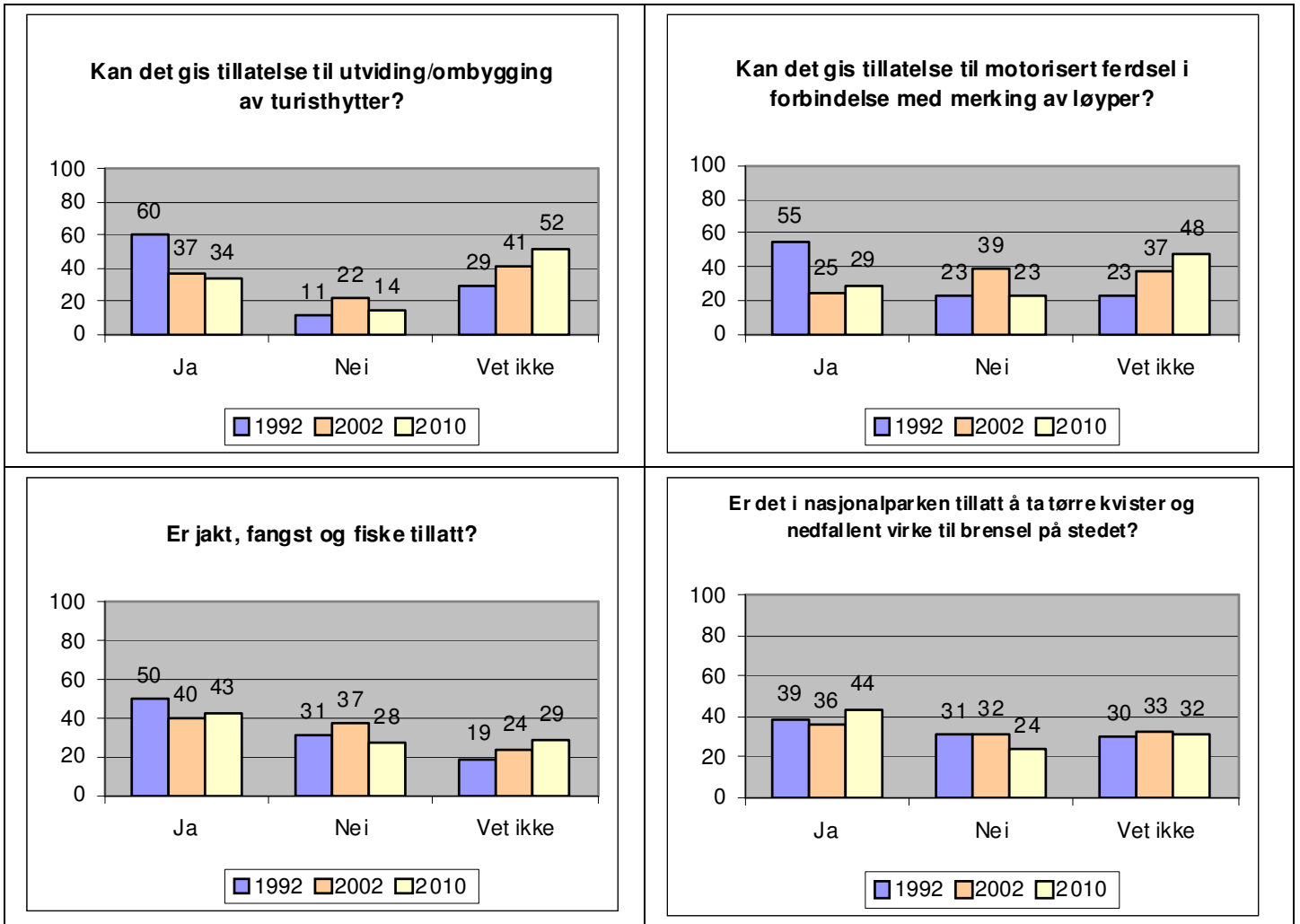
Færre i 2002 enn i 1992/2010 er klar over at området de er i er vernet som nasjonalpark/ landskapsvernområde. Mens 95% var klar over dette i 1992, er andelen 85% i 2002. I 2010 er igjen 96% klar over at Jotunheimen er vernet som nasjonalpark. Det ser derfor ut som om avviket i 2002 kan skyldes tilfeldige utslag som følge av begrenset størrelse på utvalget. En annen mulig forklaring er som tidligere nevnt at 2002 var ”Det Internasjonale Fjellenes År” med en rekke markeringer i Norge. Det er mulig at dette førte til at ikke bare flere nordmenn oppsøkte fjellheimen i 2002, men også at markeringene tiltrakk nye grupper av besøkende, med mindre kjennskap til fjellet (se også diskusjoner i vedlegg 1).

I 2002 og 2010 ble de som var klar over vernestatusen spurt om de ville ha besøkt området, dersom det ikke hadde vært vernet. De aller fleste av de som kjente til vernestatusen sa at de ville ha brukt området på samme måte. Bare 3-4 % av de spurte begge år mente at vernestatusen er direkte utslagsgivende i valget av turmål.

Når det gjelder kunnskapsnivået om regelverket ble det stilt fire spørsmål om dette (se figur 51). Den tydeligste trenden er at det blir flere og flere som sier at de ikke kjenner regelverket. Både når det gjelder utvidelse/ombygging av turisthytter, motorisert ferdsel i forbindelse med merking av løyper og tillatelse til jakt, fangst og fiske, så øker andelen som svarer ”vet ikke” markert fra 1992 til 2010.

For alle de fire tiltakene, er det under halvparten som vet hva som er tillatt. Nå kan det hevdes at det ikke spiller noen rolle om de besøkende kjenner til alle sider ved regelverket, som at det kan gis tillatelse til utvidelser av turisthyttene. Men det er grunn til å tro at svargivningen på disse spørsmålene reflekterer generell kjennskap til regelverket for nasjonalparkene. Resultatene er derfor et signal om at det er et betydelig og økende behov for informasjon om regelverket for nasjonalparken.

Figur 51 Kunnskap om regelverket for nasjonalparken

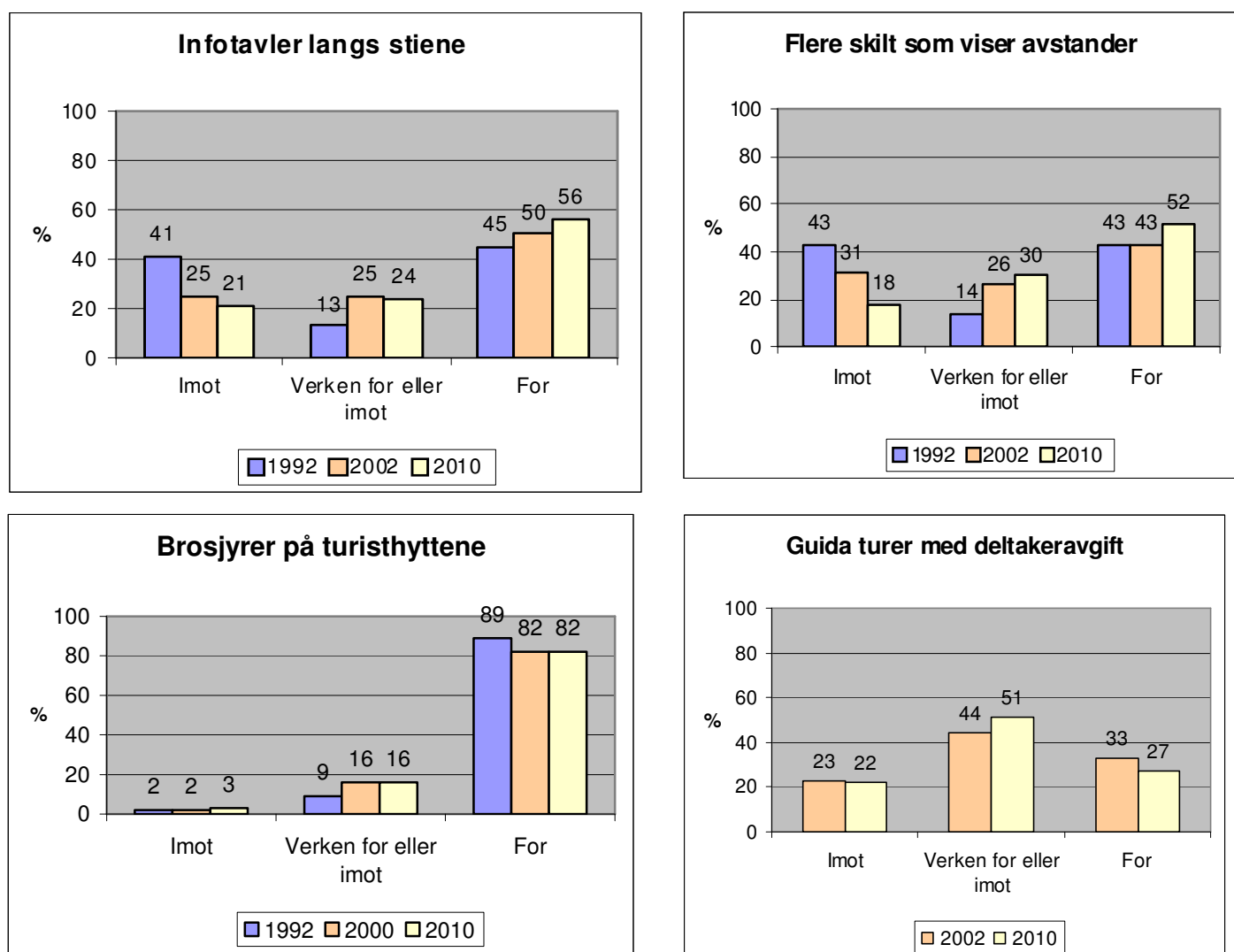

6.2 Holdninger til forvaltningstiltak

6.2.1 Informasjonstiltak

Når det gjelder de to informasjonstiltakene som innebærer fysiske installasjoner i naturen (infotavler langs stiene og avstandsskilt), ser en av figur 52 at andelen som ønsker slike tiltak er har økt noe fra 1992 til 2010. Når det gjelder brosjyrer om naturen og severdighetene i området som blir lagt ut på turisthyttene, så er dette et tiltak som får stor oppslutning i alle tre undersøkelsesår.

Figur 52 Holdninger til ulike informasjonstiltak

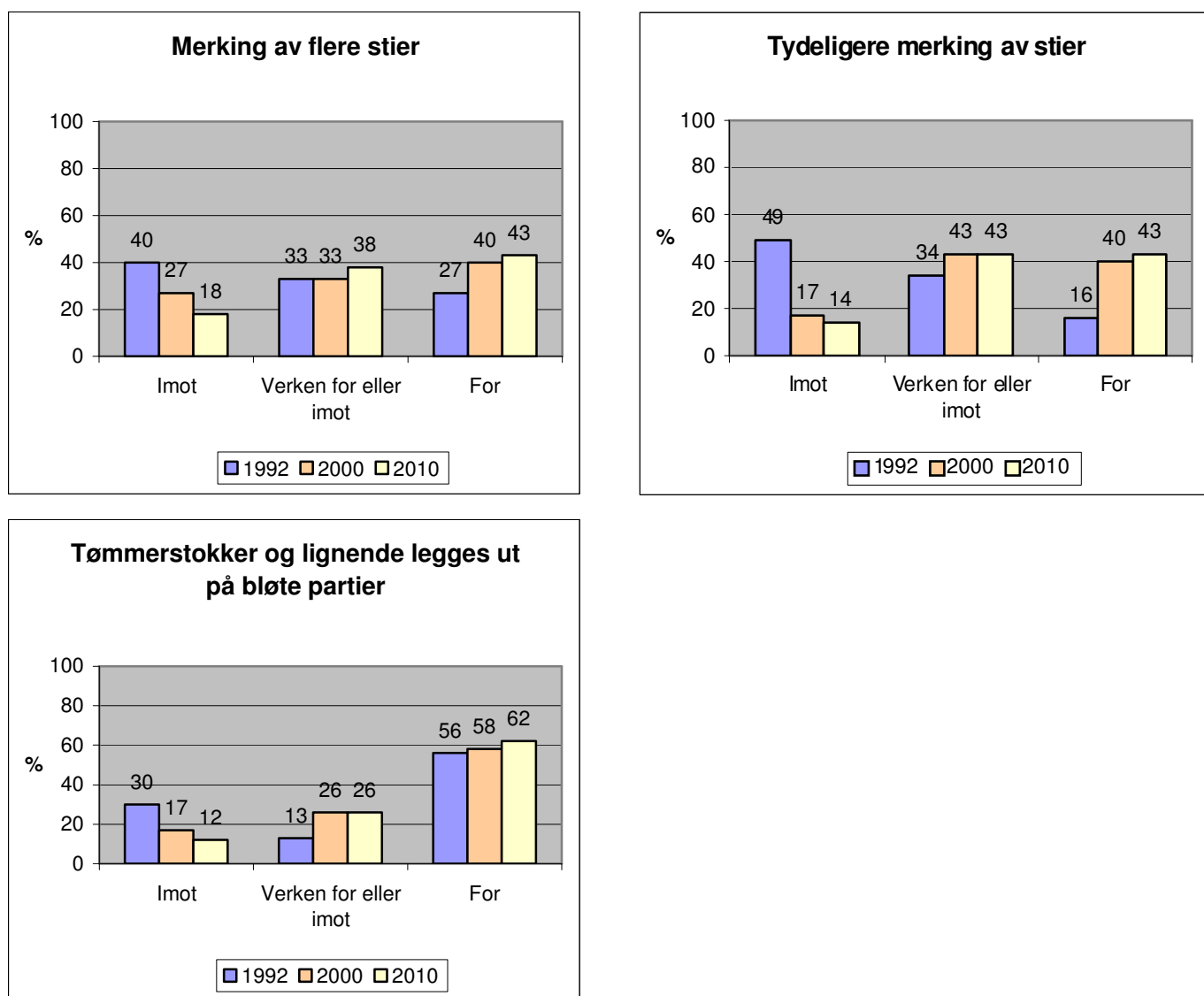

6.2.2 Merking og forbedring av stier

Ønsket om flere og bedre merkete stier økte betydelig fra 1992 til 2002. Økningen bekreftes av resultatene fra 2010. En ser også at andelen som er imot slike tiltak er redusert fra 1992 til 2002.

Andelen som er for at det legges ut tømmerstokker og lignende på bløte partier har økt svakt i perioden, men andelen som negativ til et slikt tiltak er kraftig redusert fra 1992 til 2010 (fra 30 til 12% imot).

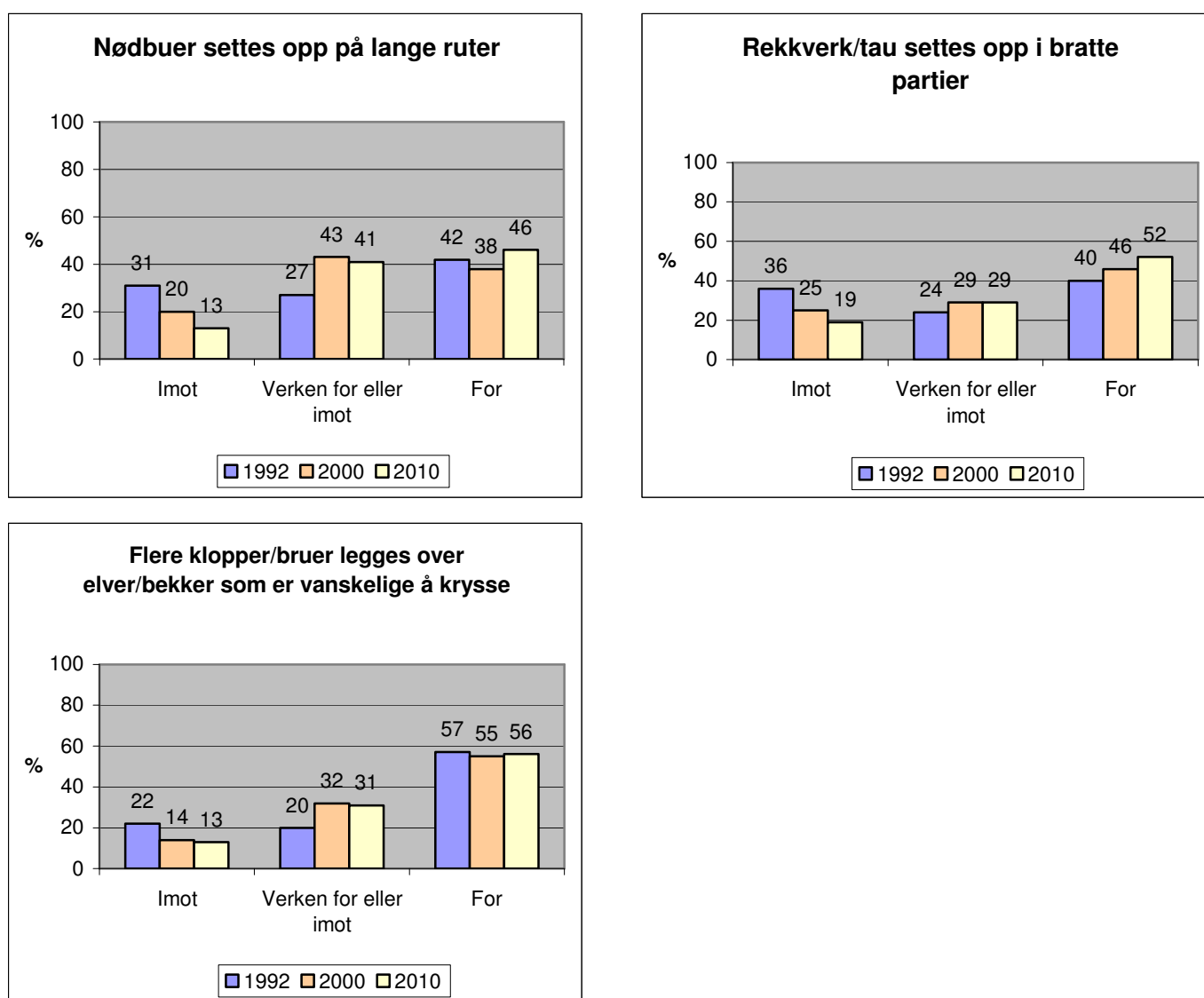
Figur 53 Holdninger til merking og forbedring av stier

6.2.3 Sikkerhetstiltak

Mellom 40-55 av de besøkende er for sikkerhetstiltak som nødbuer på lange ruter, rekkverk/tau i bratte partier og flere klopper/bruer over elver/bekker som er vanskelige å krysse. Fra 1992 til 2010 er det blitt flere som ønsker rekkverk/tau i bratte partier (henholdsvis 40 og 52%). Selv om det ikke har vært noen stor økning i andelen som ønsker sikkerhetstiltak, har motstanden også mot disse tiltakene blitt redusert fra 1992 til 2010.

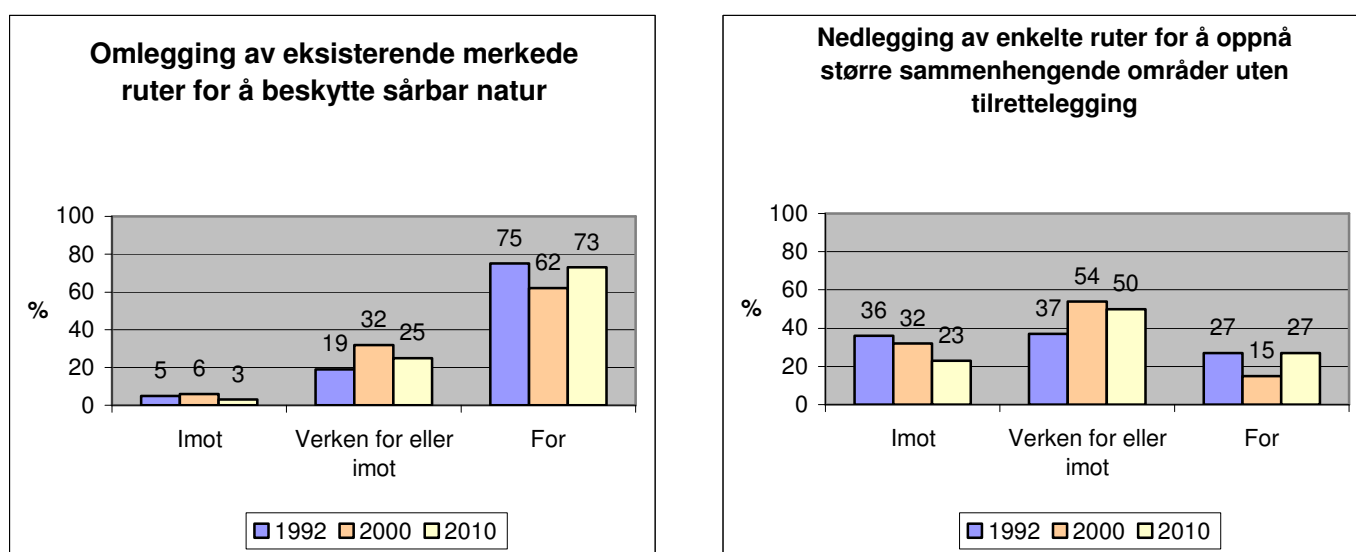
Figur 54 Holdninger til sikkerhetstiltak

6.2.4 Tiltak for å skåne miljøet

Fra 1992 til 2002 ble det registrert en minkende oppslutning om nedlegging av merka ruter, men i 2010 er oppslutningen på samme nivå som i 1992. En mulig forklaring på dette er at det er en skjevhet i utvalgspopulasjonen i 2002 som ikke er fanget opp gjennom de variablene som er registrert de to årene.

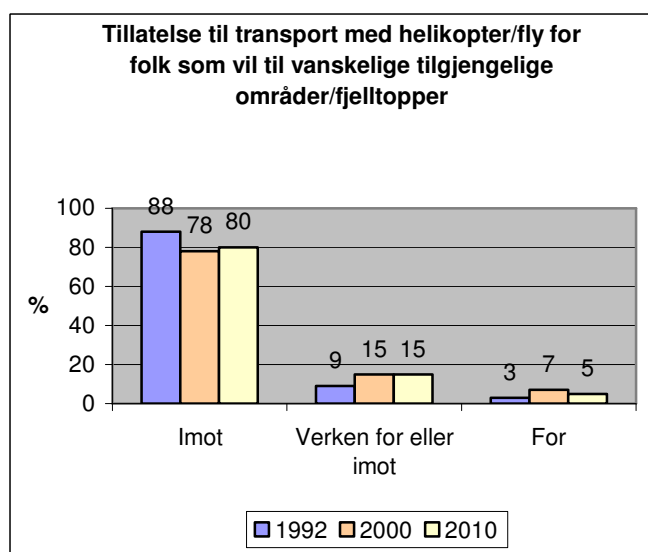
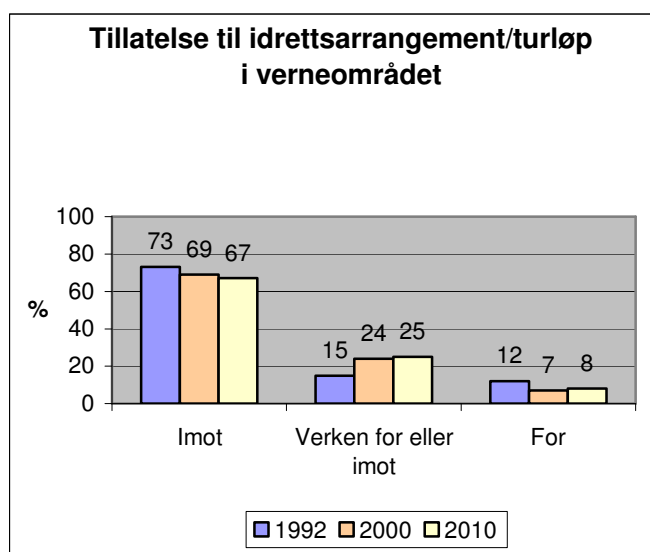
Figur 55 Holdninger til omlegging og nedlegging av ruter

6.2.5 Helikopterturer og idrettsarrangement

Når det gjelder tillatelse til bruk av helikopter/fly for å komme til vanskelig tilgjengelige områder/fjelltopper og tillatelse til idrettsarrangement/turløp, er andelen som er for dette forholdsvis uendret fra 1992 til 2010. For begge typer tiltak er det en svært stor andel som er negative.

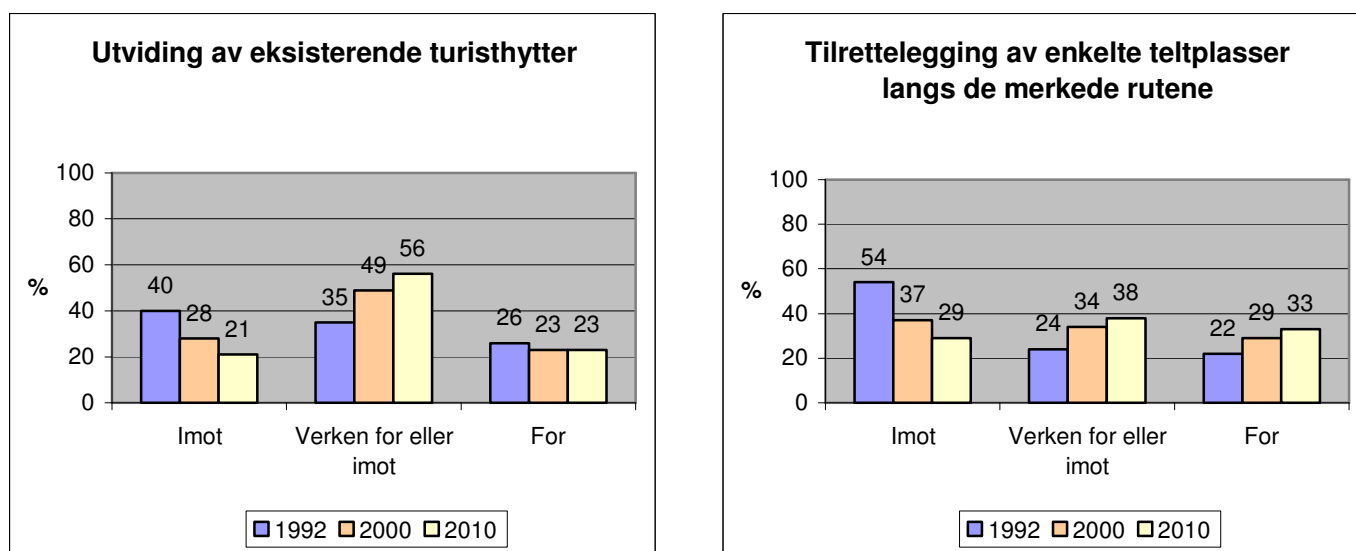
Figur 56 Holdninger til helikopterturer og idrettsarrangement

6.2.6 Bedring av overnattingsmulighetene

Andelen som ønsker tilrettelegging av enkelte teltplasser langs de merkede rutene har økt noe fra 1992 til 2010 (fra 22 til 33%). Andelen som ønsker utviding av de eksisterende turisthyttene har endra seg lite fra 1992 til 2010. For begge typer tiltak ser en imidlertid samme tendens som for de foregående tiltakene, nemlig at andelen som er *imot* slike tiltak er avtagende.

Figur 57 Holdninger til økning av overnattingsmuligheter

6.3 Opplevde endringer i området

Spørsmålene om opplevde endringer ble kun stilt til de som har vært i området tidligere, og som derfor har et sammenligningsgrunnlag fra tidligere besøk.

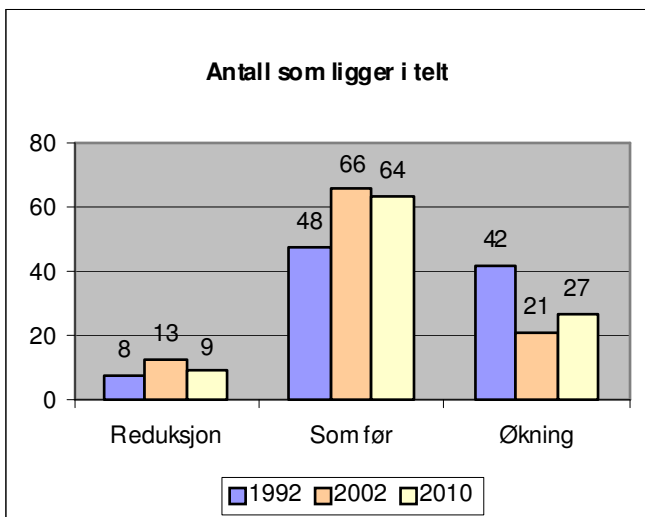
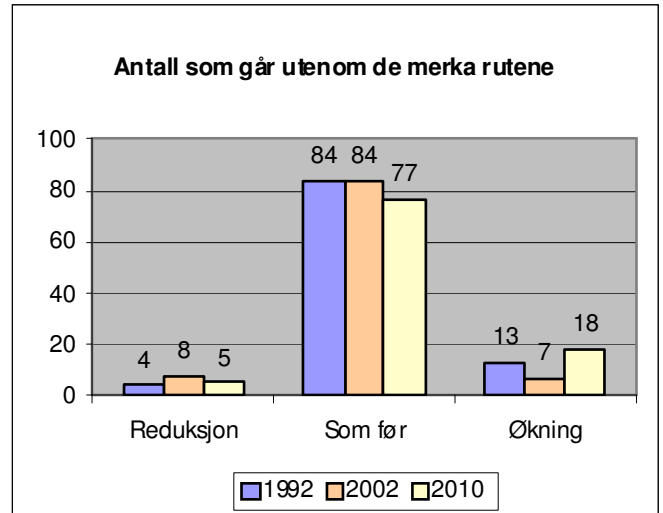
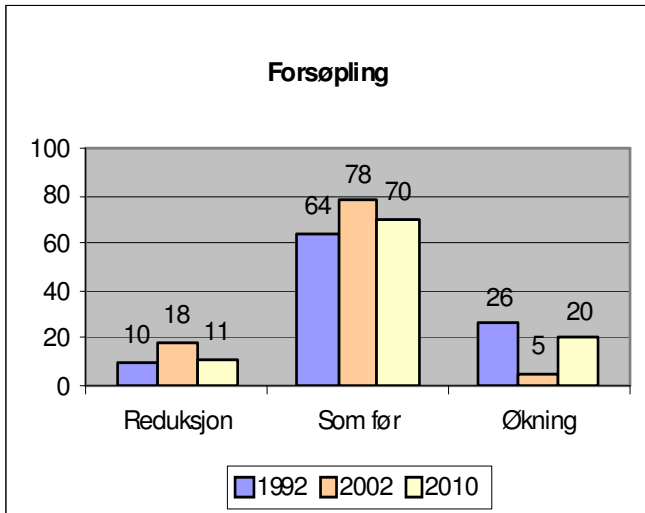
Svarene på disse spørsmålene er ikke enkle å tolke. For det første har vi ikke kjennskap til når de besøkende var i området første gang, og dermed hva sammenligningsgrunnlaget er, når de vurderer endringene. For det andre det ikke er noe entydig trend fra 1992 til 2002 til 2010, siden andelen som rapporterer en økning for ulike forhold, går ned fra 1992 til 2002, mens den går opp igjen til 2010. Det kan som nevnt mistenkes at det er ulikheter i utvalgene som fører til dette. Svargivningen på disse spørsmålene må uansett tolkes med forsiktighet. Det må også understrekes at det kun er spurt om opplevde endringer; ikke om endringene oppleves som akseptable eller ei.

Det er et gjennomgående trekk at få synes det har blitt noen reduksjon i ulike bruksmåter, tilrettelegging eller negative effekter på naturmiljøet i de tre undersøkelsesårene. For flere forhold (antall som ligger i telt, forsøpling og antall som går utenom de merka rutene), så mener hovedtyngden av de som har vært i området tidligere at tilstanden er som før. Det ser imidlertid ut til at mange besøkende opplever at bruken av området øker, for andelen som sier de har opplevd en økning i antallet som ligger på turisthyttene og i antall turgåere, er gjennomgående høy alle tre undersøkelsesår.

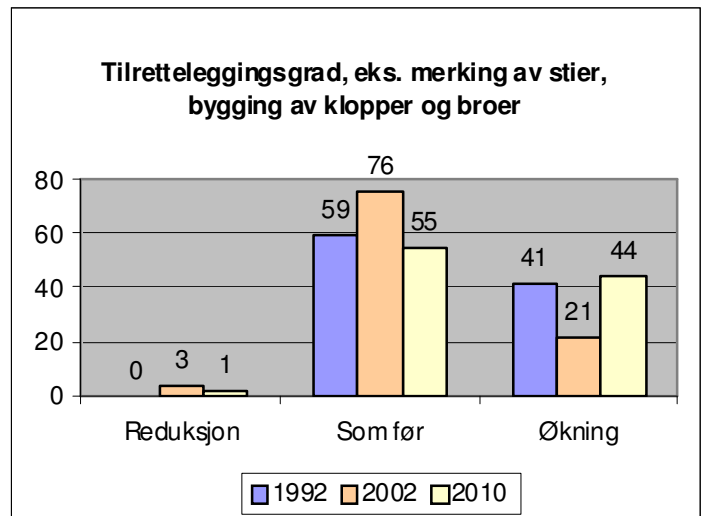
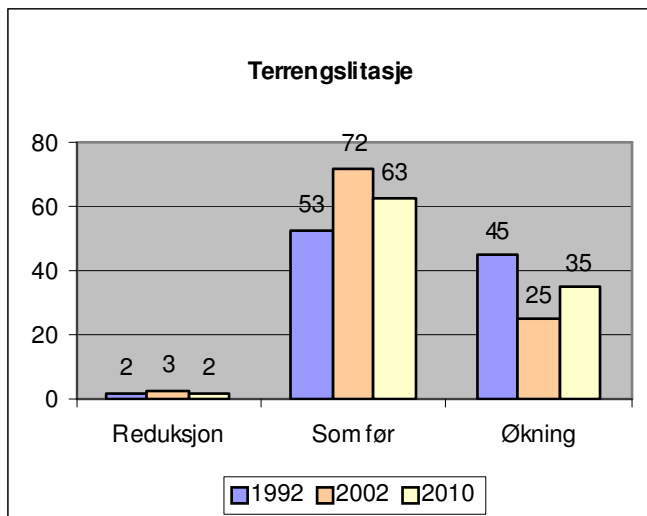
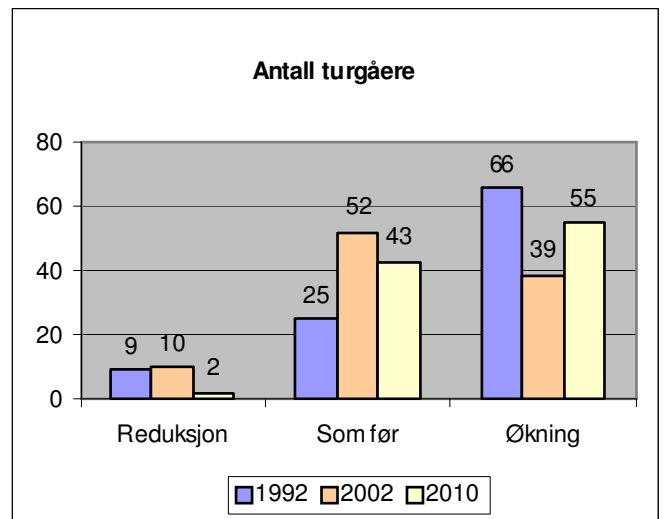
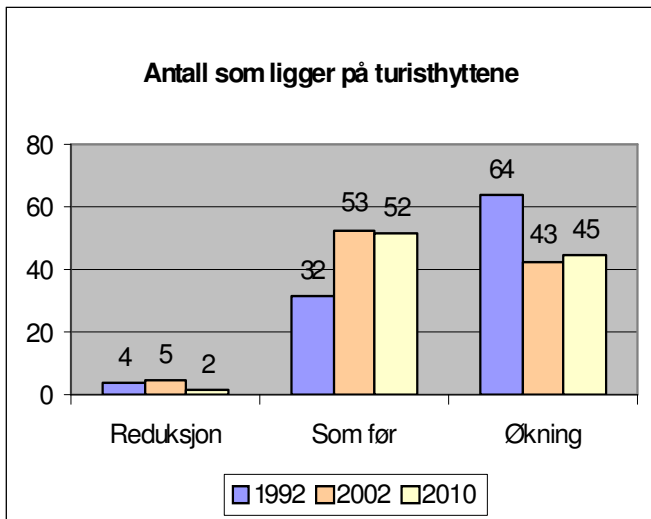
Videre mener ganske mange (ca. 40% i 1992 og 2010) at både tilretteleggingsgraden (merking av stier, bygging av klopper og broer) og terrengslitasjen har økt.

Figur 58 Opplevde endringer i området

a) Forhold der flertallet mener at tilstanden har vært uendret

b) Forhold der mange sier at de har registrert en økning

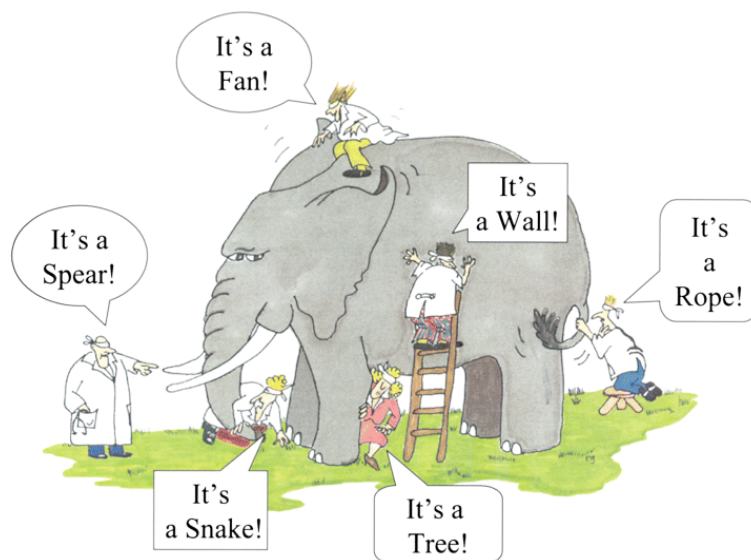

7. Referanser

- Andersen, O. & Gundersen, V. *Ferdsel og bruk av Rondane. Etterundersøkelse blant besøkende sommeren 2009*. NINA Rapport 599.
- Bø, Esben. 1998. *Forvaltningsplan for Jotunheimen nasjonalpark og Utladalen landskapsvernområde*. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane og Fylkesmannen i Oppland. Rapport nr. 4.
- Båtstad, K.R. 2001. *Dagens ferdsel i Dovrefjellområdet sammenlignet med bruksområdet til villrein 1999-2000*. Hovedoppgave, Natur-, helse- og miljøvernstudiet. Høgskolen i Telemark.
- Engesæter, P. 2003. Turistinformasjon langs rv. 55 over Sognefjellet – en vurdering av informasjonsmaterialet langs Nasjonal turistveg over Sognefjellet. ØF-rapport nr. 20/2003.
- Flognfeldt jr., T. 1997. *Reiselivsundersøkelsen i Ottadalen sommeren 1995*. Rapport nr. 2. Tilreisendes bruk av aktiviteter og opplevelser i Ottadalen juni-september 1995. Arbeidsnotat nr. 38/1997. Høgskolen i Lillehammer.
- Flognfeldt jr., T. 1993. *Virkemidler for stedsutviklingen i reiselivet*. NORAS-prosjektet "Stedsutvikling for reiselivet", Arbeidsnotat nr. 2:1993.
- Flognfeldt jr., T. & Grjotheim, S. 2009. *Gondolbane opp Lomseggen – en intervjuundersøkelse*. Foreløpig rapport 30.04.09.
- Intervjuundersøking 1992 i felt*. Resultatnotat fra undersøkelsene i 1992. NINA. Upublisert.
- Haukeland, J.V. 2009. *Interessen for å besøke nasjonalparker blant utenlandske turister*. Foredrag på konferanse for nasjonalparkkommuner, Otta, 25.mars 2009. (<http://www.run.no/Default.asp?WCI=ViewNews&WCE=1381&DGI=138>).
- Holovan, N. 2009. Datautkjøringer fra spørreundersøkelse i Lom kommune sommeren 2009.
- Horwath Consulting AS. 2002. *Attraksjoner i Norge*. Statens nærings- og distriktsutviklingsfond, rapport 1-2002.
- Kajala, L., Almik, A., Dahl, R., Dikšaitė, L., Erkkonen, J., Fredman, P., Jensen, F. S., Karoles, K., Sievänen, T., Skov-Petersen, H., Vistad, O. I. and Wallsten, P. 2007. *Visitor monitoring in nature areas – a manual based on experiences from the Nordic and Baltic countries*. København: Nordisk Ministerråd. http://www.norden.org/sv/publikationer/publikationer/2007-534/at_download/publicationfile
- Kaltenborn, B. 1994. *Recreational use of Jotunheimen national park: some implications for management and planning*. Norsk geografisk tidsskrift 48 (1994), pp. 137-149.
- Lindberg, K. 2001. *Forvaltning av verneområder i Norge – sett fra utlandet*. UTMARK 3:2001: Forvaltning av utmarksareal. (<http://www.utmark.org/>)
- National Parks Visitor Monitoring Steering Group. 2002. *Visitor research in Scotland's proposed national parks development of common baseline information executive summary*. <http://www.snh.org.uk/pdfs/strategy/natparks/sr-execsum.pdf>
- Nilsen, T. 1992. *Brukerundersøkelse på friluftsliv i Hjerkins skytefelt. Bruk av ferdselsdata for å vurdere konflikter mellom friluftsliv og Forsvarets virksomhet*. Rapport nr 2/92. Rapporter og meddelelser fra Senter for miljø og utvikling (SMU). Universitetet i Trondheim.
- Restad, C. *På steinstien – reaksjoner på slitasjereduserende tiltak ved Besseggen*. Masteroppgave, institutt for naturforvaltning, Universitetet for miljø- og biovitenskap.
- Steen Jacobsen, J.K. 2006. *Reiser i unike landskaper. Opplevelser og vurderinger av nasjonale turistveger*. TØI rapport 827/2006.
- Stevens, T. 2002. *Sustainable Tourism in National Parks and Protected Areas: an Overview*. Scottish Natural Heritage Commissioned Report F01NC04.
- Sæter, J.A & Vonlanthen, P (1994): *Turisters forhold til vertssteder. En analyse av*

- turisters besøksmotiver, aktivitets- og reiseadferd, basert på casestudier av Risør, Hovden og Lofoten.* ØF-rapport 10/94. Østlandsforskning, Lillehammer.
- Vistad, O.I. 2009. *Ferdslut frå fjellnære reiselivsbedrifter.* NINA Rapport 441. <http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/rapport/2009/441.pdf>
- Vistad, O.I. 1995. *I skogen og i skoltet. Ein analyse av friluftsliv, miljøoppleving, påverknad og forvaltning i Femundsmarka, med jamføringar til Rogen og Långfjället.* Dr. Polit.avhandling, Geografisk institutt, Universitetet i Trondheim
- Vistad, O.I. & Vorkinn. 2011. *The Wilderness Purism Construct – Experiences from Norway with a simplified version of the purism scale.* Article submitted to “Forest Policy and Economics”. Accepted with revisions.
- Vorkinn, M. 1992. *Selvregistreringskasser i Jotunheimen 1992. Resultater.* Notat 23.11.92. NINA.
- Vorkinn, M. 2003a. *Ferdslut ut fra hytter i Rondane midt og sør. Oppland og Hedmark fylkeskommuner.* Fylkesmannen i Oppland. Fylkesmannen i Hedmark. <http://www.oppland.no/Documents/Regional-utvikling/FerdslutRondanemidt-sor.pdf>
- Vorkinn, M. 2003b. *Bruk og brukere i Jotunheimen: Endringer fra 1992 til 2002.* Upublisert notat. Østlandsforskning.
- Vorkinn, M. & Flygind, S. 2003. *Tilbakeføring av Hjerkinnskytefelt til sivile formål – utredning friluftsliv.* Østlandsforskning rapport 2003/02.
- Vorkinn, M. & Andersen, O. 2010. *Besøkende til Rondane og Dovre nasjonalparker – sommeren 2009. Resultater fra selvregistreringskasser og automatiske ferdselstellere.* Underveisnotat januar 2010.
- Vorkinn, M., Vittersø, J. & Riese, H. 2000. *Norsk friluftsliv - på randen av modernisering?* ØF-rapport nr. 02/2000.
- Vorkinn, M. & Vistad, O.I. 1997. *Naturinformasjonssentra: Reiselivsattraksjon og verktøy for miljøforvaltning.* ØF-rapport 1997/22
- Vorkinn, M., Aas, Ø. & Kleiven, J. 1997. *Friluftslivutøvelse blant den voksne befolkningen - utviklingstrekk og status i 1996.* ØF-rapport nr. 7/1997.
- Zillinger, M. 2007. *Guided Tourism – the Role of Guidebooks in German Tourist Behaviour in Sweden.* Østersund & Umeå 2007. <http://www.miun.se/ETOUR/Publikationer/Vetenskapliga-bokserien/Guided-Tourism--the-Role-of-Guidebooks-in-German-Tourist-Behaviour-in-Sweden/>

Vedlegg 1 Metode og gjennomføring

Tre blinde menn ble ført fram til en elefant og bedt om å beskrive elefanten. Den første blinde mannen kjente på leggen til elefanten, og konkluderte med at en elefant er tykk og rund som en trestamme. Den andre tok hånda rundt elefantens snabel og beskrev elefanten som slank og fleksibel, omtrent som en slange. Den siste blinde mannen dyttet til elefantens side og mente at elefanter er brede og ubevegelige som en stor vegg.

Fabel fra India

1992			
2002			
2010			

Vedlegg 1.1 Selvregistreringskasser

Selvregistreringskasser ble alle de tre undersøkelsesåne satt opp ved 8 av de mest brukte innfallsportene til Jotunheimen; Leirvassbu, Sognefjellet, Gjendehalsen, Veodalen, Utladalen, Visdalen, Turtagrø og Mjølkedalen. Selvregistreringskassene var plassert slik at de var godt synlige fra stien, og utenpå kassene var det en plakate som oppfordret de passerende til å stoppe og fylle ut et kort inne i kassa. Selvregistreringskort og instruksjoner for utfylling har vært utarbeidet på tre språk; norsk, engelsk og tysk. Det var ikke vært utplassert selvregistreringskasse ved Juvvatnet verken i 1992 eller 2002. Dette er en innfallspore der trafikken har ulike formål (trafikk både til skisenteret og til Galdhøpiggen), slik at trafikken går ut i ulike retninger fra parkeringsplassen. I tillegg er turene til Galdhøpiggen i stor grad organiserte turer med breføring. Det har derfor vært antatt at Juvvatnet/Juvasshytta er en innfallspore der en selvregistreringskasse ville fungere dårlig. I forbindelse med brukerundersøkelser i Rondane sommeren 2009, ble det lagt ut selvregistreringskort på frontruta på biler parkert på Spranget, også en innfallspore med stor trafikk. Gjennom merking av skjemaene og kontroll med returnerte skjema, fant en at metoden ga tilfredsstillende svarandel (Vorkinn & Andersen 2010). Sommeren 2010 ble derfor tilsvarende metode med utlegging av selvregistreringskort på parkerte biler prøvd ut på parkeringa ved Juvasshytta.

Selvregistreringskasser er en enkel og lite kostnadskrevenne datainnsamlingsmetode når en ønsker å dekke store områder over en lengre tidsperiode. Det er derfor en metode som er utbredt internasjonalt. Men metoden har sine svakheter, først og fremst ved at frafallet ved kassene kan være forholdsvis stort. En oppsummering av ulike norske og utenlandske bortfallsstudier finnes i Vorkinn & Andersen 2010. En vet for eksempel fra andre undersøkelser at andelen som fyller ut selvregistreringskort er langt lavere på stier med mye trafikk enn på stier med lite trafikk. I Jotunheimen er det derfor sannsynlig at andelen som har fylt ut et kort er lavere for kasser ved Gjendehalsen og i Utladalen, enn på de andre utplasseringspunktene for kassene. En må derfor være forsiktig med å bruke data fra selvregistreringskasser som et mål på *volumet* av trafikken i det enkelte år. Ett forhold som i liten grad har vært vurdert i ulike bortfallsstudier, er at de som ikke fyller ut selvregistreringskort har fylt ut et slikt kort tidligere i samme område. I etterundersøkelsen i 2010 ble det derfor spurt om de besøkende hadde benyttet de ulike innfallsporene hvor det

var brukerregistreringer. Det viste seg da at 40 % hadde gått ut/inn på flere enn én av innfallsportene hvor det var selvregistrering/utdeling av kort. Selvregistreringskortene viste at kun 18 mailadresser var registrert flere ganger, dvs. at de besøkende kun fylte ut ett selvregistreringskort selv om de besøkte området flere ganger. Passeringer av flere kasser kan også ha skjedd dersom de besøkende gikk en tur som startet og sluttet på ulike steder, typisk en flerdagerstur. Blant de som fylte ut selvregistreringskort i en av kassene, ble det fylt ut et kort for ”bare” 62% av de passeringene denne gruppen foretok forbi en av kassene. Dvs. at bortfallsstudier ved enkeltkasser, uten å sjekke for utfylling i andre kasser, vil overvurdere bortfallet ved den enkelte kasse. Resultatene viser også at for å få med alle turer folk tar gjennom sesongen, er det nødvendig å kartlegge dette i oppfølgende undersøkelser etter sesongslutt.

I 1992 ble selvregistreringskassene utplassert ca. 1. juli og sto ute til 10.-15. september (unntatt Mjølkedalen). Fordi beslutningen om gjennomføring av undersøkelsen ble tatt forholdsvis seint i 2002, ble utplasseringen av kassene forskjøvet til perioden 10.-15. juli, mens de sto ute til samme periode som i 1992 (unntatt Utladalen). I 2010 ble kassene satt ut ca. 1. juli og tatt ned i siste halvdel av september.

Hvert undersøkelsesår er det fylt ut flere tusen selvregistreringskort. Ut fra begrensede prosjektrammer var det i 1992 og 2002 nødvendig å effektivisere arbeidet med manuell koding av åpne spørsmål og turruter, samt punchingen. Dette ble gjort ved at kun hvert tredje utfylte kort for hver kasse ble punchet. Gjennomgangen av selvregistreringskortene viste at en del hadde fylt ut et felles kort for hele turfølget. Vi har da punchet hvert medlem i turfølget, bortsett fra der det er store grupper, f.eks. 20 i følge. Antall utfylte kort og antall personer registrert hvert år, er vist i vedleggstabell 1.1.

Vedleggstabell 1.1.1 Antall utfylte kort og registrerte personer i de 8 utplasserte selvregistreringskassene i 1992, 2002 og 2010 (utfylte kort ved Juvvatnet er ikke inkludert)

	Antall kort punchet	Antall personer punchet	Totalt antall utfylte kort	Totalt antall personer registrert	Antall registrerte personer i forhold til antall utfylte kort
1992	2.357	3.166	7.071	9.498	134%
2002	2.606	3.547	7.818	10.641	136%
2010			6.885	9.110	132%

Blant de registrerte var det noen personer under 15 år og noen som var i Jotunheimen pga. yrkesmessige årsaker. Disse ble kuttet ut fra beregningene. Dette utgjorde ca. 200 personer i 1992, 170 personer i 2002 og ca. 400 personer i 2010 (alle kort puncha i 2010).

For å sammenligne endringer mellom undersøkelsesårene, er kun perioder hvor kassene sto ute i alle tre år, sammenlignet. For de fleste kassene gjelder dette perioden 10. juli -10. september.

For å sjekke hvor representativ denne 2 måneders-perioden er for sommersesongen som helhet, har vi for 2010 sammenlignet de som fylte ut selvregistreringskort i denne perioden (80% av utfylte selvregistreringskort, heretter kalt "hovedsesong") med de som fylte ut kort før/etter dette tidspunktet (20% av utfylte selvregistreringskort, heretter kalt "skuldresesong"). Vi fant ikke signifikante forskjeller mht. kjønn, formål med turen, tilfredshet med forvaltningen eller purismegrad mellom kort fylt ut i hovedsesong og skuldresesong. For noen kjennetegn var det signifikante forskjeller mellom de to utvalgene, men forskjellene var jevnt over små:

Vedleggstabell 1.1.2 Signifikante forskjeller mellom selvregistreringskort fylt ut i hovedsesong og skuldresesong

	Hovedsesong	Skuldresesong	
Gjennomsnittsalder	41.9 år	40.6 år	F=10.904, N=8472, p=0.001
Andel utlendinger	48%	43%	X ² =12.679, df=1, p=0.000
Andel på organisert tur	4%	5%	X ² =4.594, df=1, p=0.021
Andel første-gangsbesøkende	45%	42%	X ² =4.924, df=1, p=0.014

Erfaring fra flerdagers fotturer ble målt i intervaller. Her var det 1-2% avvik innen hvert intervall mellom de to utvalgene.

Selvregistreringskort fylt ut i hovedsesong synes altså å være godt representative for sommersesongen som helhet. Sammenligningen over de tre undersøkelsesårene kan dermed også sies å være representativ for sommersesongen som helhet.

1992			
2002			
2010			

Vedlegg 1.2

Utdypende /oppfølgende undersøkelser

Via selvregistreringskort er det kun mulig å samle inn et fåtall nøkkelopplysninger om bruken og brukerne. Som grunnlag for forvaltning er det imidlertid også behov for data om de besøkendes motiver, ønsker og synspunkter på forvaltningen, data om bruken over hele sesongen o.a. I 1992 og 2002 ble det derfor gjennomført personlige intervjuer i felt av forvaltnings- og oppsynstjenesten i Jotunheimen. I 1992 ble intervjuene gjennomført i tilknytning til ordinær oppsynsvirksomhet. Intervjuene ble gjennomført langs T-rutene, og av flere personer. I 2002 ble intervjuene gjennomført av én person og i større grad i tilknytning til overnattingssteder i parken.

I 1992 ble 224 personer intervjuet, i 2002 var antall intervjuede 275. Begge år forelå skjemaet på engelsk og norsk. I 1992 ble intervjuene gjennomført i perioden 5. juli-13. september. I 2002 ble intervjuene gjennomført i perioden 16. juli til 6. september.

Siden siste undersøkelse ble gjennomført i 2002 har det vært en enorm utvikling innen datateknologi, noe som blant annet har muliggjort nettbaserte undersøkelser. I forhold til tidligere postale undersøkelser, basert på innmeldte navn og adresser, er det store kostnadsbesparelser med nettbaserte undersøkelser både i forhold til portokostnader, trykkekostnader og punchekostnader. I forhold til intervjuundersøkelser i felt, har en muligheten til å nå langt flere respondenter, og dermed også i større grad kunne vurdere ulikheter mellom ulike grupper av besøkende. Med intervjuer etter sesongslutt har en også muligheten til å kartlegge bruken over hele sesongen, i motsetning til intervjuer i felt.

I forhold å sammenligne utviklingstrekk er det imidlertid en klar ulempe å endre undersøkelsesmetodikk fra ett år til et annet. En nettbasert undersøkelse ville imidlertid ikke bare gi en kostnadmessig fordel og mulighet til mer detaljerte analyser, det ville også gi en mulighet til å sammenligne med tilsvarende undersøkelser gjennomført i Rondane og Dovrefjell året før. I forhold til framtidige undersøkelser i Jotunheimen, må en også forvente at nettbaserte undersøkelser er aktuelt. Det ble derfor valgt å endre metode for de oppfølgende/utfyllende undersøkelsene i 2010.

Etter at selvregistreringskassene ble tatt inn i slutten av september, ble mailadresser fra selvregistreringskortene punchet. Etterundersøkelsen ble sendt ut 04.11.10. Det ble sendt

purremail 22.11.10 og 13.12.10. Datainnsamlingen ble avsluttet 24.01.11.

I alt ble det registrert 2.829 mail-adresser fra selvregistreringskortene. 18 stk. hadde registrert mailadressen sin flere ganger (på kort i ulike selvregistreringskasser), dvs. at vi i utgangspunktet hadde 2.811 adresser. Ved første utsendelse kom 564 mailer i retur pga. ugyldig adresse. En sannsynlig årsak til det store antall ugyldige adresser er at kortene ble fylt ut utendørs, og at utfyllingen derfor kunne bli unøyaktig.

Av de 2.247 som mottok skjemaet svarte 1.406 på alle spørsmålene, mens 150 fylte ut deler av skjemaet. Med begge grupper inkludert (slik det er vanlig å regne svarandel ved postale undersøkelser) tilsvarer dette en svarandel på 69 %. Av disse ble 15 stk. under 15 år kuttet ut fra dataanalysen.

Antall intervjuer i felt i 1992 og 2010 er relativt få, gitt områdets størrelse og antall brukere i området. Det kan derfor forekomme endringer i sammensetningen av utvalget fra 1992 til 2002 som skyldes tilfeldigheter og/eller små forskjeller i intervjumetodikk, mer enn reelle endringer i brukersammensetningen. Dette har en imidlertid mulighet til å kontrollere opp mot registreringene fra selvregistreringskassene:

Kjønn

Kjønnsammensetningen de tre undersøkelsesårene er forholdsvis lik, men med noe større andel av kvinner i 2002/2010.

Vedleggstabell 1.2.1 Kjønnsfordeling i de utdypende/oppfølgende undersøkelsene i 1992, 2002 og 2010

	Nettbasert		
	Intervjuer i felt		etterundersøkelse
	1992	2002	2010
Kvinne	38%	44%	43%
Mann	62%	56%	57%
N=	215	275	1372

I materialet fra selvregistreringskassene er kjønnsfordelingen den samme i 1992 og 2002, med 47% kvinner i utvalget. I 2010 er andelen 50%. Kvinner er med andre ord litt underrepresentert i de utdypende/oppfølgende undersøkelsene alle tre år, men forskjellene er såpass små at det har liten innvirkning på resultatene.

Nasjonalitet

Andelen av nordmenn er noe høyere i 2002 enn 1992-utvalget:

Vedleggstabell 1.2.2 Fordeling på nordmenn og utlendinger i de utdypende/oppfølgende undersøkelsene i 1992, 2002 og 2010

	Nettbasert		
	Intervjuer i felt		etterundersøkelse
	1992	2002	2010
Nordmenn	69%	76%	61%
Utlendinger	31%	24%	39%
N=	224	272	1369

Andelen nordmenn er lavere i etterundersøkelsen i 2010 enn den var i feltundersøkelsene i 1992 og 2002. Fordelingen av nordmenn og utlendinger i 2010 er imidlertid mer i samsvar med resultatene fra selvregistreringskassene enn de to foregående årene. Blant de ”selvregistrerte” har andelen nordmenn variert mellom 52 og 56% i de tre undersøkelsesårene. En mulig årsak til avviket mellom ”selvregistrerte” og feltintervjuene i 1992 og 2002 er at intervjuer for feltundersøkelsene i 1992 og 2002 kun forelå på norsk og engelsk, mens selvregistreringskortene i tillegg forelå på tysk.

Alder

Når det gjelder alder, er det en del forskjeller fra 1992 til 2002/2010. I 2002/2010 er andelen yngre (under 35 år) mindre, og andelen over 45 år større enn i 1992.

En finner imidlertid den samme tendensen i resultatene fra selvregistreringskortene, som har et langt større utvalg. Det er særlig andelen mellom 15 og 24 år som har gått ned fra 1992 til 2002/2010. Mens denne andelen var på 22% i 1992, er den nede på 12-14% i 2002/2010. De forskjellene en finner i intervjumaterialet ser med andre ord ut til å reflektere reelle endringer i sammensetningen av brukerne fra 1992 til 2002.

Vedleggstabell 1.2.3 Aldersfordeling i de utdypende/oppfølgende undersøkelsene i 1992, 2002 og 2010 sammenlignet med aldersfordeling fra selvregistreringskort

	Intervjuer i felt		Nett basert etter-	Selvregistreringskort ¹		
	1992	2002	undersøkelse	1992	2002	2010
15-24	19%	9%	8%	22%	12%	14%
25-34	32%	26%	23%	31%	28%	25%
35-44	25%	22%	23%	22%	23%	20%
45-54	19%	28%	24%	17%	22%	21%
55-74	4%	15%	22%	7%	15%	19%
75+			0.5%	0.3%	0.4%	0.6%
N=	223	272	1334	2148	2948	8474

Utdanning

Utdanningsnivået ble ikke undersøkt i 1992, slik at det ikke er mulig å si noe om eventuelle endringer i undersøkelsesperioden. I 2002 ser en imidlertid at det er de med høyskole og universitetsutdanning som dominerer blant turgåerne. Hele tre fjerdedeler (76%) av de som ble intervjuet hadde mer enn 12 års utdanning, dvs. tilsvarende høyskole- universitetsutdanning. I 2010 er andelen omtrent identisk; 75%.

Type tur og overnatting

Feltintervjuene ble foretatt som betegnelse tilsier, i felten. Sammenligningen av resultater fra etterundersøkelsen i 2010 med feltintervjuene, tyder på at de som går en sammenhengende flerdagerstur med overnatting på turisthyttene, kan ha blitt overrepresentert i feltundersøkelsen.

I 1992 og 2002 var det henholdsvis 10 og 3% som oppga at de skulle være bare en dag i området. I etterundersøkelsen i 2010 var det 14% som oppga at de ikke skulle overnatte i selve Jotunheimen eller i utkanten av Jotunheimen. Av de som oppholdt seg i området i flere dager var det 67% i 2002 som svarte at de skulle gå en sammenhengende tur. I etterundersøkelsen i 2010 gjaldt dette langt færre; om lag halvparten (1992-dataene er ikke sammenlignbare). Av de som overnattet i området overnatta 70-75% på en turisthytte i 1992 og 2002, mens vel halvparten av de som deltok i etterundersøkelsen i 2010 gjorde det samme.

¹Den perioden hvor det sto kasser ute begge år (ca. 10. juli-10. september)

Tidligere besøk i Jotunheimen

Andelen som hadde besøkt Jotunheimen tidligere i feltintervjuene var 62% i 1992 og 56% i 2002, mens den var på 68% i den oppfølgende undersøkelsen i 2010.

Kontroll for skjevheter i utvalgene

For å kontrollere om eventuelle forskjeller mellom 1992 og 2002 skyldes ulikheter i utvalgssammensetningen mer enn reelle endringer, ble resultatene i 2002 vektet til samme sammensetning som i 1992 for variablene kjønn, bosted (nordmenn vs. utlendinger) turfølge og intervjusted. Resultatene mellom vektete og uvektet utvalg i 2002 ble deretter sammenlignet for de spørsmålene der en kunne forvente størst utslag i forhold til skjevheter i utvalget. Dette gjaldt de 7 delspørsmålene om registrering av endringer i området, og de 16 delspørsmålene om holdninger til forvaltningstiltak. Ikke for noen av disse 23 delspørsmålene ble det registrert vesentlige forskjeller mellom uvekta og vekta utvalg. Forskjellene lå for det meste på 1-2 prosentpoeng, i noen få enkelttilfeller på 3 prosentpoeng. I tillegg ble de fire spørsmålene om hva som er tillatt i parken testa mot et vekta utvalg for nordmenn/utlendinger. Også for disse spørsmålene var det små forskjeller mellom vekta og uvekta utvalg.

Tilsvarende ble gjort for 2010-etterundersøkelsen. Her ble utvalget vektet i forhold til nordmenn/utlendinger, andelen som overnattet på turisthytte og tidligere besøk i Jotunheimen. Det var imidlertid små forskjeller i svargivning, på de samme 27 spørsmålene som nevnt over, i forhold til om en så på uvekta utvalg, eller vekta utvalg i forhold til de nevnte variablene.

1992			
2002			
2010			

Vedlegg 1.3 Representativitet av etterundersøkelsen i 2010 sammenlignet med selvregistreringskort utfylt i 2010

Nasjonalitet

Nordiske, særlig norske, besøkende er litt overrepresentert i etterundersøkelsen. Men andelen nordmenn var 55% blant de selvregistrerte, var den 61% i etterundersøkelsen. Dette kan både skyldes større interesse for tematikken blant norske besøkende, men også at det var vanskeligere å tyde utenlandske mailadresser når mailadressen var utydelig fylt ut.

Vedleggstabell 1.3.1 Bostedsfordeling, selvregistreringskort og etterundersøkelse 2010

Nasjonalitet	Selvregistreringskort	Etterundersøkelse
Norge	54.5%	61.4%
Sverige	5.7%	6.1%
Danmark	5.2%	6.7%
Tyskland	14.9%	11.2%
Nederland	6.9%	4.7%
Europa ellers	11.4%	8.6%
Utenfor Europa	1.4%	1.2%
I alt	100%	100%
N=	9221	1369

$X^2=43.659$, $df=6$, $p<0.05$

Alder

Gjennomsnittsalderen er litt høyere i etterundersøkelsen enn blant de som fylte ut et selvregistreringskort (henholdsvis 41.1 og 43.1 år). Det er særlig aldersgruppen 15-24 år som er underrepresentert i etterundersøkelsen. Mens de mellom 15 og 24 utgjorde 14% av de som fylte ut selvregistreringskort, utgjør de bare 8% blant de som svarte på etterundersøkelsen (tabell **). I forhold til antatt interesse for data (etterundersøkelsen var mailbasert), er dette noe overraskende. Mulige årsaker til underrepresentativiteten av de yngste kan være mangel på interesse/forståelse for betydningen av innspill til forvaltningen.

Vedleggstabell 1.3.2 Bostedsfordeling, selvregistreringskort og etterundersøkelse 2010

Alder	Selvregistreringskort	Etterundersøkelse
15-24	13.6%	7.9%
25-34	24.1%	23.1%
35-44	20.8%	22.5%
45-54	21.6%	24.4%
55-64	14.2%	16.0%
65-74	5.0%	5.5%
75 og eldre	.6%	.5%
I alt	100%	100%
N=	8907	1334

$X^2=38.590$, $df=6$, $p<0.05$

Kjønn

Det er noen flere menn enn kvinner som har svart på etterundersøkelsen. Mens menn utgjorde 50% av de som fylte ut selvregistreringskort, utgjorde de 57% i den oppfølgende undersøkelsen.

Tidligere erfaring fra Jotunheimen

Førstegangsbesøkende er dårligere representert i etterundersøkelsen enn blant de som fylte ut selvregistreringskort. Mens førstegangsbesøkende utgjorde 44% av de som fylte ut selvregistreringskort, utgjorde de 32% i den oppfølgende undersøkelsen. Dette kan ha sammenheng med at interessen for området er større blant gjenbesøkerne enn de førstegangsbesøkende, der en viss andel sannsynligvis er på sitt første og eneste besøk til Jotunheimen. Det er også langt flere førstegangsbesøkende blant utledninger enn nordmenn, slik at underrepresentasjon av utlendinger henger sammen med underrepresentasjon av førstegangsbesøkende.

Erfaring fra flerdagers fotturer

Langt flere av de som deltok i etterundersøkelsen har erfaring fra flerdagers fotturer/skiturer, enn blant de som fylte ut selvregistreringskort (henholdsvis 90 og 76%).

Oppsummering

Siden det å besøke Jotunheimen og drive friluftsliv er frivillig, må en anta at slik erfaring avspeiler interessen både for friluftsliv og Jotunheimen. Sammenligningen av ulike variabler fra selvregistreringene og etterundersøkelsene tyder på at interessen, ikke overraskende, har vært utslagsgivende for deltakelsen i etterundersøkelsen.

Nå vil det i forvaltningssammenheng selvsagt være en diskusjon om hvilke grupper forvaltningen skal prioritere, for eksempel om utenlandske turister på gjennomreise til Vestlandet, og som kanskje aldri kommer tilbake, skal prioriteres like høyt som lokalbefolkningen som har dette som sitt hovedområde for friluftslivutøvelse. Den diskusjonen skal imidlertid ikke tas i denne rapporteringen av resultatene fra brukerundersøkelsene. I rapporteringen av resultater fra etterundersøkelsene, er det imidlertid bli sjekket om de skjevheter som er rapportert i dette avsnittet, påvirker resultatene for utvalget som helhet. Der det er større avvik, vil vekta resultater bli rapportert.

Vedlegg 2 Vedleggstabeller

Vedleggstabell 2.1 Aldersfordeling

	Selvregistreringskort		
	1992	2002	2010
15-24	22%	12%	15%
25-34	31%	28%	25%
35-44	22%	23%	20%
45-54	17%	22%	20%
55-64	6%	12%	14%
65+	2%	3%	6%
I alt	100%	100%	100%
N=	2.148	2.948	6.738

$X^2=291.635$, $df=10$, $p<0.05$

Vedleggstabell 2.2 Aldersfordeling – nordmenn

	Selvregistreringskort		
	1992	2002	2010
15-34	47%	32%	35%
35-54	45%	50%	43%
55+	8%	18%	22%
I alt	100%	100%	100%
N=	1130	1654	3493

$X^2=158.448$, $df=4$, $p<0.05$

Vedleggstabell 2.3 Aldersfordeling utlendinger

	Selvregistreringskort		
	1992	2002	2010
15-34	61%	50%	45%
35-54	32%	38%	38%
55+	8%	12%	17%
I alt	101%	100%	100%
N=	1002	1288	3198

$X^2=95.918$, $df=4$, $p<0.05$